

2003 - Nyár

Ár: 400 Ft

folkMAGazin

X. évfolyam, 2. szám

SSB-CD 01

MPKITK (Szabolcs-Szatmár-Bereg m.)

medworld - terapia

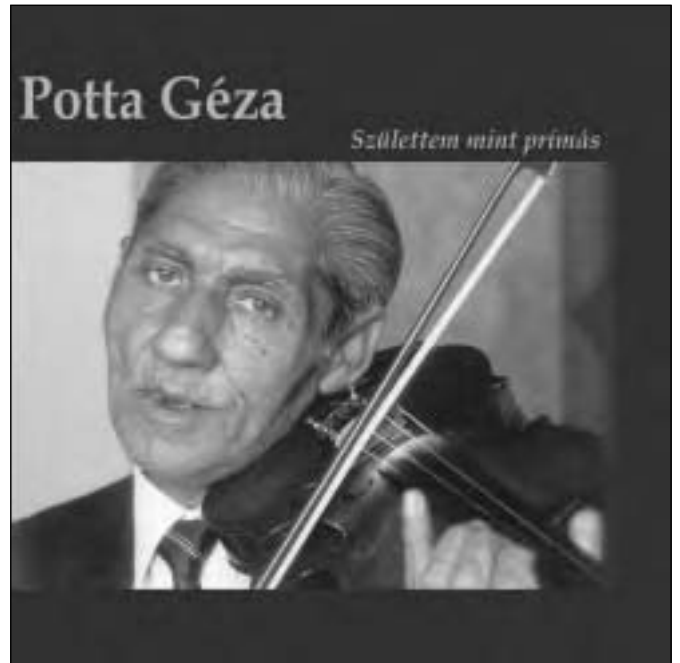

HUNGAROTON

HCD 18260

FOLKEURÓPA

FESZCD 03

PLANÉTÁS KIADÓ

Jelenlévő Múlt

MEZŐGAZDA KIADÓ

Hagyomány és vidék

6. Hogyan készült a Vagabond?
K. Tóth László
9. Merre tovább Fonó Budai Zeneház?
K. Tóth László
10. JÁSZBERÉNYI AJÁNLO
13. Néphagyomány a XXI. században
H. Bathó Edit
14. „Tágasságot nekünk is!”
Csáfordi Magdolna
18. Éjjel-nappal állt a bál
Abkarovits Endre
19. „A három muzsikós cigány”
Dala Sára
20. Szigeti Andor: NÉPI KONYHA
21. FOLKLORIADA 2004
22. ÖRÖKSÉGÜNK
24. „Martin Gyurkára emlékezem”
Falvay Károly
30. Születtem mint primás - Potta Géza
Árendás Péter
31. A titkárság az igazolást kiadta
Takács András
33. „Ember és viselet”
A Dunamenti Múzeum kiállítása
34. Hét-nyolcad - majdnem egész
Benkő András
35. Zsellér-napló
Soós János
36. Interjú Papp István Gázsával
Rostás-Péter Emese
38. Szomjas-Schiffert Gy. köszöntése
Kürti László
40. 50 éves a Hajdú Táncegyüttes
Krakkó Ákos
42. Levél Antal László docens úrnak
Müller Anita
44. Pintyőke Fesztivál, Nagykanizsa
Keppel Julianna
46. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Egy nyilvános vita utószövege

„Semmi sem kíván több tapintatot, mint az igazság...”

Elmondásához ugyanannyi hozzáértés kell, mint elhallgatásához”

(Federico García Lorca)

Az idei Táncháztalálkozó egyik nagy érdeklődést kiváltó meglepetés-programja egy általam kezdeményezett nyilvános beszélgetés volt, amelyre – nagy örömmre – Margittai Gábor is elfogadta a meghívást.

A folkMAGazin-béli morgolódásaim azóta állandósultak, amióta Margittai felbukkant az egyik napilapban, mint a néptánc jeles kritikus. Természetes dolog, hogy az újságokban kritikusok írnak véleményt színházról, filmekről, kiállításokról, táncról. Nekünk, néptáncosoknak is szükségünk van írásaikra, ez sem kérdéses. Én azonban másként látom a néptánckritikai írások célját és feladatát, hiszen az előadói és alkotói gárda egyetlen vonal mentén: nevezetesen, hogy amatőr közművelődési mozgalomról vagy profi táncegyüttesekről van-e szó, kettéválasztható. Úgy gondolom, a két tábor szerepe, helye, jelentősége, feladata, működési lehetőségei olyan mértékben különböznek egymástól, hogy azokról azonos alapokról kiindulva nem lehet írni. Ez természetesen az én egyéni véleményem, viszont olyan sok amatőr közösség lelki világát taposta sárba Margittai az Antológiákról megjelent írásaival, hogy felvállaltam a közösségi szószóló szerepét. Úgy gondoltam, hogy a Táncháztalálkozón egy jót beszélgetünk, megismerjük egymást, kibeszéljük ki mire gondolt – és egyáltalán: a megismerés a gondolatok közelítésének alapja. Épp ezért, a nagy napon, a gyülekezés per-

ceiben egy kicsit megriadtam, ugyanis érdekes emberek, érdekes megjegyzésekkel érkeztek a találkozó helyszínére, úgy mint „vérszagra gyűl az éji vad”, meg „máma itt vérnek kell folynia”, és ehhez hasonló bölcseségeket hangoztatva. Nem értettem, miről beszélnek, hiszen az én elképzelésemben a történet nem erről szól.

Azt is furcsállottam, amikor a hivatásos együttesek vezetői közül egy-kettő, illetve hivatásos táncosok kezdtek érkezni. Ezt végképp nem értettem. Megjelent cikkekben ugyanis egyetlen szót sem ejtettem a profi együttesek vélt vagy valós sérelmeiről. Engem nem a profi együttesekről írt Margittai-cikkek bántottak, hanem az amatőröket sértő írások.

Magam is azt gondolom, hogy aki hivatásos társulatot vezet, az vigye a vállán a terhet, akár édes, akár keserű. Ha van bátorsága a táncosait színpadra rendezni, legyen bátorsága elviselni a megjelent kritikákat is. Ez természetesen, senki nem gondolja komolyan, hogy azért akartam Margittaival beszélgetni, mert ronda dolgokat írt a profi néptáncegyüttesekről. (Ez legfeljebb csak azért érinthet érzékenyen, mert magam is táncos vagyok, a néptáncért élelhalok, és másban látom a kritikus feladatát, jelentőségét. Az én leiratomban a kritikusnak nem feladata másokat megalázni, megfikázni, de ha Margittai ezáltal szeretne a néptáncmozgalom kritikusává lenni, és ő ebben a módszerben látja a hitelessé és elfo-

fotó: Kanyó Béla

Címlap: ifj. Csoóri Sándor és növendékei az idei Táncháztalálkozón - Henics Tamás felvétele

fotó: Kanyó Béla

gadhatóvá válás zálogát, ám tegye. Bár szerintem a stílus maga az ember, és ha ő ilyen, akkor ehhez nekem tényleg nincs közöm. Ettől függetlenül neki joga van kritikát írni, a hivatásosoknak meg elfogadni, ugyanúgy, mint bármely színháznak, színésznek, rendezőnek. Szóval, a profik megjelenése, meg a vérszagra gyülekezők egy kicsit megzavartak, mert az előjelek azt mutatták, itt minden lesz, csak az nem, amit én szerettem volna.)

Aztán megérkezett Margittai Gábor (egy kicsit meglepődtem, mert magabiztos és tapasztalt megfogalmazásai, állításai, „bölcseletei” alapján azt hittem, hogy egy kicsit idősebb, és hogy „tapasztalati megnyilvánulásai” mögött az idő vas fogja, és nem a fiatalokra olyannyira jellemző „ide nekem az oroszánt” mentalitás lapul). Megérkeztek a rajongók, barátok, a kísérők, a szurkolók, és lassan olyan volt a terem, mint a B-közép a Fradi pályán.

Kedves Gábor! Meg kell mondanom, bemutatkozásod, első megnyilvánulásaid

után olyannyira elképedtem, hogy már nem is igen volt kedvem beszélgetni. Én ugyanis beszélgetésre érkeztem, nem pedig szkander-bajnokságra. Folyamatosan úgy éreztem, számodra nem a beszélgetés a cél, hanem hogy ki lesz a győztes, ki tud frapánsabban odamondani a másiknak, kinek a szurkolótábora ülhet a földön daga-dó keblekkel, mert „gól született”. (Nekem nem volt szurkolótáborom, nem hívtam senkit, nem önmagamot akartam igazolni, nem nyerni akartam, nem felülkerekedni, megmutatni, hogy milyen tököcs srác vagyok. Én nem magamat képviseltem, képviselem, hanem az általad nem igazán tisztelt amatőr néptáncosokat, mert én tisztelem és szeretem őket.)

Az első bemutatkozó szavaiddal nem tudom, mi volt a célod. Úgy gondolom, kioktatósdit senki sem játszott, senki nem gondolta, hogy szellemi fogyatékos volnál. Nyomatékosan közölted, hogy Te a kritikus vagy, mi pedig nem tudjuk ki vagy Te, és azt sem tudjuk, mi az a zsrnálnkritika. És

milyen nagy kegy, hogy Te eljöttél közénk, hiszen milyen vicces a helyzet: a kritikust nem szokták számon kérni.

Hát ezért kezdtem az elején azzal, hogy én sem azért hívtalak, hogy megjelent cikkeidért számon kérjelek. Továbbá, hogy nem értem a profik megjelenését, hozzászólásait sem, hiszen én nem képviseltem a profi együtteseket, nem az ő érdekükben szerettem volna veled beszélgetni. Ehhez képest a hivatásos együttesek elkezdtek saját maguk problémáit mondogatni, attól függően, hogy az általad megírt kritika kedvező vagy kedvezőtlen volt számukra. Az egészen nagyon kínos volt. Így aztán előbb-utóbb csak akadt olyan a megdicsérték közül (ráadásul nagy terjedelmű írásod éppen aznap jelent meg róla, én is nagyon szeretem és tiszteltem, s amit írtál róla, azzal egyetérték), aki azt mondta, hogy nagyon helyes, amit teszel, és ez így jó, ahogy van.

Engem egy kicsit megijesztett, amikor azt mondtad, hogy ezt az egészet tulajdonképpen úgy is fel lehet fogni, mint egy marketingfogást, amely bedobja a kritikus nevét a köztudatba, mert a botrány is hozzájárul az ismertséghez. Lám-lám, ránk is milyen nagy hatással vannak az írásaid, itt vagyunk. Aztán azt is mondtad, hogy ne hasonlítgassunk Maác Lászlóhoz, mert Te a néptáncmozgalom Margittai Gáborja szeretnél lenni. (Feltéve, ha az írásaid után lesz még néptáncmozgalom, mert ha azokat egy polgármester vagy egy művelődési ház igazgatója elolvassa, hát még a maradék támogatást is megvonja, az ajtókat pedig bezárja a táncgyüttes előtt.) Egyetlen dolgot nem akartál megérteni: azt, hogy az amatőr az amatőr, a mozgalom az nem hivatásos alkotóműhely, hanem önkéntes amatőr kulturális tevékenység, szabadidőben. Nem pénzért.

Persze hiába is mondtunk bármit, azt rögtön megcáfoltad tapasztalataid okán: Te is táncoltál (úgy 2 évig egy amatőr egyetemi együttesben), és tanítottál is egy gimis szakkörben, szintén vagy két évig (a rajongótáborod ott ült a földön). Kedves Gábor! Tapasztalataink az amatőr mozgalomról nem azonosak: jómagam (szerénytelenül magamat említtem) 10 éves korom óta folyamatosan ebben élek, és lassan húsz éve vezetek együttest egy iparvárosban. 43 éves vagyok. Ugye a 33 év táncosi és a 20 éves vezetői tapasztalat az nem azonos „néhány” évvel. Aki harminc éve újságíró, többet látott és tud egy témáról, mint az, aki éppen most kapta meg a diplomáját – és nagyon magabiztos, csak éppen a lényegről semmit sem tud.

fotó: Kanyó Béla

Említhetnék persze rengeteg nevet, akikhez képest pályakezdő kistacskó vagyok, akik már akkor tíz-húsz éve táncoltak, tanítottak, gyűjtöttek, amikor én még hátulgombolós voltam, akik akkor is tették a dolgukat, amikor az tilos volt, akik korszakokat alkottak, akik felneveltek bennünket, akiknek köszönhetjük, hogy 2003-ban van miből dolgozni. Akiket te egy cikkedben leszakszerveztetted, pedig számukra a szakszervezet csak „háttér” volt, ugyanakkor ezzel a háttérrel alapozták meg a magyar színpadi táncművészetet.

Az ember félti, óvja, amiben hisz, amiért éveket, évtizedeket áldozott életéből. Valószínűleg Te megtanultad a magyar amatőr néptáncmozgalom, és sok mindent tudsz. Csak mert nem ismered belülről, nem is látod át igazán, és valójában nem is ismered. Ezért nem tudod megkülönböztetni írásaidban az amatőröket a profiktól. Pedig fel kellene ismerned a kettő közötti különbséget. Fel kellene ismerned a felelősséget, a hatalmat, amely a kezében van. Fel kellene ismerned (tudnod kellene, ha ismernéd az amatőr mozgalom hátterét), hogy írásaidnak milyen következményei lehetnek, mekkora rombolást végezhetsz. Pedig arról azért meg vagyok győződve, hogy nem ez a célod. Hogy úgy gondold: az a dolgod, hogy írásaiddal szobrászként,

ütések árán véd le a felesleget. Hogy lelki szemeid előtt azt látod: általad megy előbbre a világ, írásaid okán majd megváltozik és jobb lesz a magyar néptánc.

Azt hiszem, ez tiszteletre méltó elképzelés, nem rossz cél. De az eszköz, a módszer, a hangvétel nem szerencsés. Nem segít az amatőröknek, nem segít az ügynek. Úgy gondolom, ha szeretnél a néptáncmozgalom Margittaija lenni, ahhoz először is hitellessé kellene válnod (azok előtt is, akikről írsz, különben semmi értelme), aggódva kellene írnod (nem megalázva), értünk kellene haragudnod, és nem a magad javára kellene trendi marketingfogásokat alkalmazni, a mi bőrünket víve a vásárra. (Még akkor sem, ha ez a zsurnálkritika.)

Nem értek egyet azokkal, akik azt gondolják, hogy az amatőr mozgalom megítélésében nem kell figyelembe venni a közművelődési hátteret. Dehogynem, az előttünk álló évek be fogják bizonyítani, hogy a kapitalizmus nem bölcsője a néptánc ügyének, s hogy a nyugat-európai országokhoz hasonlóan a munka, a megélhetés, a hajsza mellett egyre kevesebben vállalják majd a néptáncgyűjtési munkát. Ez már most is érezhető.

Sajnálom, hogy mindezekről fiatalsgod, tapasztalati hiányosságaid miatt még nem tudsz, vagy nem akarsz tudni semmit.

Kár lenne, ha ebben nem akarnál párbeszédet folytatni, ha a néptáncmozgalom számára felkínált „szolgálatod” nem lenne egyéb, mint az önmegvalósítás eszköze, a mozgalom meg csak a lépcső a felfelé (?) vezető úton. Kár lenne, ha nem gondolnád végig, nem tekintened át felelősségedet ebben az ügyben.

Igazad van, műalkotás nem létezik kritikus és kritika nélkül. Magam is örülök neki, hogy felvállaltad a néptáncot, mint műfajt (tényleg nem igen írsz rajtad kívül senki rólunk), de jó lenne, ha várva várnánk írásaidat, okos észrevételeidet, amelyeket fogyasztható hangnemben, stílussal, jobbitó szándékkal, felelősséggel írsz. Jó lenne, ha írásaidban a figyelemfelkeltés, a botrány, a saját karriervagyad mellett valóban az általad kinyilatkoztatott jobbítás lenne a legfőbb cél. És bár lehet, hogy pályád majd nem ível így oly meredeken felfelé, az amatőr néptáncmozgalom – több tízezer fiatal – megbecsülése, tisztelete bizonyára bőségesen kárpótol mindazért. Ne feledd Hieroklész üzenetét: „Nem lehetsz igazságos, ha nem vagy emberséges”.

Őszintén remélem, hogy a megkezdett utadat folytatod, s kívánom, hogy legyél az, amit magad mondtál: a néptáncmozgalom Margittaija. Mindannyian erre várunk...

Szigetvári József

– Honnan vetted a Vagabond ötletét?
 – Napjaink borzalmaít igen sokan és sokféleképpen bemutatják, s szerettem volna reményt keltő sztorival előállni, amely kiutat mutat a horror világából. Sokan mondják, hogy a tánc háznak leáldozott, de én azt gondolom, hogy a jelenlegi hullámvölgy után ismét felemelkedik, s szeretném, ha minél többen kedvet kapnának ehhez a kultúrához. Hangsúlyozni akartam, hogy a hagyomány és a „modernség” között átjárás van, nem szakadék, s a tánc házat igen alkalmasnak tartottam arra, hogy ezt filmen is érzékeltessük.

Különleges feladatot jelentett, hogy létezik egy élő jelenség, a tánc ház, s miként lehet ezt egy történet keretében bemutatni. Egyesek szerint még így is lepusztult és durva, amit filmre vittem, de nem lehet amellett elmenni, hogy ilyen világban élünk. Egy viszonylatot próbáltam felmutatni, nem belülről ábrázolni a tánc házat.

– Korábban betyárokról szóló filmeket is készítettél, amelyek szintén kapcsolódnak a népi kultúrához...

– Éreztem akkor is: ahhoz, hogy egy betyár sztorit mai, korszerű filmre vigyünk, hüen kell ábrázolnunk a történelmi, néprajzi hátteret, de a barátaim, Sebő Feri és Halmos Béla módszerét is alapul vettem. Ők az előkészületekben is részt vettek, s ha nem is pont a filmekhez kapcsolódóan, de jártuk az országot – Hortobágyon is voltunk –, s Erdélyben is gyakran megfordultunk. Érdekel, hogy miként lehet filmben is megcsinálni azt, ahogyan ők visszanyúltak a hagyományokhoz. Igaz, a zene tovább élt, de a betyár kultúrájának is maradtak fenn hagyományai. Úgy gondoltam, hogy vissza kell menni a múltba, meg kell találni e kultúrájának az építőelemeit, ugyanakkor olyan filmet akartam készíteni, amely a fiataloknak szól.

A Talpuk alatt füttyül a szél Szűcs Sándor írásai alapján készült, aki akkor, a hetvenes években már nagyon idős volt, a 90. évéhez közeledett. Régebbi generációhoz tartozott, ő még regényes, novellisztikus formában dolgozta fel a témáit. Nem egy száraz tudóstípus volt, nagyon ízesen, érzékletesen, sok humorral írta le ezeket a történeteket.

A Rosszemberek témáját viszont a kaposvári levéltár anyagaiból ástam elő. Gerencsér történetének ugyanis írásos emlékei is vannak, s ezekből készítettem el a forgatókönyvet. E sztori kicsit később, a XIX. század második felében játszódik.

– A népi kultúrához való kötődés mire vezethető vissza?

– Urbánus ember vagyok, hiszen a belvárosban cseperegtem fel, noha az őseim Szatmárból származnak. Luby Margit is a rokonom volt, írásaiiban számolt be a szabolcsi életről.

Rám az hatott revelatíván, amikor meghalottam azt a zenét, amit Sebő Feriék játszottak. Leginkább a széki muzsikát szólaltatták meg, de aztán igyekeztek bővíteni a repertoárjukat. Úgy éreztem, nagyon szívhez szóló ez a zene, így számomra meghatározó élményt jelentett. A rockzenében nőttem fel, de mivel populáris kultúrában gondolkodtam, s a magyar rockban nem igazán jelent meg a hagyomány, ezért elkezdtem mozogni a tánc házas körben, s bár

Hogyan készült a Vagabond?

Beszélgetés Szomjas Györggyel, a film rendezőjével

Olvasóink közül is vélhetően sokan látták Szomjas György Kopaszkutya című filmjét, amely egy történeten keresztül a magyar rockzenét népszerűsíti többek között Hobó, Deák Bill Gyula és Schuster Lóránt közreműködésével, koncertjelenetekkel. A rendező most valami hasonlót „követett el” Vagabond című filmjével: jeles és neves népzenezek és táncosok szerepeltetésével, s a történeteikből összefűzött sztori segítségével és tánc házas jelenetekkel ennek a kultúrájának igyekszik további híveket szerezni. Miközben idehaza viták folynak arról, hogy a filmben a történet rovására sok-e a zene és a tánc, vagy ennek a fordítottja igaz, berlini, moszkvai, olaszországi, lengyelországi és amerikai filmfesztiválokon a nevezésen kívül vitett Vagabond hatalmas sikereket aratott. Idehaza a film egyes szereplői – Szalonna és zenekara, a Söndörgő, s a Szigony tagjai és Horváti Kata énekes – már megalakították a Vagabond Band nevű együttest, amely a diósgyőri Kalácsa Fesztiválon is fellép. A filmet hazánkban összesen mutatják be, s a rendezőhöz hasonlóan azoknak is ajánljuk, akik otthonosan mozognak a tánc házas világában, de azoknak is, akik még sohasem tapasztalták meg e szórakozási forma mibenlétét. Reméljük, teljesül a rendező szándéka, s a film hatására sokan kedvet kapnak arra, hogy benézzenek valamelyik tánc házba.

nem vagyok zenész, rájöttem, hogy ha populáris kultúrát akarok csinálni, annak a gyökereit itt kell keresnem, ez a mi saját hagyományunk.

Ha például a Vagabond előtti utolsó filmet, a Gengszterfilmet nézzük, a híres gengszterek a népi kultúra részévé váltak, hiszen a bulvárlapok írják róluk, s az emberek is róluk beszélnek a kocsmában.

– A Vagabond története miként állt össze?

– Néprajzi gyűjtőktől olvastam, hogy végig kell követni az emberek történetét a valóságban. Én is ezt csináltam, azzal a kiegészítéssel, hogy e történeteket transzponálni kell a játékfilmbé. A filmsztori építőkövei a valóságból származnak, a Vagabond esetében ráadásul nem közvetve, hanem közvetlenül.

Lényegesnek tartottam, hogy egyrészt valóságos, az életünkhöz közeli sztorikat meséljek el, ugyanakkor ezek – a filmben sűrítve – kerek történetté álljanak össze. Az anyaggyűjtés és a forgatókönyv-írás két folyamat. Tévériportjaink révén ismerünk mindenkit, aki a tánc házas műfajban felütötte a fejét. Benke Gráci személyes történetét is beépítettük, ő egy időben építkezéseken dolgozott. Vele együtt Kerényi Robi, Horváti Kata, de a többiek is egyszerre váltak

szereplővé, s adták a történeteket, emellett beépíttem olyanokat is, amiket más zenészekről és táncosokról hallottam. Az életből vettünk történeteket, melyeket aztán meg kellett szerkeszteni, hogy összefüggő eseménysorozattá, a film gerincévé váljanak. A zenéket is be kellett illeszteni, de a történetnek is folynia kellett. Vitakoznak az arányokról, de én így gondoltam megfelelőnek.

Sikerült megnyernünk a szereplésre olyan zenészeket, táncosokat, akik meghatározói ennek a műfajnak – Sára Feri például egy emblemikus figura – vagy olyanokat, akiket egyszerűen csak szeretünk, illetve a tánc házas világának egyéb ismert alakjait. Úgy alakítottuk a filmet, hogy a történet a tánc jelenetek közben is haladjon előre, ám ekkor némán kellett továbbfűzni a sztorit, hogy a tánc ház valódi atmoszféráját közvetíteni tudjuk. A filmben vagy zenélnék-táncolnak, vagy beszélnek. El akartam kerülni, hogy tánc közben arra kelljen koncentrálni, hogy egy szereplő miként mond el egy dialógot, ezt leválasztottam a zenéről.

Ugyanakkor a tánc házas jelenetek hangját is előben vettük föl, szó sincs playbackról. Épp ez volt a vállalkozás lényege, tehát, hogy a tánc ház-

nak ezt a bulizós, élő, magával ragadó hangulatát mutassuk be. Vannak, akik soványnak tartják a történetet. Én viszont úgy látom, hogy míg számos filmben felesleges dialógokkal töltik ki az időt, mi e helyett – célunknak megfelelően – muzsikával és tánccal igyekeztünk gazdagítani a történetet.

– Sokféle népzenet bemutatott a filmben...

– Igen, mert meggyőződésem, hogy a magyar tánczázak egyik lényeges eleme, hogy sokféle zene szólal meg bennük. Azokban az országokban, ahol az ott élők népzeneje egysíki, nem lehetne ilyen mozgalmat létrehozni. A Kárpát-medence folklórja viszont nagyon sokszínű, s törekedtünk arra, hogy a legfontosabb típusokat fölmutassuk. Más etnikumok muzsikáját is, hiszen a cigány vagy a délszláv zene is jelen van a filmben, de még afrikai zene és blues is szerepel benne. Egyrészt ez már önmagában is egy színes világ, másrészt pedig számos olyan dologhoz kapcsolódik, ami nem magyar specialitás, de akusztikus zene, s aki ezt szereti, az másra is nyitottabb.

Ám ha csak a Kárpát-medence folklóját tekintjük, elmondható, hogy önmagában is halhatatlanul gazdag anyag jött itt létre, gondoljunk csak az egyes etnikumok zenéjének egymásra hatására. Nem szabad ebbe nemzeti kizárólagosságot belevinni, hiszen ez nevetséges lenne. A méhkeréki román tánc például a magyar tánc ház elengedhetetlen részévé vált.

– A filmben is látszik, hogy a zenészek, táncosok örömmel vállalták a felkérést...

– Jókedvvel játszottak. Látszott rajtuk, de el is mondták, hogy magukénak érzik a jeleneteket, dialógusokat, csöppet sem tartják mesterkéltnek. Emellett a forgatáskor szokásos módszerem is bevált, vagyis az, hogy nem magyarítottam sokat, csak mondtam, hogy odamész és zenélsz, táncolsz, legfeljebb annyit kértem, hogy lassabban, gyorsabban. A Vagabond szereplői színpadképes emberek még a tánczázban is, Lengyel Jó-

zsi például, aki a filmben széki ruhában látható, a tánczázban is meghatározó figura, megadja a hangulatot. Nem táncos, nem zenész, de ilyen egyéniség, szeret szerepelni. Mint ahogy az is, aki kiáll szólóban eltáncolni egy legényest, nyilván úgy érzi, hogy erre a néhány percre ő a főszereplő. Korábban is nagyon sokszor dolgoztam amatőr szereplőkkel, de az sem volt soha gond, ha jó hangulat van a forgatáson. Színészekkel is össze lehet hozni az amatőröket. Most például Csere Ági is, aki az anyát játszotta, s remek színésznő, nagyon jól illeszkedett a filmbe.

– A közönség mikor láthatja a produkciót?

– A film elkészült, s nagyon szeretnénk, ha sokan megnéznék. Olyanok is, akik tudják, hogy mi a széki meg a moldvai zene, s olyanok is, akik eddig nem jártak tánczázba. Jó lenne, ha a Vagabond hatására közülük is minél többen kedvet kapnának rá, hogy megtapasztalják, milyen is ez a szórakozási forma.

A bemutató ősszel lesz, s előtte komoly akciót indítunk. Tudjuk, hogy az amerikai filmekkel nagyon nehéz fölvennünk a versenyt, nagy pénzből készülnek, világsztárokkal, s a reklámozásukra is sokat költenek. Mi Dávidok vagyunk a Góliátok ellen. Számunkra nem anyagi kérdés viszont, de nagyon ambicionáljuk, hogy minél többen lássák. Itt állunk ugyanis az EU-csatlakozás küszöbén, ezért mostantól különösen meg kell becsülnünk azokat az értékeinket, amelyek megkülönböztetnek bennünket másoktól. A filmben a kultúránk olyan szeletét mutatjuk be, amely egyrészt originális, másrészt zenéről és táncról szól, ami átadható. S láttam Berlinben, ahogy szájtátva nézték a filmet, majd amikor Szalonnáék élőben játszottak, Horváti Kata énekelt. Remélem, idehaza is sokan megszeretik majd a munkánkat.

*K. Tóth László
fotó: Szilágyi Lenke*

Régi-új M.É. Z.

A M.É.Z. (Meg nem Értett Zenekar) 1988-ban azzal a szándékkal alakult, hogy hazánkban először játsszon ír és skót népzene, és ehhez kapcsolódva tartson táncbátát is. 1988-1998 között a Pálvölgyi Ádám vezette együttes lényegében Turáni Csongor zenei elképzeléseit valósította meg. Ebben az időben jelent meg 6 album (a befejező akkord a Hobóval készített magyar nyelvű CD volt), a M.É.Z. ebben a tíz évben évi 200-250 fellépést vállalt, és gyakorlatilag kikapta az ösvényt az azóta alakult többi, hasonló zenével foglalkozó zenekar számára. 1998 után Turáni Csongor és Pálvölgyi Ádám más, de ugyancsak ír és skót

muzsikát játszó zenekarokban folytatták, M.É.Z. néven pedig egy más műfajú (világzene) és nevű (Még Érték a Zene) csapat dolgozott tovább. 2003 elejétől a közönségigény, a nosztalgia és zenészek „elvonási tünetei” visszaállították az eredeti programot, ami az első 10 évet fémjelezte – innen a név: ex M.É.Z. Mivel az eredeti formáció gitárosa (Turzó Sándor) már rég más műfajban dolgozik (magyar népzene), ezen a poszton Turcsányi Zsolt serénykedik gitáron és banjo-n. A zenekarral folyamatosan dolgozik tánctanár is, aki mind a skót-ír társastáncokat, mind az utóbbi időben divatos step-táncot élő zenénkre oktatja. Hála Istennek szép számmal vannak meghívásaink, amit így vészségünkre is köszönünk.

Szabadtéri Folkesték a Petőfi Csarnokban

XIV. Budapest, Zichy Mihály út 14. Tel.: 363-3730

július 8., 15., 22., augusztus 4. 19.00 óra – Állami Népi Együttes

július 11., 27., augusztus 12. 19.00 óra – Vujicsics Együttes és a Tabán Együttes

július 18. 19.00 óra – „DOB-ban a szív” Kiyo-Kito Taiko japán dobegyüttes

július 29. 19.00 óra – Zerkula János és a Szigony Zenekar

augusztus 1. 19.00 óra – Sebő Ferenc és barátai

augusztus 8. 19.00 óra – Ifjúsági néptánc együttesek találkozója

augusztus 10. 19.00 óra – A Városi Cigányfolklor

augusztus 15., 17. 19.00 óra – Summerfest budapesti bemutatója

SZÉKELY MŰHELY

EGY ZENEKAR A MAGYAR KULTÚRÁÉRT

A Székely Műhely megzenésített verseket játszó együttes. A költemények főként magyar szerzők művei, közöttük Petőfi Sándor, Tóth Árpád, Dsida Jenő, Kosztolányi Dezső, József Attila, Weöres Sándor, Kányádi Sándor és mások alkotásai.

A zene saját kompozíció, világzenének nevezhető, mert magyar és szomszédos népek zenéjének elemein kívül latin, rockos és más „könnyűzenei” hatások is fellelhetők benne – mindig a vers hangulatához, érzésvilágához igazítva.

Akusztikus hangszereken játszanak: gitárok, ütőhangszerek (darbuka, djembe, bongo, chimes stb.), mandolin, steel gitár, hegedű, „duplázott” hegedű, furulya, khena, basszusgitár. A zenekarban mindenki énekel szólókat, amiket a számok nagyobb részében teljes zenekari vokál egészít ki.

A Székely Műhely 2002-ben „Szép szó” címmel kiadott egy multimédiás CD-t, rajta 13 számmal. Második CD-jük 14 megzenésített verssel szeptemberben kerül majd a boltokba.

Dara Vilmos

gitárok, darbuka, djembe, bongo, ének, vokál

Huszárszky Mihály

basszusgitár, bőgő, zongora, ének, vokál

Keresztény Csaba

hegedű, mandolin, steel gitár, bongo, ének, vokál

Székely Gábor – gitárok, ének, vokál

Tábi Tamás – furulya, hegedű, ének

Közreműködött:

Horváth Adrienn – fuvola, ének

Juhász Anita – ének

**KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ
TEKERŐK
RÖVID HATÁRIDŐRE!**

1039 Budapest, Barátpatak u. 6/B.
T: 06-20/ 438-9145; T/F: 250-7988

SZERÉNYI BÉLA

hangszerkészítő népi iparművész, a Népművészet Ifjú Mestere,
a Magyar Hangszerész Szövetség elnöke

**MINŐSÉGI TEKERŐLANTOK
NÉPI TEKERŐK, TÖRTÉNETI HANGSZEREK
GARANCIÁVAL**

NAGY BALÁZS

Tekerőlantkészítő • Hurdy-Gurdy Maker

Tel.: 319-8459, 06-30/ 398-0530

nb@musicart.hu • www.musicart.hu

Merre tovább Fonó Budai Zeneház?

Kérdés, mire lesz elég a kulturális tárca és a főváros mentőöve

Negyven millió forintos adósságról, csődeljárás lehetőségéről cikkeztek a napilapok, miközben a Fonó Records-ot eltiltották a hanghordozók sokszorosításától. Sokan küldtek szolidáris nyilatkozatot a Fonó Budai Zeneháznak. Ugyanakkor akadnak, akik úgy vélik: ha egy profitorientált vállalkozás olyan értékmentő, értékkereső tevékenységet is folytat, amely csak anyagi veszteséggel végezhető, s erre – teljes joggal – állami, önkormányzati és egyéb támogatást kap, akkor e pénzekből úgy kell gazdálkodnia, hogy ne veszélyeztesse a cég(csoport) és a programok biztonságát. Azzal viszont mindenki egyetért, hogy a Fonó maradandó értékeket hozott létre, s megszűnésével a kulturális életünkben komoly károk keletkeznének. Nem véletlen, hogy a folkMAGazin, amely a népi kultúra régi, illetve feltámasztott értékeit hivatott bemutatni, évek óta minden számában hírt adott a Fonó zenei műhely tevékenységéről.

A Fonó Budai Zeneház június 26-án megtartott sajtótájékoztatóján Lukács József vállalkozó, a Fonó alapító-tulajdonosa elmondta, hogy 1995-re, amikor létrehozta a Fonót, már dúlt a szabad verseny kapitalizmus, és az országot előntötte egy ipari méretű „kultúrzeny”. Sikeres vállalkozóként úgy gondolta, hogy helyet

ad azoknak a produktumoknak, amelyek valódi értéket képviselnek. Arra számított, hogy a Fonót önfenntartóvá tudja majd tenni, ezért működtetett büfét, lemezkiadót, stúdiót, ám tévedett. Abban is bízott, hogy más üzletemberek is felkarolják az ügyet, de ez sem történt meg. Ráadásul a többi vállalkozása sem halad manapság annyira előre, mint korábban.

Göz László, egy szintén kulturális magánvállalkozás, a Budapest Music Center ügyvezető igazgatója hangsúlyozta, hogy a magyar zenét világszerte megbecsülik, s reményeit fejezte ki, hogy a januári MIDEM fesztiválon, amelyen hazánk hangsúlyos szerepet, s Kocsis Zoltán és Eötvös Péter komoly díjat is kapnak, a Fonó Records is képviselheti magát.

Hollós Máté, a Hungaroton Records Kft. ügyvezető igazgatója elismeréssel szólt a Fonó lemezkiadói tevékenységéről. Megjegyezte, cégüknél alaposan meggondolják, hogy egy hanghordozó kiadásának költsége mennyi idő alatt térül meg, a népzenei produkciókkal azonban valamelyest kivételt tesznek. Ám olyanra, mint a Fonó Records által megjelentetett, 10 lemezből álló Magyarság népzeneje, nem vállalkoznának.

László Sándor, a Fonó ügyvezető igazgatója ismertette az intézmény rendkívül bizonytalan és ingatag anyagi helyzetét. Adósságaik között közüzemi számlák éppúgy vannak, mint az Artisjusnak be nem fizetett jogdíjak, miközben 15 millióval tartoznak nekik a hazai és külföldi lemezkereskedők, ráadásul a már elvégzett programokra odaítélt pályázatokból további 10 millió forintnyit még mindig nem folyósítottak számukra. Elmondta, nagy gondot jelent, hogy működésre nemigen lehet Magyarországon támogatást szerezni, holott az Utolsó Óra anyagának rögzítéséhez például többek között áram is szükségeltetett, s az ezzel kapcsolatos munkálatok télen a fűtésszámlát is megnövelték.

Márta István, a Magyar Fesztiválszövetség elnöke, s a Művészetek Völgye Fesztivál ügyvezető igazgatója szerint Magyarországon évente 780-800 fesztivált rendeznek, de a szervezők mindig csak eseti támogatást kapnak. Nem eseti, hanem tervezhető támogatásra lenne szükség. Márta István úgy tapasztalja, hogy a multinacionális cégek nagyon ritkán támogatják az „önhibájukon kívül” értéket is létrehozó nonprofit

Az Új Pátria sorozat 17. része már nem jelenhetett meg

Csődbe megy a Fonó

A kultuszárca szerint nincs forrás a működéshez

Súlyos anyagi gondokkal küszködik a Fonó, a házában elzárták a gázt, a közüzemi számlák kifizetésének több hónapos elmaradása miatt akadozik az áramellátás, a telefon- és az internet-összeköttetés – derül ki a Fonó ügyvezető igazgatója, László Sándor sajtóközleményéből.

Ha nem kapnak sürgősen anyagi támogatást, az akár az intézmény végleges bezárásához vezethet – teszi hozzá a közlemény. László arról is beszélt nyílt levelében, hogy gondjaikról folyamatosan tájékoztatják a kulturális életben felelős, döntéshozó szerepet vállaló személyeket.

Ismert: a Fonó fontos és szinte egyedülálló központja a magyar néphagyományoknak, és kiadója számos hiánypótló népzenei felvételt jelentetett meg, köztük az Utolsó Óra című sorozatot. Lapunk kérdésére László Sándor elmondta: megkeresték a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának illetékeseit is, de azt a választ kapták, hogy nincsenek források. Egyedül a Fővárosi Önkormányzat Pro Cultura Urbis Alapítványa ígért támogatást a napokban a működési költségekhez. Huszonötmillió forintba lenne szüksége a Fonónak. A lemezkiadással már az év elején leálltak, a programokat még e hónapban megtartják, de ha nem kapnak támogatást, össze nem tudnak újra kinyitni.

Körmendy Ferenc (SZDSZ), a fővárosi önkormányzat kulturális bizottságának elnöke elmondta: a Fonó első támogatója megalakulása óta a kulturális bizottság volt. Tájékoztatót arról is, hogy a Fonónak három hete jelentős támogatást ítélt a Pro Cultura Urbis Alapítvány. Körmendy hozzátette: „Nem feladatunk a Fonó fenntartása, annyit adunk a működéséhez, amennyit adni tudunk a fővárosi adófizetők pénzéből.” Hont András fideszes országgyűlési képviselő, a fővárosi önkormányzat kulturális bizottságának tagja lapunknak azt nyilatkozta: semmiképpen nem tűnhet el a Fonó, mert az Budapestnek kudarcot jelentene. A bizottság szerdai ülésén, amikor a pályázatokat bírálják, javasolni fogja: a pályázatok terhére különítsenek el forrásokat a Fonó számára. – Azt is tudom – tette hozzá –, ha átmenetileg sikerül is megmenteni a Fonót, a gyors segítség semmiképpen nem lehet tartós, ezért hosszú távú megoldást kell keresni a fenntartásához.

Kiss Eszter Veronika
(Magyar Nemzet, 2003. június 14.)

kulturális kezdeményezéseket. Az ismert muzikus úgy véli, hogy a jövőben a megyei önkormányzatok akár régiós szinten is jobban átgondolhatnák a támogatásokat. Hozzátette, hogy politikai „váltólázbán” élünk, s noha a kulturális megmozdulások rendszerint politikamentesek, e rendezvények gazdái kénytelenek kapcsolatot tartani a politikusokkal, a választások évében viszont minden bizonytalan. Kiemelte, hogy hazánk Európai Unió integrációjának a magyar kultúra is eleme, ezért most már különösen oda kellene figyelni a támogatására.

Még a Fonó munkatársait is váratlan meglepetésként érte, amikor a sajtótájékoztató során Kajtárné Botár Borbála, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának miniszteri főtanácsosa bejelentette: a tárca 7 millió forintos gyorssegéllyel siet a Fonó segítségére. Az összeg kiegészíti azt a 7 millió forintos támogatást, amelyet a főváros a Pro Cultura Urbis alapítványi keretéből ítélt oda a közelmúltban a Fonónak. A főtanácsos asszony átadta Hiller István kulturális miniszter üzenetét, aki szerint a Fonó a magyar zenei élet értékmentő közszolgálati szegmensének egyik rendkívül fontos képviselője. A kulturális miniszter tárgyalásokat kezdeményezett, hogy – a XI. kerület, illetve a főváros bevonásával – milyen mértékben járulhat hozzá a minisztérium is a Fonó működésének hosszú távú finanszírozásához. Jelinek János, a XI. kerületi önkormányzat képviselőjében bejelentette, hogy a helyzetre való tekintettel az éves támogatásuk első felét sürgősen átutalták a Fonónak.

A sajtótájékoztató elhangzott, hogy az államnak kifizetődőbb közszolgálati feladatokat ellátó cégeket vagy nonprofit szervezeteket támogatni, mint költségvetésből létrehozni és működtetni ilyen társaságokat.

A Fonó Budai Zeneházban jelenleg oszta-
nak-szoroznak, s reménykednek abban, hogy a gyorssegélyeknek köszönhetően a nyári szünet után szeptemberben ismét megnyithatnak. A hosszabb távú fennmaradás érdekében pedig sokat várnak a kultuszminiszter ígéretétől.

K. Tóth László

foto: Kocsán László

XXII. Nemzetközi Táncház és Zenésztábor 2003. július 26. – augusztus 2.

*Tábornytás július 26-án este
a Csík zenekar koncertjével és tánc házzal*

TÁNCNANÍTÁSOK:

július 27-28. *marossárpataki táncok* – Szűcs Gábor, Urbán Mária
július 29. *kalotaszegi táncok* – Farkas Zoltán, Tóth Ildikó
július 30. - aug. 1. *madocsai táncok* – Szabó Szilárd, Németh Ildikó

ZENETANÍTÁS:

július 27-29. *vajdaszentiványi tanítás a Téka együttesel*
július 30. - augusztus 1. *budatelki (Budesti) mezőségi román népzene*
Pál Mihály, Pál István, *budatelki hagyományörző zenészek* oktatásában
július 31. – *A Jászberényi Hagományörző Együttes és vendégeik estje*

OKTATÁS, TÁNC HÁZAK, KONCERTEK:

Csik, Dűvő, Méta, Téka, Tükrös, Besch–O–Drom

AZ ESTI TÁNC HÁZAK HÁZIGAZDÁI:

Busai Norbert, Péter Zsuzsanna, Kuli Orsolya, Kocsán László

TOVÁBBI PROGRAM:

A Jászság Népi Együttes és barátai koncertje

RÉSZVÉTEL DÍJAK:

6 éves kor alatt térítésmentes
6-14 éves korig – 8.000 Ft/fő
Felnőtteknek – 14.000 Ft/fő, napijegy 2.800 Ft/fő
Együtteseknek, baráti társaságoknak (min. 15 fő) – 11.000 Ft/fő
Étkezési költség (ebéd-vacsora) – 1.100 Ft/fő
Kollégiumi szálláslehetőség külön igényre – 1.100 Ft/fő

A tábor díja tartalmazza a szakmai programokon való részvételt, sátorhelyet a jászberényi strandfürdő területén – sátrat hozzával magaddal! –, strandhasználatot, mesterségek anyagszükségletét, tanítók és foglalkozásvezetők tiszteletdíját, koncerteken, tánc házakban történő részvételt.

2003-ban, ha jól választasz, részese lehetsz mindannak napról-napra, estéről-estére, amit a tradicionális hagyományok újjáélése jelent. Várunk benneteket a Jászság fővárosában, Magyarországnak legrégebben alakult táborában!

*A házigazda Jászság Népi Együttes és a szervezők nevében tisztelettel:
Kuli Orsolya, Kocsán László, Urbán Mária, Szűcs Gábor*

INFORMÁCIÓ ÉS JELENTKEZÉS:

*5100 Jászság Népi Együttes, Jászberény, Pf.: 116.
Tel.: 57/503-265 vagy 57/411-294; fax.: 57/503-266
jne@jne.hu • www.jne.hu*

XIII. Csángó Fesztivál Európai Kisebbségek Folklor Fesztiválja 2003. július 29. – augusztus 3.

A 2003-as esztendőben immár 13. Fesztiválunkat rendezzük meg Jászberényben. A rendezvény gondolatísága, a különböző népek, köztük a magyar nép, tánc- és zenei határok nélküli világa, a mozdulatok, a dallamok szavak nélküli nyelvezete, időtlen örök gazdagsága összeköt, összefűz mindenkit, aki hozzánk ellátogat. Táncnánítások, kézműves foglalkozások, nemzetközi és magyar tánc házak, hagyományörzők felvonulása (gyimesi, moldvai, erdélyi, felvidéki, vajdasági csoportok), esti és éjjeli koncertek, hagyományörzők estje (házigazda a Jászberényi Hagományörző Együttes), gálaműsorok, az egész koronájaként pedig a Csángó Fesztiválra érkező együttesek, zenekarok hivatottak szolgálni a régi barátságok ápolását és az új ismeretségek létrejöttét, a jó hangulat kialakítását.

Belépő a Fesztivál összes programjára,
sátorhelyet biztosítva augusztus 1–3-ig: 5.000 Ft/fő
Kollégiumi szállás külön igényre 1.100 Ft/fő (étkezés egyénileg)
Gálaműsorok belépődíjai: 900 Ft
Éjjeli koncert és tánc ház belépő: 400 Ft

A Fesztivál előzetes jelentkezési határideje legkésőbb 2003. július 18.

Az augusztus 1–3-ig tartó népművészeti kirakodóvásárra még lehet jelentkezni!

Idén a Fesztiválhoz kapcsolódóan augusztus 2-ra először hirdetjük meg hagyományteremtő szándékkal az autentikus zenét játszó zenekarok, együttesek számára a „Tiszta Forrás” népzenei versenyt. Célunk még nagyobb teret, fellépési, bemutatkozási lehetőséget, adatközlő zenészekkel való találkozást, a tánc házakban történő együtt muzsikálást biztosítani a jelentkező zenekarok számára. Az ismerkedés, barátkozás mellett természetesen a fő hangsúly a szakmai zsűri előtt történő bemutatkozáson van. Várunk kezdő és már régóta muzsikáló zenekarokat is a versenyre. A verseny kizárólag kellő számú zenekar jelentkezése esetén kerül megrendezésre! Pályázati feltételek: Kizárólag autentikus népzenei játszó zenekarok jelentkezhetnek. Kötelező egy magyar (a magyar nyelvterület bármely részéről) és egy szabadon választott (magyar, nemzetiségi, kisebbségi stb.) muzsika előadása. Mindkét versenyprogram időtartama max. 6-6 perc. Nevezési díj: 6.000 Ft. Jelentkezési, befizetési határidő: 2003. július 25.

A verseny díjazása:

I. díj – 100.000 Ft és fellépés a Fesztivál gálaműsorán
II. díj – 70.000 Ft
III. díj – 50.000 Ft

Különdíj a legjobb csángó zenét muzsikáló zenekarnak – 40.000 Ft

A zsűri tagjai: Kallós Zoltán Kossuth-díjas néprajzkutató, Halmos Béla népzene-kutató, Havasréti Pál népzene-sz, Zsákay Győző népzene-tanár, Vavrincez András népzene-sz, Agócs Gergely népzene-sz

NYÁRI NÉPMŰVÉSZETI TÁBOROK

Az alábbiakban néhány új tábort információt közlünk. Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy előző számunkban még további aktuális táborozási lehetőségeket találhatnak.

VI. Maros és Kis-Küküllő menti

Népzene- és Néptánc-tábor

Magyarlapád, Fehér megye,

2003. július 27. - augusztus 3.

Helyszín:

Magyarlapádi Kultúrotthon, Iskola, Gyümölcsös

Rendező: Ethnika Kulturális Alapítvány

Táncoktatás oktatókkal és adatközlőkkel, Maros- és Kis-Küküllő menti magyar és román táncok, három korosztályban: gyermek, kezdő és haladó szinten

Népi hangszeroktatás adatközlő zenészekkel (hegedű, brácsa, bőgő, furulya), szakírányító: Sinkó András

Népdaloktatás: Szilágyi Hajnal és Papp Mária

Táncoktatás minden este: erdélyi táncrendek

Táncoktatás kocsma: hagyományos ételekkel és italokkal

Zenészek:

Piros Pántlikás zenekar és Kis-Küküllő menti

zenészek Magyarlapádról, Magyarpéterfalváról,

Magyarbecéről, Marosdécséről és Felenyedről, valamint a Szászcsávási zenekar

Meghívott nagymestereink:

Jakab József (Magyarózd), Karsai Zsigmond

(Lőrincréve), Vincze Árpád (Szentbenedek)

Kézműves foglalkozások: gyapjú szövés, fonás, gyékény és panusa (kukoricahéj) fonás

Népi játékok tanítása:

lapádi és környékbeli gulya, picke, kanfer

Kirándulás a Gizella királynő erdélyében, esztendő

látogatás, szalonasítás srb.

Résztvételi díj (napi 3 étkezés, saját sátorral):

- magyar állampolgároknak: 14.000,- Ft

- nyugati állampolgároknak: 100 \$ vagy 120 €

- Tíz fős csoportoknak kedvezmény: 1 fő kísérőnek

ingyenes!

Kérésre pótdíj ellenében szállást biztosítunk:

- magánházaknál 3 Euro v. 650,- Ft/nap/fő

Szervezett busz indul Budapestről Magyarlapádra és

a tábor végén vissza!

Kapcsolattartók, tábortól jelentkezők,

részletes információk:

Erdély: Oniga Eszter, tel.: 00/40/258-875-169

lapaditabor2003@yahoo.com

Magyarország:

Pintér Zsuzsanna, tel.: 00/36/1/419-2006

Teszary Miklós, tel.: 00/36/30/475-5756

bartoktancegyuttas@yahoo.com

Magyar Vár Alapítvány Tábor

Pomáz, 2003. augusztus 2-10.

A Magyar Vár Alapítvány céljai:

Az alapítványt olyan emberek hozták létre, akiknek legfontosabb célja a magyar nemzet szolgálata, minden olyan gondolat, törekvés és tevékenység támogatása, amely a magyarok történelmének, kultúrájának széleskörű megismertetését és gazdagítását segíti elő. Ezt a magyarság azonosítástudatának helyreállításával, a régen volt és meglévő, valódi értékeinek bemutatásával igyekeznek megvalósítani.

A tábor rendezvényei mind a táborlakók, mind a külső látogatók számára ingyenesek lesznek.

Az étkezés költsége 1100 Ft/nap

(reggeli: 200,- Ft; ebéd: 500,- Ft; vacsora: 400,- Ft)

Szállás: jurtákban és sátrakban

(Sátrat, hálósákat a résztvevőknek kell hozniuk.)

Tisztálkodási lehetőség biztosított.

Délutánként a nap témájában előadások és beszélgetések lesznek, délután családi kézműveskedés

Romvári Tamással és a Tökmag játszóházzal.

Esténként 18.30-19.00 óráig népdaloktatás Dúcz

Lászlónéval, aprók tánca Waszlavik Lászlóval és

Héjjas Nárcisszal, 19.00-20.00 óráig kulturális elő-

adások, 20.00 órától táncoktatás Kocsis Enikő és Fitos

Dezső táncosokkal és a TÉKA együttesrel.

A táborlakók minden nap 16.00-18.00-ig ingyenesen

lovagolhatnak. Egyéni lehetőség: naponta 6.00-

10.00 óráig, ill. 18.00-21.00 óráig (1500 Ft/óra)

A táborba lehetőleg teljes családokat várunk, 14 év

alatti gyermeket csak felnőtt kísérettel fogadunk.

Helyszín: a tábort a leendő Magyar Vár területén, a

románi Majdán-fennsíkon, egy ideiglenes fa kerítés-

sel körülvevő területen rendezzük meg. Megközelítés:

Rákóczi út - Víztorony utca, vagy Jankovits utca

- Boglárka utca - Téli utca

Általános napirend:

8.00-8.30 Reggeli mozgás

8.30-9.00 Reggeli

9.00-13.00 Előadások, tábortól konferencia, gyerek-

foglalkozások

13.00-14.00 Ebéd

15.00-18.00 Családi kézműveskedés, bemutatók

18.00-19.00 Vacsora

18.30-19.00 Népdal tanulás, aprók tánca

19.00-20.00 Kulturális előadások

20.00-tól táncoktatás a Téka együttesrel, tábortűz,

nótázás

Augusztus 2. szombat:

„Honfoglalás” törzsek alakítása

Délután: törzsi zászlók, agyagtárgyak készítése,

feldfesztek díszítéssel

Este: Kátai Zoltán énekmondó; Téka táncoktatás

Augusztus 3. vasárnap:

A nap témája: A honfoglaló magyarok vallása

Házigazda: Dr. Magyar Gábor

Délután: a kézműveskedéshez szükséges természetes

anyagok gyűjtése (kő, agyag, gyanta, nád, bürök)

Délután: A táltosokról; Vesszőkerítés és veremház

készítése

Este: Petrás Mária népdalénekes; Téka táncoktatás

Augusztus 4. hétfő:

A nap témája: A honfoglalás korának építészete

- Házigazda: Szcuka Attila

Délután: bőrrátétes nemezszütyő, bőrvő, ij és

kőhegyi nyílvessző készítése

Délután: A jurta berendezéséről; közös nemezsző-

nyeg készítése (gyapjú mosás, fésülése, festése)

Este: Kóka Rozália mesemondó; Téka táncoktatás

Augusztus 5. kedd:

A nap témája: Harmóniában a természettel

Délután: nemezszütyő, fejdísz (bőr, gyöngy, agyag,

hímzés, fonás), dűdölő készítése.

Délután: A honfoglalók ételei, növényei, állatai;

métázás (népi játék).

Este: Magyar Vár CD-bemutató; Téka táncoktatás

Augusztus 6. szerda:

A nap témája: Östörténet: A Kárpát-medence korai

évezreidei. Kirándulás az Ezüst-Kevélyre, a feltétele-

zett Ósbuda vár romjaihoz

Házigazda: Mesterházy Zsolt

Délután: A honfoglaló lovasok eszközei; fafaragás,

szántás-vertés (faeke, fakapa, ásóbot), búzaörlés

örölkövön, lepénysütés sütőharangon

Este: Csajághy György tárogatóművész előadása

Augusztus 7. csütörtök:

A nap témája: Honfoglalás kori viselet - Házigazda:

Dr. Balogh Balázs, Dr. Fülemile Ágnes

Délután: tövistű és tűtartó készítése csontból

Délután: Törzsek közti vetélkedő; csontamulett,

bőrkarkötő, kotkodácsoló (népi hangszer) készítése

Este: Berecz András előadása, Téka táncoktatás

Augusztus 8. péntek:

A nap témája: Nyelvünk és rokonaink, nyelvmélekek

- Házigazda: Dr. Horkovics-Kovács János

Délután: világító eszközök (fáklya, fagygyúmeses,

lámpás) készítése, gyertyamártás

Délután: A magyar mesék, mondák világa; írás

agyaglapba, rovásírás fába, papírmerítés, tinta, toll

készítése

Este: A magyar népmondákról, Mondamondó

verseny; Téka táncoktatás

Augusztus 9. szombat:

A nap témája: Hun az út? - záróbeszélgetés, sport,

játék - Házigazda: Herpai Sándor

Délután: Agyagtárgyak ősi módszertől kiégetése,

kiállítás a táborban készült tárgyakból

Délután: Terepijász verseny; törzsek közti vetélkedő:

hordó- és kötélhúzás, lökdösődő, célbalövés nyíllal,

mocsárjárás gólyalábbal és mocsárjáróval, íjászat,

lándzsahajítás lóról, leöntős játék

Este: Várszerződés, A táborlakó gyerekek előadása,

Záróest, Téka táncoktatás

Jelentkezési lap igényelhető:

Feketéné Kósa Annamária

Tel.: 06-26/ 505-656; 06-30/ 297-5851

A tábor szervezője:

Magyar Vár Alapítvány (www.mv.hu, izenet@mv.hu)

Iroda: H-2000 Szentendre, Kossuth Lajos utca 32.

Tel.: 06-26/ 505-656; 06-30/9964-520

„Szűcs Béla” gyermek- és ifjúsági tánc-tábor

Tordas, 2003. augusztus 25-29.

Házigazda: a Tordasi Pillikék

Rendező: Petőfi Sándor Művelődési Ház, Tordas

Táncanyag: jászági és széki táncok, játékok, dalok

Táncoktatók: Szűcs Gábor és Szűcsné Urbán Mária

(Jászág Népi Együttes művészeti vezetői)

Éneket tanít: Domok Anikó (a Martonvásári Műv-

észeti Iskola tanára)

Muzsikál: a Marton zenekar

Egyéb programok: kirándulás a Szent László vize

mentén, Muzsikás koncert, táncoktatás,

Szűcs Béla emlékkiállítás

Szállás: az iskola területén, hozott sátorban, környék-

belieknek reggel, este hazaszállítással busszal

Étkezés: 700,- Ft/fő/nap.

A tábor az étkezésen kívül ingyenes!

Információ: Bediné Németh Márta, telefon/fax:

22/467-530, mobil: 30/523-6299

Jelentkezési cím:

Petőfi Sándor Művelődési Ház

„Szűcs Béla” gyermek- és ifjúsági tánc-tábor

2463 Tordas, Szabadság út 55.

Népzenei tábor Tótfaluban

2003. augusztus 24-30.

Ismét népzenei tábort szervez a Vajdasági Magyar

Pedagógusok Egyesületének népzenei szakosztálya és

a magyarországi Vass Lajos Népzenei Szövetség.

Előadók:

Bodor Anikó (Zenta) – népzeneelmélet, dél-alföldi

népdalok, ugrások

Virágvolgyi Márta és Kovács Magdolna (Toncsi)

– vonós hangszerek

Polgár Lilla – népi ének

Borsi Ferenc – citera, furulya

Tóth Gábor – tambura

Elszállás két és háromgyermes szobákban, minden

szobában van külön fürdőszoba is.

Napi háromszori étkezés, szabadidőben fürdési

lehetőség a közeli medencében.

Minden este táncoktatás, tábortól Ki mit tud?, népzenei

totó. A táborban bemutatásra kerül Virágvolgyi

Márta népzenegyűjtő két legújabb kiadványa is.

Jelentkezés:

Szabó Gabriella

Tel.: 021-843-880, 063-8-378-552 (mobil)

saboazs@neobee.net

Határidő: 2003. augusztus 2.

Résztvételi díj 2000 dinár, amit a helyszínen kell

befizetni. Minden érdeklődőt szeretettel várunk.

ETNOFON RECORDS

LEVÉLCÍM / MAIL: H-1055 Budapest, Falk Miksa u. 16.

TELEFON / PHONE: (36.1) 266-5091

FAX / FACSIMILE: (36.1) 429-0324

order@etnofon.hu • www.etnofon.hu

LEMEZBOLT / MUSIC STORE:

H-1074 Budapest, Almássy u. 1. • (36.1) 351-3341

Néptáncsoportok figyelem!

Megkezdjük a női tánccipők
(karaktercipők) gyártását és forgalmazását!

Felsőbőr anyaga: kecske sevrő

Talp: bőrtalp varrottan

Sarok: rakott bőr sarok

Bélés anyaga: bőr

Korrekt árakkal várjuk megrendelésüket!

Cím: Dunai Lajos

2700 Cegléd, Szárca u. 14. • Tel.: 06-20/367-8253

SZABADTÉRI NÉPRAJZI MÚZEUM

2000 Szentendre, Sztaravodai út • Tel.: (26) 502-500 • www.skanzen.hu

2003. augusztus 8. péntek 20 óra

Kőműves Kelemen – a Honvéd Táncegyüttes előadása

Belépőjegy: 2.000,- Ft

Az idők mélységében általánosan elterjedt hiedelem, hogy a tárgyaknak lelkük van, mint az embereknek. A földnek az erdőnek, a hegynek, a folyónak „szelleme” van. A Sarkadi Imre darabja alapján készült rockballada a néptánc elemeit felhasználva mutatja be a jól ismert történetet.

Szöveg-zene: Szörényi Levente-Bródy János

Színpadra átdolgozta: Ivánka Csaba

Rendező-koreográfus: Novák Ferenc

2003. augusztus 10. vasárnap 20 óra

A magyar tánc évszázadai – a Honvéd Táncegyüttes előadása

Belépőjegy: 2.000,- Ft

A magyar tánc évszázadai című műsor a Kárpát-medence táncfolklorjának történeti rétegeit viszi színpadra. A 11-12. században egész Európában elterjedt körtáncoktól 13-16. században divatos ugrós táncokon keresztül a 17-18. századi forgós táncokig, valamint a 19. században kialakult verbunkig és csárdásig.

Közreműködik a Hegedős Együttes és a Budapest Táncegyüttes zenekara.

Vezetőkoreográfus: Zsuráfszki Zoltán

Zenei szerkesztő: Rossa László

Rendező: Novák Ferenc

Augusztus 20. KENYERES NAP

A Péter-Pálkor learatott gabonából első királyunk ünnepére készül el az új kenyér. A bő termést hagyományos aratóünnepvel köszönjük meg, és a múzeum malmai már friss lisztet örölnek ezen a napon. Bemutatjuk a kenyérsütés munkafolyamatát, és a jó kenyér készítéséhez, méltó tárolásához szükséges eszközöket és anyagokat is megtalálják a látogatók. Ha neked ez nem elég, öleld meg a kemencét!

Országos + Opening
Szezonnyitó + Táncház
Táncház + Ball

2003. szeptember 20.
Fővárosi Művelődési Ház

Bp. XI., Fehérvári út 47.

16.00 Aprók tánca
19.00 Felnőtt táncház

www.tanchaz.hu

NÉPHAGYOMÁNY A XXI. SZÁZADBAN

Konferencia a Corvin téren

A Hagyományok Háza, az Európai Folklor Intézet és a Folklorfesztiválok Magyarországi Szövetsége (CIOFF Hungary) közös rendezésében, „A néphagyomány szerepe a XXI. század társadalmában” címmel nagyszabású nemzetközi konferenciát tartottak május 20-án Budapesten. A téma aktualitása és fontossága nagyszámú közönséget vonzott a Hagyományok Háza színháztermébe. A konferencia a Fonó Zenekar valamint Pál István dudás hangulatos műsorával kezdődött.

A dudamuzsikát követően Héra Éva, a konferencia háziasszonya vette át a szót. Bevezetőjéből idézünk:

„A néphagyomány modern értelmezése részben politikai, részben társadalmi, részben esztétikai okokból újra és újra meg-megújuló viták tárgya. A globalizációs jelenségek, a harmadik világ gyors átalakulása és a világpolitikai elmentések ismét napirenden tartják ezeket a kérdéseket szerte a világban. Nálunk, Magyarországon nemcsak a sok-sok évtizedes viták éledtek újra és várnak tisztázásra, hanem társadalmi átalakulásunk, s az ennek megfelelő kulturális stratégia is megköveteli e téma közös végiggondolását. A Hagyományok Házának, melynek feladata a hagyományos népzenei, néptánc- és kézműves kultúra közművelődési célú gondozása, alapvető kötelessége, hogy a szakma összefogásával vezető szerepet vállaljon e kérdések tisztázásában. Ezeknek a gondolatoknak a jegyében terveztük konferenciánkat, melyre a hagyományos kultúrákkal foglalkozó elméleti és gyakorlati szakembereket hívtunk meg különböző kultúrkörök képviselőiben.”

Ezt követően összefoglalást adott a hagyomány megközelítésének különböző szempontjairól:

„Társadalmi, politikai, esztétikai szempontból egyaránt megközelíthetjük e témát, hiszen mióta a hagyományokhoz való viszony egyáltalán felmerült – a XVIII. századi Angliától napjaink Magyarorszáig – e témák köre csoportosítható a hagyománnyal kapcsolatos viták nagy része.

Elmondhatjuk azt, hogy a nemzeti hagyományokhoz való viszony azokban az országokban illetve népeknél volt a legerősebb, amelyek politikailag nem voltak függetlenek. A XVIII. századi Spanyolországban például a Franciaországgal való szembenállás egyik kifejezőmódja volt. A görögök első népdalgyűjteménye 1821-ben a törökellenes felkelés hatására született. Nálunk a reformkor – ahogyan Szerb Antal fogalmaz: a »nemzeti öntudat kivirágzása« –, melyben a nemzeti függetlenség és polgári átalakulás, a »Haza és haladás« jelszavai egybeforrottak a magyar nyelv, a magyar kultúra kérdéseivel. Esztétikai szempontból a klasszikus művészet elleni lázadás és az új művészet megteremtésének igénye fordítja a figyelmet a népművészet felé. A művészet minden ágában, de legfőképp a zenében és a táncban születnek forradalmian új irányzatok a népművészet megismerésével.

Napjaink új társadalmi jelenségei, a globalizáció, a harmadik világ gyors átalakulása, ismét

ráirányítja a figyelmet a hagyományos kultúrákra. A világpolitika nagy konfliktusai mögött – a délszláv, vagy az iszlám háborúiban – is jelen van a kultúrák harca.

A hagyományhoz való viszony azonban önmagában is ellentmondásos. A hagyományörzés és a hagyománytól való elszakadás tendenciái egyaránt

foto: Pallagi Pál

jellemzik. Hogy csak a két végletet említssem: élnek szélsőségesen archaikus nézetek, melyek a hagyomány szigorú kötelekében képzelik el az életet, és találkozunk olyan felfogással is, amely teljesen megtagadja a hagyományt. Vannak azonban olyan emberek, akik természetes módon, mintegy a természet folytatásaként születnek egy kultúrába és észrevétlen formálják saját képükre. Találkoztunk, találkozzunk azzal is, hogy egy régi, keserves parasztsors részeként megpróbálják minél gyorsabban elhagyni a hagyományokat vagy egyszerűen csak szégyenlik, mint avitt, régi ruhadarabot.

S hogy mindezekon túl, mi teszi égetően aktuálissá a kérdést számunkra? A magyar társadalomnak ilyen gyökeres, gazdaságot, társadalmat, értékrendet felforgató változása, mint amelyben most élünk, a XIX. század óta nem volt. A kulturális kihívás óriási! Számunkra, akik ezen a területen dolgozunk, kötelességünk, hogy értelmezzük ezeket a kihívásokat.

Ehhez kerestünk partnereket és hívtuk meg külföldi barátainkat. Örülök, hogy Önök is érdeklődnek e téma iránt, s hogy visszhangra talált kezdeményezésünk.”

A kulturális tárcától Koncz Erika helyettes államtitkár szolt értékeink megőrzésének fontosságáról, s hangsúlyozta, hogy hagyomány nélkül nincs identitástudat.

A köszöntő után megkezdődtek az előadások. A levezető elnöki tisztséget Hoppál Mihály, az Európai Folklor Intézet igazgatója vállalta magára. Elsőként Gresiczky Péter, az UNESCO Magyarországi Bizottságának képviselője kért szót, aki elmondta, hogy 2002-ben a világ 188 tagországa a kultúrák sokszínűsége mellett tette le a voksot, s 20 pontból álló cselekvési tervet készítettek. A terv egyik legfontosabb alapelve a civil szerveződések szerepvállalására és felelősségére hívja fel a figyelmet. Anna-Leena Siikala Finnországból a hagyományok újjáélesztésének, míg a Nagy-Britanniából érkezett John Shaw, a kelta nyelvek kiváló ismerője, szellemi örökségünk megőrzésének szükségességét hangsúlyozta. A norvég tudós, Egil Bakka az egység és a modernség kérdésével foglalkozott kulturális örökségünkben.

Nagysikerű előadást hallottunk Vitányi Iván szociológustól, aki áttekintette a magyar néphagyomány huszadik századi újjázületésének legjelentősebb állomásait. Mondandóját nagy elődeink – Bartók Béla, Kodály Zoltán, Vikár Béla – munkájának felidézésével kezdte, kihangsúlyozva a magyar néphagyomány megőrzésében és átörökítésében játszott szerepüket. Folytatta az 1960-as évekkel, amikor a beat elsöpörte a néptáncmozgalmat, majd szólt az 1970-es évekről, amikor a fiatalság soha nem látott érdeklődéssel fordult a néphagyomány felé. Ennek nyomán bontakozott ki az azóta is nagy tömegeket vonzó táncszínházmozgalom, amelynek elindítója Halmos Béla, Sebő Ferenc, Tímár Sándor és Novák Ferenc voltak.

Jankovics Marcell művelődéstörténész előadásában a néphagyomány művelésének kérdését elemezte, míg Alkis Raftis, az UNESCO Nemzetközi Tánc Tanácsának (CID) elnöke a városi és a vidéki kultúra sajátosságait mutatta be. Ezután Dreisziger Kálmán, a Montrealban működő Bokréta Táncgyűttes vezetője, az egyes kultúra hiányáról, s a mobil társadalom hagyományok nélküli világáról beszélt, több évtizedes kanadai tapasztalatai alapján.

Dan Ronen, az izraeli kulturális és oktatási minisztérium táncoktatási bizottságának elnöke a kultúra demokráciájának kérdését vizsgálva, hangsúlyozta, hogy minden kultúrának azonos jogokat kell élveznie. Ezt követően arról beszélt, hogy kiknek és mit kell megőrizniük a modern társadalomban. A sort Kelemen László főigazgató zárta, aki a Hagyományok Háza működéséről és széleskörű tevékenységéről tájékoztatta a nagyérdemű közönséget.

Elmondhatjuk, hogy egy igen jól szervezett, rendkívül tartalmas és nagy érdeklődésre számot tartó konferenciát szervezett a Hagyományok Háza, a társrendezőikkel közösen. Köszönet érte minden közreműködőnek. Úgy gondoljuk azonban, hasznos lenne a kérdés további boncolgatása, szélesebb körben való megvitatása is.

H. Bathó Edit

„Tágasságot nekünk is!”

A XXII. Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár

*„Ahol még az a hit nincs meg,
hogy pénzen mindent meg lehet szerezni:
ott még értékelik a pénzen megvehető értékeket.”*
(Kodály Zoltán)

Hangos, sivalkodó időköt élünk. Nem lehet az utcára kimenni, valahova betérni anélkül, hogy ne süvöltsön valamilyen zene, reklám. Napjainkban a zene háttérzajjá törpült, a műsorvezetők vásári kikiáltóként rikoltoznak. „*Civil államok szigorúan ellenőrzik a kábítószer forgalmát*” – írja Kodály Zoltán. „*A zenei kábítószer minden fajtáját szabadon terjeszti a rádió, gramofonlemez, a lokálok, senki se törődik vele. Hatása nem kevésbé veszélyes, mint a testieké. ... Az élelmiszerek hamisítása ellen törvények vannak. Mikor lesznek a sokkal fontosabb lelki táplálék hamisítása ellen?*”

A zene és a tánc a hagyományos paraszti kultúrában nem háttérjelenség volt, hanem az élet szerves része. Amíg a paraszti élet hagyományos

formái teljesen nem bomlanak föl, addig a zene is végzi „feladatát”. A születéstől a halálig jelen van, el nem hagyja az embert. A paraszti kultúra zenéjét tekintve önálló volt. Gondoskodott nemcsak a szükséges zenéről, de a zenészekről is. A zene és a tánc beépült az ember életébe a közösségi és az egyéni lét kifejezőjeként. Az emberek nem kultúrát teremtettek és hagyományozták át, hanem éltek mindennapjaikat, ünnepeiket. A mi életünkben ezek már kulturális tevékenységek. Életünk modernizálódott, egyszerűsödött és sok szempontból sivárabbá vált. És árvaibb lettünk. Elvesztettük az önkifejezés, a lelki megújulás eszközeit, a zenét és táncot, a közösen megélt örömet és bánatot, s vele az együvé tartozás élményét.

Pedig a lélek kapzskodik ma is, a valóságshoz k lélekromboló, kultúraellenes világában. Erről tanúskodik az évről évre a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében megrendezett (idén a XXII.) Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár is. Tömegeket vonzott a kétnapos rendezvény, amelyet március 29-30-án tartottak, a Táncházt Egyesület szervezésében. Néhány hetes csecsemőtől nyolcvan éves sokat élt emberekig minden korosztály jelen volt. Sokszínű, mindenkire szóló esemény az SAP Rendezvénycsarnokban és a Körcsarnokban.

Nehéz megfejtetni és megfogalmazni, mi a titka a kétnapos rendezvénynek. Miért érzi otthonosan magát az ember, hogy lehet az, hogy ismeretlenül is mindenki ismerős? Honnan az a sok kedv, mosolygás? Minden valószínűség szerint a népi kultúra kisugárzása az, ami megérinti az embert. Egy sok évszázados kultúra hitelessége, értéke, rendje mutatkozik meg zenében, táncban, viseletben, tárgyakban. Nagyon érdekes jelenség, hogy a népi kultúra a néptáncmozgalomnak köszönhetően (immár 30 éve) városi kultúrává vált, és ebben a formában – a hagyományos életmód nélkül – is képes továbbhagyományozni önmagát. Aki kapcsolatba kerül ezzel a kultúrával, hozzá szegődik örök életre. Idézhetnénk ismét Kodályt, aki így fogalmazta meg találkozását a magyar dalvilággal: „*Amint el akartam dobní: nem akart tőlem elválni, testemhez volt nőve. Ekkor felismertem, hogy ettől akarva sem szabadulhatok soha... Ebben születtem bele, ebben kell élnem és halnom, itt nem ségít kívándorlás.*”

A Táncháztalálkozó a már megszokott rend szerint haladt az idén is. Dél előtt 10-kor kezdődött különböző helyszíneken zajló programokkal. A kisebbeket – az Örökség Egyesület rendezésében – Aprók bálja címmel délutánig tartó tánc tanítás várta, galgamenti, szerb, német, sárréti, szlovák, horvát, somogyi, román, moldvai, bodrogi és széki táncokkal. Amint látjuk, népek, kultúrák békében élnek egymással; a kultúra soha nem acsarkodik. A táncokat játéktanítással kötétték össze. A népi gyermekjáték a felnőtt tánc előiskolája volt, de nemcsak a táncé. A közösségi élet szabályait, a nemek viselkedési mintáit, az öltözködés mikéntjét a játékokon keresztül ismerték meg a gyerekek. Mai fogalmaink: a gyerekek a játékon keresztül szocializálódnak, így tanulja meg közössége szokásait, egész kultúráját. Bárcsak a mai gyerekek is hasonló módon szocializálódnának!

A gyerekek mindkét nap estig kézműveskedhettek mesteremberek segítségével. Tojást festettek, agyagoztak, babát készíthettek, nem merev műanyagcsodát, hanem rongyból való, kézbe bújó, pörgős szoknyájú, mosolygós bubát. Aki pedig nem kézműveskedett, nem táncolt, bámulhatta a kézműves remekeket és a gyönyörű eredeti viseleteket a NESz kirakodóvásárán. Hiába, a lélek mindenkor vágyik a szépre, jóra. Körülbástyázhatnak bennünket mihaszna, rövid életű termékekkel, hogy minél többet vásároljunk, a szem mégis csak az örökéletű dolgokon vidul, mert ezek a tárgyak nem pusztán áruk, hanem üzenetek, egy kultúra megszólaltatói tárgyi mivoltukban is.

A rendezvény szakmai bemutatkozás is egyben, amelyről a nagyközönség sincs kizárva. Talán azért is szerettek ilyen helyekre járni, mert itt nincs megbélyegzés, kizárás, itt minden tárt karokkal fogad. Ha akarom, az enyém is, nem küld el, mindig jó szívvel fogad. A zeneiskolások bemutatójára a „Tágasságot nekünk is!” című program keretében került sor. A kétnapos rendezvény egészére is illik ez a cím, hiszen a népi kultúra sajnos csak rétegek kultúrája. Pedig ennek ismerete nélkül nem lehetnek gyerekek felnőni. Sok minden történt már ez ügyben az oktatásban, de még mindig nem elegendő. Reméljük, hogy az emlegetett tágasság egyszer oda vezet, hogy az iskolákban megismerkedhetnek vele a gyerekek, s a népi kultúra bármelyik ága egyenrangúként szerepel majd a többi művészeti ág mellett. Érdemes lenne egy szakmai napot rászánni a népi kultúra oktatására úgy, hogy minden – együttesben, iskolában – oktató részt vehessen ebben, és közösen határozzák meg – szakmai alapon – a teendőket, célokat, módszereket, ne a szakmán kívüliek döntsenek a kérdésben. Szükség lenne néhány, a népi kultúra iránt elkötelezett oktatáspolitikusra is.

Szakmai program a hangszerkiállítás és zenés bemutató is, a Magyar Hangszerész Szövetség szervezésében. Minden gyereket legalább egyszer az életben elvinnék egy ilyen hangszerkiállításra, hogy megnézze ezt a többszörös csodát: a hangszer önmagában gyönyörű műalkotás. A másik csoda pedig az egymáshoz szokott hangszer és mestere együttműködéséből kerekedő zene.

A rendezvény meglepetéseként bemutatkozott a Folkrádió, adásukat már lehet hallgatni. Létrejöttük ajándék. Végre megértük, hogy a kattintgatások – korunk népbetegsége lesz lassan – a népzenehez is elvezetnek. Talán érdemes lenne azon is elgondolkozni, kellő figyelmet kap-e a népi kultúra a médiában. Szerintem több, arányosabb, méltóbb helyet kellene biztosítani a televízióban és az írott sajtóban is neki.

fotó: Gárdi Balázs

fotó: Gárdi Balázs

A zenekedvelők folyamatosan hallgathatták a népzenei koncerteket. Mindkét nap volt folk-kocsmá, ahol többek között két közismert virtuóz együtttest hallhattunk, a magyarpalatkai és a szászcsávási zenekart. A koncerteken jubiláló zenekarok is felléptek: a Kalamajka 25 éves, a Hegedős 20 éves, a Méta 20 éves, a Kalyi Jag pedig szintén 20 éves születésnapját ünnepelte.

A Körcsarnok első emeletén a Konkam Stúdió „Etno-mozi” rendezvényén folyamatosan filmeket vetítettek. Íme egy kis ízelítő: Tinka, Táncháztalálkozó, A tündérek ajándéka, a Szászcsávási banda, Magyar népi viseletek, Kalotaszeg Nagyasszonya és más filmek. Az eddig említett eseményekből is látszik, hogy mennyire átgondolt, sokszínű, gazdag programsorozatban lehetett része a közönségnek.

De még nem is beszéltünk a leglátogatottabb helyszínről. A Körcsarnokban mindkét nap Tánchagyományaink címmel táncoktatáson vehettünk részt. A táncitanítás hatalmas területet járt be földrajzi értelemben is, a táncdialektusok számát tekintve is. A táncok világában ismeretlen ember a pusztá felsorolás láttán is elhűl, mennyire gazdag táncgyógyomány van a Kárpát-medencének. Vajon eleget tudunk-e róla?

Vasárnap a nemrég eltávozott Vásárhelyi László emlékére az örökös aransarkantyúsok és aranygyöngyösök hatalmas sikerű műsort mutattak be a Körcsarnokban.

A programok mindkét napon az SAP színpadán adott gálaesttel zárultak, amelyet szombaton a Fővárosi Művelődési Házban hajnalig tartó bál is követett. Az első nap a Néptáncgála műsorát láttuk a Martin Néptáncszövetség rendezésében. Pályázatot írtak ki a fellépésre, amelyet idén a Jászság Népi Együttes nyert el. A műsorvezető az együtttest jászsági műhelynek, együttes-bokornak nevezte, hiszen nemcsak színpadi produkciókat állítanak össze, hanem sokirányú tevékenységet folytatnak a gyűjtés, kutatás, hagyományörzés, oktatás és nevelés terén. Az együttes művészeti vezetője Szűcs Gábor és Urbán Mária, asszisztenseik Kuli Orsolya és Kocsán László.

Az együttes tevékenységéről Dobos Beát, az egyik táncost, a Hagyományok Háza néptáncos előadóját kérdeztem, aki elmondta, hogy a Jászság Népi Együttes 1971-ben alakult Jászberényben, egy olyan

Henics Tamás felvétele

Egész nap szólt a zene és pörgött a tánc

Ezrek kóstoltak bele a hagyományokba

A hét végén huszonkettedik alkalommal rendezték meg az SAP-csarnokban és a Körcsarnokban az Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásárt, amin kétezer-ötszáz, a Kárpát-medence minden tájáról érkezett résztvevő lépett fel. A táncbemutatók és a táncitanítás, a kirakodóvásár mellett meg lehetett nézni a hangszerkészítők kiállítását vagy a táncházmozgalommal kapcsolatos filmeket is.

Legalább százötven kisgyerek és persze szülő énekel és tekerőzik egyetlen hatalmas csigavonalban, ami persze azért itt-ott megszakad néha. Nem könnyű egy kétéves csöppség apró lábainak lépést tartani a mellette sétáló langaléta kamasszal. Így aztán volt, aki úgy döntött, könnyebb apu nyakában ülni megtanulni ezt a szabolcsi gyermekjátékot, és akkor legalább csak a dalszövegre kell figyelni, a lépésre nem. Bár ennél a játéknál csak sétálni kell, nem úgy, mint odaát, a másik teremben, ahol épp magyar néptáncok egy-két lépését igyekeznek megtanítani a vállalkozó szellemű jelentkezőknek. A csárdás alaplépései még mennek is, de amikor a lengetővel megtűzdelt lépéskombinációt kellene utánozni, kiderül, hogy nem is mindig egyszerű megkülönböztetni a jobb lábat a balról. Mindenesetre messziről látszik, hogy ki az, aki nemcsak a tévében látott már néptáncot, hanem maga is műveli. És ehhez az sem kell, hogy színes-tarka népviseletben pompázzon.

Alig múlt néhány perccel tíz óra, máris rengetegen vannak. A gyerekek többsége azonnal a táncterre penderült, amint hívták őket, és hatalmas lelkesedéssel kezdték tanulni a táncokat. Néha persze furcsa volt látni, amint Eminem vagy éppen Papa Roach feliratú pólóban roptá valaki a Pomáz környéki szerb táncok egyikét, de a lényeg az, hogy táncolt. A szervezők célja, hogy az ezredforduló után is az eddigi hagyományok szellemében, de a közönség igényeit is figyelembe véve szervezzék meg a találkozót. Ezért van a táncbemutatók mellett például Kárpát-medencei vagy jubiláló zenekarok koncertje, népviselet-bemutató, folk-kocsmá, vitadélután, ezért mutatkozik itt be a Folkrádió, jelenik meg a folkMAGazin jubileumi száma, és ezért zárul a programsorozat össznépi mulatsággal.

A látogatók között nagyon sok fiatal pár van. Olyanok is akadnak, akik három pici gyerekkel érkeztek, a legkisebb alig egyéves lehet, babakocsiban ücsörög. A táncházmozgalom célja éppen ez: rávenni a fiatalokat, hogy megismerjék a néptáncot, a népi hagyományokat, kultúrát, és később így neveljék saját gyerekeiket is.

A két táncter között számtalan sátort vertek fel, amelyekben kézműves-bemutatók köré gyűltek a gyerekek: úgy láttam, a legnagyobb sikert az az asztal aratta, ahonnan aztán a gyerekek nyakig csirizesen távoztak, kezükben a frissen készített ajándékkal. Persze a legtöbben itt csak árulják portékáikat: hangszereket, nemez- és bőrtárgyakat, kerámiákat, népzenei CD-t, népi stílusú ruhákat, díszárukat. Felsorolni is képtelenség, mint ahogy nyilván a szülőknek sem lehet egyszerű nemet mondani a gyerekek minden kérésére: hol innen, hol onnan hallok egy vékony gyerekhangot: anyu, ezt nézd meg, olyan szép...

Néhány méterrel arrébb az Erdélyből érkezett árusok pakoltak ki. Ez nemcsak az asztalokon lévő tárgyakon látható, de az árakon is: a másik teremben majd háromezer forintért kapható gyöngy nyakláncot itt ötszázért árulják. Van itt gyapjúpulóver, rongyszőnyeg, házi szőttes, hímzett díszpárna és falidísz. Nem egy japán turistát láttam, amint éppen erdélyi menyecskének öltöztették, és az egész öltözékért annyit fizetett volna, mint a másik teremben egyetlen ruháért. (S. M.)

Népszabadság, 2003. március 31.

vidéken, ahol még a mai napig él a jász öntudat. A területen viszont az élő, táncos néphagyomány már nem létezik, így filmek alapján próbálják feleleveníteni, megtanulni, felújítani azt. Az együttes egyik célja éppen ez: a hagyományok felkutatása, feldolgozása, ápolása. Munkájukkal hozzájárulnak a jász öntudat életben tartásához, de más vidékek kutatásakor is hasonló célok vezetik őket. Az együttesnek több csoportja van: felnőtt, ifjúsági és két gyermekcsoport (Barkóca és Árendás). Ezenkívül megalakult a Jászberényi Hagyományörző Együttes is. Néhány éve létrehozták a Viganó Művészeti Iskolát, és tanítanak Jászberény iskoláiban, óvodáiban és a Jászság más településein is. Nagy gondot fordítanak az öltözetekre, amit a gálán mi is megcsodálhattunk. Az együttesben igazi műhelymunka folyik. A tánc tanulást többszöri gyűjtőút előzi meg, így a táncokat eredeti forrásból veszik át.

Az együttes immár 20 éve szervezi a Nemzetközi Táncház és Zenésztábort, valamint 1991 óta az országos hírű Csángó Fesztivált. Kiváló minősítést nyertek el a Martin Szövetség versenyén, számos fesztivál díjazottjai, többször kaptak koreográfusi és szólótáncosi nívódíjat. „Az együttesben öröm dolgozni – mondta Dobos Bea –, mert jó a szellemisége, megtartja az embereket, még az ország másik végéből is visszajárnak ide táncolni. Olyan műhely, ahol a generációk nevelik egymást.”

Műsoruk címe: Vándorúton Jászságtól a Jászságig. A műsor jászsági táncokkal kezdődött, a Pëndzsom produkcióval, amely a jászoknál mulatságot, táncalkalmat jelöl, és az utolsó táncal ismét oda tért vissza. A két tánc közti vándorúton pedig külső-rekeszini, jobbágytelki, kutasföldi, budatelki, madocsa, dél-alföldi táncokat láttunk. Közülük kiemelkedett az észak-mezőségi Budatelke forgató román tánc, hiszen ezt először láthatta a magyar közönség. (A falu zenéje az Utolsó Óra sorozatban jelent meg 1998-ban.) Az utolsó tánc a Jászságba tért vissza, jászsági oláhost, lassút és frisst láthattunk. A műsor végén a színpad elé bejöttek a gyerektáncosok is, s együtt táncoltak így kicsik és nagyok. A vándorút Jászságtól Jászságig véget ért, de egy másik vándorút folytatódik időtlen időnkig. Generációkról generációkra vándorol a hagyomány, a néptánc tudás, ha jó kezekben van, mint a Jászság Népi Együttesben.

Az est második részében az Élő Martin Archívum második előadását, a Kalotaszeg című produkcióját láthattuk a Budapest Táncgyűjtéstől. Zsuráfszki Zoltán koreográfus elmondta, hogy céljuk a Martin György vezetésével végzett néptáncgyűjtés színpadra állítása volt. Kalotaszegi műsorok az 1969-es filmfelvételen alapul, amely Martin György és Kallós

Zoltán nevéhez fűződik. Nádasmenti és türei táncokat tanultak meg a táncosok a filmről, adatközlőről adatközlőre haladva. A műsor hangsúlya az egyes adatközlők táncainak felélesztésén, megtanulásán volt. De mivel színpadi produkcióban mutatták be ezeket a táncokat, a műsor nem mellőzte a színpadi elemeket sem, ám az szerencsére nem telepedett rá az eredeti, az autentikus táncokat bemutató koncepcióra. A műsor térben és időben is távolról indult. Térben a nézőtérrel, zenei kísérettel. A legények énekelve haladtak a színpadig egyre hangosodó énekszóval. Az időbeli távolságot pedig a háttérben pergő régi filmkockák illusztrálták. A régi felvétel nemcsak aláfestése volt a műsornak: dramaturgiai elemmé lépett elő,

fotók: Kanyó Béla

amikor az elhallgató zene, a megszakadó filmkockák közben a táncosok is hirtelen megálltak, élőképpé merevedtek. A tér és idő játékaival izgalmas színpadi produkció jött létre, amit a szereplők virtuóz tánca egyúttal jelen idejűvé is varázsol. Egyfolytában azt a csodát láthattuk, hogy a láb lépeget, topog, de a lélek táncol. A régi és a mai idő izgalmas játékában az állandóságot, biztonságot a táncgyomány jelentette. Ugyanazok a lépések, mozdulatok a színpadon és a régi felvételen. A film elszakadhat, az idő elpereget, de a hagyományok őrzik az életet.

A vasárnap esti hagyományőrző gálát a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség szervezte. Mindig leírhatatlan élmény a hagyományőrzők műsora. Két dolgot is csodálhatunk egyszerre. Láthatjuk az eredeti mozdulatokat, a nehezen utánozható tartást, a táncba írt életeket. És láthatjuk az átörökítést, amikor fiatalok és idősek – több együttesben is – együtt táncolnak. Sajnos nagyon kevés vidéken élnek a régi táncalkalmak, érdemes lenne feleleveníteni őket. Ahogy a jászoknál hallhattuk, egyre többen varratnak jász viseletet, jász bált rendeznek stb. A hagyományőrző csoportok talán vissza tudnak csepegtetni valamit a hagyományokból az életbe. Sokféle tájat járhattunk be a hagyományőrzőkkel: dél-alföldi, galgamenti, mérai, madocsai, nyárárdmenti, kükküllőmenti és kupuszinai táncokat láttunk. Utóbbi egy vajdasági település. A faluba 250 évvel ezelőtt költözött le északra a palóc eredetű lakosság, s ennyi év után is őrzik a palóc sokszoknyás viseletet és nyelvjárást. Bemutattak egy kalapos táncot is, amit gondolatban gyorsan szét is küldtem az összes iskolába, hogy a gyerekeknek ezt feltétlenül tanítsák meg. Jókedvű játék, koncentrációs és ritmusgyakorlat, mozgáskoordináció, komplex módon minden benne van – ahogy a táncokban általában. Szoros körbe kell állni, zenére haladni (a zene gyorsul), és egymás fejről ütemesen lekapkodni a kalapot, aki leejti vagy fején már három kalap tornyosul, az kiáll.

Számos zenei és nyelvi élményben volt részünk, beleértve a műsorvezetők szépmíví beszédét is. Hallottuk Kallós Zoltánt. „Kénytelen vagyok katonadalt énekelni – magyarázta –, mert egyik ismerősöm azt mondta, nem illik már szerelmest énekelni ilyen vénembernek.” A rendezvényen

kivétel nélkül kiváló zenekarok léptek színpadra. Muzsikált, örömkre, Fodor Sándor „Neti” és zenekara, s eljöttek a mohácsi tamburások, akik sokác, szerb, cigány, magyar, sváb dallamokat játszanak a még élő helyi zenei igények kielégítésére. A szászcsávási zenekarból néhányan táncra perdültek, és folyton csak az járt az eszemben, miért nem lehet a bugyuta reklámok helyett egy-egy ilyen pillanatot a nyilvánosság elé tárni? Miért nincs jelen ez a kultúra a köztelevízióban? Lehet, hogy az ország vezetői nem ismerik eléggé Kodályt: „*Nemzeti eredetiségünket eldobva létjogunkat játsszuk el.*”?

Mindig megrendülten hallgatjuk a 40-es években Baranyába, Tolnába, Bács-Kiskun megyébe áttelepült bukovinai székelyek történetét. Körülbelül 300 család Érdre költözött. Hagyományőrző csoportjuk szintén fellépett a műsorban. Megrendítő, ahogy a hagyományoknak nem kedvező környezetben is őrzik nyelvüket, viseletüket, szokásaikat. Mesemondójuk, Kóka Rozália történeteiből egy archaikus nyelv szólal meg. „*A Jóisten az embert néha még álom által es megerősíti. Még odahaza vótunk Bukovinába, s egy éjen én azt álmodtam, hogy megyek Hadikba a vasútállomás mellett, s egyszer csak látom én, hogy a mozdony es, a vagonok es, a sínek es mind-mind gyönyörűszép virágokból vannak...*” „*Az eszem szinte kikerekedett, istenem, mi tudott történni...*” „*Mű anyit szenvedtünk, hogy reánk hullott még a Jézus vére es, de még es, hála legyen a Jóistennek, hogy immár itthon vagyunk, s immár magyarok vagyunk.*”

A kétnapos rendezvénynek mindig sok üzenete van. Az itt megforduló emberek összmagyarságban, kultúrában gondolkodnak. Mi nem húzunk határokat. Eljárjuk a románt, szerbet, cigányt, horvátot, bolgárt, magyart. Tudjuk: „*Addig van ország, amíg nép van. Addig van nép, míg dala van*” (Kodály). S fűzzük ehhez hozzá egy nyárárdmenti faluból való asszony üzenetét, amelyet a műsorban hallottunk: „*Bibliás ősök sírja fölött állva, találjon e nép végre önmagára. S köszönjön meg mindent a védő karnak, s légyen testvére magyar a magyarnak! Hadd éljünk egymásért, senki ellen, bárhol a földön, de Isten közelben!*”

Csáfordi Magdolna

Éjjel-nappal állt a bál

IV. Országos Maratoni Folk Hétfége, Eger

Amikor 2000-ben először felmerült egy háromnapos non-stop folk hétfége gondolata, sokan kétkedve fogadtuk az ötletet: vajon lehet-e egy vidéki városban ilyen hosszú időre megfelelő színvonalú fellépőket és kitartó közönséget toborozni? Aztán mindjárt az első „maraton” rácáfolt aggodalmainkra, s a rendezők várakozásait is felülmúló érdeklődést váltott ki. Nem volt hiány sem kitűnő együttesekből, sem éjjel-nappal táncolni kész, lelkes fiatalokból. A siker felbátorította a szervezőket, s azóta minden márciusban sor került az eseményre...

Pedig a kilátások egyik évben sem voltak rózsásak! Már maga az időpont is veszélyt rejt magában, hiszen gyakran van ugyanekkor vagy közeli időpontban valamilyen más nagy-szabású rendezvény – az idén is csak egyetlen hét választotta el az Országos Táncháztalálkozótól –, vagy valamely ünnep közelébe esik, amikor a szünet miatt éppen a leginkább várható közönség, a diákság jó része távozik a városból. Az időpontnál is nagyobb probléma azonban megfelelő számú és színvonalú zenekar és más fellépők biztosítása egy időben. A szervezőknek sokszor már akkor kell velük

bonyolítani a koncerteket, táncházzakat, egyéb programokat. A két előadóterem is hozzásegítette az Ágoston László által vezetett lelkes rendező csapatot, hogy a műsorokat blokkokban rendezzék, s aki nem akar az egész rendezvényre szóló belépőt venni, annak lehetősége van csupán egy-egy ilyen blokkra befizetni. Sajnos, a támogatások szűkös (és sokszor bizonytalan) volta arra is rákényszerítette a rendezőket, hogy egy-egy nevesebb előadó műsorára az átlagosnál többet is elkérjenek. Így aki nem akar három napig jelen lenni, de többféle program is érdekelné, választásra

A Szászcsávási Zenekar a Vagabond c. film forgatásán (fotó: Szilágyi Lenke)

egyzetniük és időpontot lekötönniük, amikor még nem is látják teljesen, milyen összeg áll rendelkezésükre a találkozó megrendezésére. Így egy kissé minden év „ugrás a sötétbe” a finanszírozás szempontjából. Ráadásul talán a város vezetése sem ismerte még fel igazán a program jelentőségét – jöllehet, az Egri Tavasz Fesztivál hivatalos programjának része. Most, hogy a fesztivál értékelését olvasom a Városi Újságban, még egy mondat erejéig sem említik meg ezt a méreteiben, látogatottságában minden bizonnyal egyik legjelentősebb márciusi egri kulturális eseményt.

A folk hétfégre minden évben a Művészetek Háza (korábban Ifjúsági Ház) épületében kerül sor, ahol a kevesebb nézőt befogadni képes, de hangulatos átriumban és a nagyobb, emeleti színházteremben váltakozva lehet le-

kényszerülhet, hogy hány blokk megtekintését engedheti meg magának. Az idén is többször voltam tanúja ilyen dilemmáknak, hogy vajon inkább erre vagy arra a részre kellene befizetni.

A rendezvénynek vannak rendszeresen visszatérő előadói, de mindig akadnak olyanok is, akikkel még soha nem, vagy legalábbis nagyon régen találkozhatott az egri közönség. Az idei esemény mindjárt egy ilyen különlegességgel indult: az egriek még nemigen hallhatták, láthatták városukban a Szászcsávási Zenekart. A Jámbor István vezette együttes mind zenéjével, mind a zenészek táncos produkcióival hamar meghódította azokat is, akik eddig nem hallottak róluk. A hangosítás nélkül, az átrium jó akusztikáját kihasználva játszók muzsikuskokat nehéz szívvel engedte

csak el a lelkes közönség. Őket a helyi Gajdos együttes követte a táncházzal. A zenekar átalakuláson megy keresztül, hosszú évekig tartó stabil összeállításuk megváltozott, de ez nem befolyásolta a táncház hangulatát, ami főleg a „táncmester” Barsi Csabának köszönhető, aki játékokkal, legényes versennyel és egyéb ötletekkel biztosította a jó hangulatot.

A program más együttesekkel hajnalig tartott – de nem szeretném azt a látszatot kelteni, mintha három napig éjjel-nappal minden programon magam is ott lettem volna, így beszámolómban nem is törekedhetek a teljességre.

A szombati nap gyermekek részére rendezett táncházzal indult a helyi Haddelhadd együttes zenéjére. A nagyobbak első jelentősebb eseménye a Csík együttes táncháza volt – sajnos, még mindig Csík János nélkül. Az egy órák kezdődő programnak az első percekben nem sok esélyt adtunk; alig lézengtek néhányan a teremben, de a szatmári táncok hamarosan előcsalogatták valahonnan a táncolókat. Délután a Kalyi Jag adott nagyszerű jubileumi koncertet. Az est – és talán az egész hétfége – csúcspontja az Ökrös zenekar koncertje volt. Bár régi együtteséből már jóformán csak ő maradt, Ökrös Csaba jelenlegi zenészei társaságában is elbűvölte virtuóz játékával az egrieket, akik közül ma már talán csak kevesen tudják, hogy városunkban kezdte táncházai karrierjét. Hallhattunk tőle bonchidai, gyimesi, kalotaszegi, jódi muzsikát, kun verbunkot, s részleteket készülő új Rákóczi-lemezéről.

Szombat éjszaka a Kerekes együttes játszotta a főszerepet. Éjjel kettőkor kezdődő táncházuknak ugyan szintén nem sok esélyt adtak a kétkedők, de – a jelenlevők elbeszélése szerint – a végén a nagyteremben mégis három körben értek csak el a táncolók. Az ő táncházuikat is Barsi Csaba vezette, akár a Gajdos és a Csík együttesét.

Vasárnap délelőtt elég hálátlan időpontra maradt a Dűvő. A kisebb, de nagyon hálás közönség lelkesen tapsolt az együttes műsorának, mely a hozzájuk legközelebb álló palóc-földi és gömöri zenén kívül más tájegységekre is kiterjedt.

A háromnapos esemény hatásos befejezése volt a Ghymes-koncert. A korábbiakhoz hasonlóan most is ők vonzották a legtöbb nézőt. Előadásukra sok olyan ember is eljött, aki a maratoni egyéb programjait nem látogatta. Rajongóik megvehették legújabb lemezüket, a Héjavarázst és a nemrégiben a zenekar történetéről elkészült könyvet is.

Az idei program a korábbiaknál talán kicsit szerényebbre sikerült. Kiszámíthatóbb, idejében adott támogatás a szervezőket jobban segítené a műsor megtervezésében, s a jegyek is olcsóbbak lehetnének, s ezáltal a résztvevők nem kerülnének választás elé, hogy hány műsorblokkot engedhetnek meg maguknak.

Abkarovits Endre

A HÁROM MUZSIKUS CIGÁNY

– népmesék „csak 18 éven felülieknek” –

A Néprajzi Múzeumban, 2003. április 4-én egy divatos terület kevéssé divatos részterületének jelentős eseménye zajlott. A kisebbségi, pontosabban a roma-kultúra egy kevéssé hangsúlyozott, de nagyon is mutató eredményeket kínáló ágába, a cigány népmesék világába pillanthattunk be, amikor egy évtizedek óta készülő mesegyűjtés megjelenése alkalmából beszéltek az alkotók és az érdekeltek. (A három muzsikus cigány. Babos István meséi. Babócsai cigány mesék. Szerkesztette: Fazekas Zsuzsa. Budapest, 2003, Európai Folklor Intézet – L'Harmattan Kiadó)

A Somogy megyei Babócsán élt egy (muzsikus) cigány mesemondó, Babos István, akinek 54 meséjét jelentette meg nemrég az Európai Folklor Intézet és a L'Harmattan Kiadó. E nagytudású cigány mesemondó 1975. április 4-én mondta magnóba első, „ismerkedő” meséjét a gyűjtőnek, Szuhay Péternek, aki lassanként szinte apa-fiú kapcsolatba került Babos Istvánnal. Erről ritka szép néprajzi esszében vall a könyv bevezetőjeként.

Aki hallott valaha jó mesemondást, az tudja, hogy a mese élőszóban él, hat, nem írásban. Az a tehetség, fantázia, kreativitás viszont, ami a babócsai cigányemberre is jellemző, a kötetben is átüt – sőt a kiadók még a lehetőség szerinti nyelvjárási hitelességre is törekedtek. Az is tudható, hogy a mese eredetileg nem gyerekműfaj, felnőttek meséltek felnőtteknek, a katonaság alatt vagy közös munkaalkalmakkor. Babos István meséi között, már a hosszabb, kalandos tündérmesékben is feltűnő a cigány folklor jellegzetes realizmusával a különböző családon belüli és kívüli erőszak, mint pl. a Háromvadas királyfiban, vagy a Postamester c. mesében, ahol az apa be nem teljesült vágya miatt elpusztítani igyekszik a lányát. Az erotikus mesék, anekdoták vagy éppen csak állandósult szókapcsolatok, pl. A „hibás” lány, A nehezen férjhezmenő lány, hogy szalonképes címeket idézzek. „Ennek a gazdag és sokirányú mesemondásnak jellemzője ... a szabadszájúság is, az obszcén tartalmú mesék, viccek, anekdoták iránti vonzódás. Ez utóbbiak nem voltak sosem ritkák sem a magyar paraszti, sem a cigány repertoárookban, de különböző megmondások és kiadási problémák következtében nemigen kerültek a nyilvánosság elé” – írja a mesék elé illesztett tanulmányában Görög-Karády Veronika. Mintegy 200 éve ugyanis a Grimm-féle pedagógiai szempontok szerint „cenzúrázott” gyűjtés lett a népme-

sekiadás „etalonja”, s csak a modern folklorisztika tért vissza a szöveghű, néprajzilag hiteles kiadás módszeréhez. De visszatért, vannak cenzúrázatlan illetve kifejezetten erotikus népmesegyűjtések, – tehát nem példa nélküli. A három muzsikus cigány morészsége, inkább kiadói fogás a könyv hátsó borítójának pecsétje: „Csak 18 éven felülieknek”.

A könyvbemutató házigazdája Fejős Zoltán főigazgató volt. A kiadók részéről Hoppál Mihály, az Európai Folklor Intézet vezetője a két éve indított Folklor-sorozatot mutatta be, melynek célja eddig kiadatlan népköltészeti anyagok megjelenítése, a székely vőfélykönyvtől a török hősi epikán át a moldvai csángó álomfejtésig. Szuhay Péter a babócsai kapcsolat kiépüléséről, a Babos-családról beszélt, Daróczy Ágnes szociológus főképp azt méltatta, hogy a könyv a cigány-magyar kultúra kapcsolódási pontjaira, az azonosságra hívja föl a figyelmet, nem pedig a néha túlzásig ismételtetett másságra. Benedek Katalin folklorista a ponyvamesékről, a cigány mesék jellemzőiről, stílusáról, a könyv mellékleteiről, illusztrációiról, szakirodalmáról, mutatóiról beszélt. Görög Veronika afrikánista, mesekutató szubjektív beszámolója élete három jeles cigány „adatközlőjéről” szólt, és arról, milyen kincse és büszkesége lehet ez a nyilvánvaló narratív tehetség a cigány népnek.

Az esemény túlságosan egyoldalúvá válása ellen egy afro-roma free-style etno-dzsessz gitárkanna-ének formáció hatott sikeresen. Improvizatív befejezésként Agócs Gergely mondta el A három cigánygyerek történetét, amolyan „fogadott roma” módjára, de kiváló stílusérzékkel „illusztrálva” a mesekönyvet.

Valódi, hangulatos, egyben vásárlásra ingerlő könyvbemutató kerekedett tehát a Néprajzi Múzeumban!

Dala Sára

Három szem cseresznye

Vót a világon egy oláh cigány.
Hát ismerte a városba mindenki az oláht.
Ilyen póstás szokott lönni.
A lányok a legényeknek, a legényök
a lányoknak, hát ez szokta közvetíteni a lányok
meg a gyerekek ismerkednek.
Egyszer egy urikisasszony észreveszi
a cigánygyereket.
– Gyere ide, Miska! –
Mer Miska vót a neve.
– Tessék kedves kisasszony!
– Ugye ismered a vőlegényömet?
– Hát hogyne ismerném!
– Na jól van – aszongya – maj mingyá' írok
egy levelet, elviszöd nekije.
Hát irt egy levelet, meg a kezibe vót
három szám cseresznye.
– Nédd – aszongya – ezt a három szöm
cseresznyét elviszöd neki mög ezt a levelet.
De még újság vót a cseresznye, korán vót még.
Nézi a cigány a cserösnnyét:
– Ej, de szép – aszongya – ez jó vóna nekem is!
Ó bassa az anyját, hát nem tudja, hogy hány
vót, egyet mögívött.
Na jól van. Megy, viszi, megizlett neki, jó vóna
még egyet megenni.
Megevett még egyet. Kettőt megevett.
– Szerencsés jó napot kívánok, fiatalok!
– Adjon Isten Miska, neked is,
na mi jártabb vagy?
– Nem egyébbe – aszongya – a kisasszony
küdütt egy levelet.
– Na jó van Miska, add ide!
Odaagya neki a levelet.
– És a cseresznyö?
Cserösnnyét leteszi az asztalra,
és a levelet óvassa.
Hát benn van a levélbe:
– Kedves fiam, itt küldök neked három szem
cserösnnyét, ami ugys nagy újság.
Ránéz a Miskára:
– Hát te Miska! Hogyan etted meg
azt a két szem cseresznyét?
– Hogyan uram?
Odamegy az asztalhoz, leveszi azt is:
– Így ni!
Mögötte mind a hármat.

Summerfest Nemzetközi Folklor Fesztivál és Népművészeti Vásár

2003. augusztus 12-21., Százhalombatta – Ráckeve – Tököl

Résztvevő országok: Ausztrália, Bulgária, Észtország, Fülöp-szigetek, Indonézia, Jugoszlávia, Dél-Korea, Lengyelország, Mexikó, Németország, Törökország, Szlovákia, Szlovénia, Udmurtia, Vietnám

Az immár tizedik, jubileumi alkalommal megrendezendő fesztivál ismét számos izgalmas és érdekes programot kínál a népzene és a néptánc iránt érdeklődőknek.

A fesztivál nyitó és záró ceremóniájának – augusztus 14-én, illetve 21-én 19.00 órai kezdettel – Százhalombatta ad otthont. Augusztus 16-19. között minden este valamennyi helyszínen TÁNCPANORÁMA műsorok láthatók, amelyek keretében négy-négy együttes mutatja be önálló műsorát. Augusztus 20-án délután Tökölön és Ráckeven nagy-

szabású utcai felvonulás és nemzetközi folklorgála várja az érdeklődőket. A nyitó és záró ceremónia programjában, valamint az augusztus 20-i műsorokban valamennyi résztvevő ország szerepel.

Százhalombattán nemzetközi népművészeti vásár, világzenei sátor, a Régészeti Park, éjszakai fesztiválklub, nemzetközi népi játék fesztivál, Ráckeven csónakos lampionos felvonulás a Dunán, Tökölön pedig sörfesztivál teszi a programokat teljessé.

Információ:

Magyarok Öröksége Alapítvány
Szigetvári József fesztiváligazgató

23/358-973 • forras@mail.battanet.hu • summerfest.battanet.hu

Papostlakbúris Ékezés. Hódmezővásárhely
(Néprajzi Múzeum, Plohn József fotója, 1907)

A bújai rézműves halpaprikásnak, lekvárnak stb. való szabogácsái. Szeremle
(Néprajzi Múzeum, Fél Edit fotója, 1950)

Népkonyha. Hódmezővásárhely
(Néprajzi Múzeum, Plohn József fotója, 1907)

Szigeti Andor: Népi konyha
Tiszán innen – Tiszán túl
*A Kiskunság, a Jászság, Észak-Bácska, a kalocsi Sárköz,
a Nagykunság, Csongrád és Szeged környéke ételei*
JELENLÉVŐ MŰLT

Szigeti Andor: Népi konyha
DUNÁNTÚLI TÁJAK ÉTELEI
HAGYOMÁNY ÉS VIDÉK

Mezőgazda Kiadó – Planétás Kiadó
1165 Budapest, Koronafürt u. 44. • tel.: 407-1786

Udvari sánlkemence
(Néprajzi Múzeum, Gönyei Ebner Sándor fotója, 1924)

Szántalpas bombár Műházban
(Néprajzi Múzeum, Kankovszky E. fotója, 1932)

Készül a pörkölt. Kunszentmiklós
(Néprajzi Múzeum, Tágán Galimdzsán fotója, 1934)

FOLKLORIADA 2004

A „NÉPMŰVÉSZET OLIMPIÁJA”

A jövő évben augusztus 12-22. között egyedülálló nemzetközi kulturális eseménynek ad otthont Magyarország: Pécsen és Budapesten, valamint Balatonalmádi, Gyöngyös, Gyula, Jászberény, Ráckeve, Sárvár, Sátoraljaújhely, Süsmeg, Százhalombatta, Székesfehérvár, Tihany, Tököl és Veszprém helyszínein rendezik meg a „III. World Folkloriada” népművészeti világtalálkozót. 2500 fiatal néptáncos, népzeneész és hagyományörző népművész világtalálkozója, akik 88 országból érkeznek hazánkba. Vendégünk lesz Európa összes tagállama, de érkeznek hoz-

Magyarország 2004. augusztus 12-22. között házigazdája lesz a „III. World Folkloriada” népművészeti világtalálkozónak. A találkozó megrendezésére a Conseil International des Organisations de Festivals de Folklore et d'Arts Traditionnels (CIOFF) hazai irodája – a Magyar UNESCO Bizottság támogatásával – 1999-ben pályázatot nyújtott be, amellyel Spanyolország, Csehország, valamint az Amerikai Egyesült Államok előtt elnyerte a rendezés jogát.

A CIOFF 1970-ben alakult, s egyike a UNESCO szakmai szervezeteinek. Feladata az UNESCO határozatainak szellemében a hagyományos kultúrák értékeinek megőrzése és terjesztése, különös tekintettel a szellemi örökség és a folklór területeire (néptánc, népzene, szokások, viseletek, rítusok, játékok, mesék, stb.). A világszervezet tagja jelenleg 88 ország. Gyakorlati tevékenysége kiterjed a nemzetközi néptánc- és népzenei fesztiválok (250 fesztivál) koordinációjára, együttesek csereutazásának szervezésére. Részt vesz az UNESCO programjainak megvalósításában, konferenciákat, kiállításokat rendez.

A Folkloriada a CIOFF világfesztiválja, melyet négyévenként rendeznek a tagországok részvételével. Az első 1996-ban, Hollandiában, a második 2000-ben, Japánban volt.

A CIOFF elnökségének döntésében nagy szerepet játszott, a „magyar modell”, amely a Kárpát medence nemzetiségileg is sokféle, egymással kölcsönhatásban alakuló néphagyományának megőrzésére ad egyféle választ. Benne van ebben a nemzetközileg elismert magyar néptánc- és népzeneutató, a néptánc- és népzenei együttesek művészi teljesítményének elismerése, de benne van a „táncház” is, amely a hagyományos kultúrát ismét élő, közösségi kultúrává teszi.

A találkozó hivatalos vendége 2500 fő. A CIOFF nemzetközi szabályzata értelmében a rendező ország fedezi a tartózkodás és a lebonnyolítás költségeit. A rendezvényhez önköltséges részvétellel két nemzetközi konferencia is kapcsolódik, az egyik az Európai Folklór

zánk táncosok és zenészek Argentínából, Tajvanból, Dél-Afrikából és Uruguayból is. A magas művészi színvonalat, kiemelkedő kulturális értéket képviselő – Magyarországon eddig még nem látott – nemzetközi folklór gálák mellett, a fesztivál résztvevői páratlan hangulattal utcai felvonulásokkal, koncertekkel, táncházakkal szórakoztatják majd egymást, a hazai közönséget és a hazánkba érkező vendégeket egyaránt. S nem utolsósorban hozzájárulnak ahhoz, hogy augusztus 20-i ünnepségeink országsszerte még változatosabbak, sokszínűbbek legyenek.

Intézet szervezésében (50 fő), a másik pedig a CID Nemzetközi Tánctanács Közgyűlése lesz 150 képviselő részvételével.

A fesztivál augusztus 12-17-ig Pécsen kezdődik. A bemutatók színhelye: Séta tér, Stadion, Szabadtéri Színpad, az Orvosi Egyetem aulája és a város hangulatos terei, utcái. A megnyitót követő naptól a megye városai fogadják az együtteseket, s lesznek nemzeti estek, falusi együttes találkozók is.

Augusztus 17-től az együttesek részt vesznek az országos fesztiválokon, augusztus 20-án a budapesti központi, illetve a fesztiválvárosok ünnepi megemlékezéseinek működnek közre. Ezt követően 21-22-én, Budapesten találkoznak ismét, hogy nagyszabású gálával, utcai felvonulásokkal, örömmzenéléssel és közös táncokkal zárják az egyedülálló fesztivált.

2002. márciusában Toller László, Pécs város polgármestere látogatónak hívta a CIOFF elnökségét, és sajtótájékoztatón jelentette be a rendezvényt. A fővédnökséget Mádl Ferenc köztársasági elnök úr vállalta. Fő támogatónk a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, és biztosított minket támogatásáról a Gazdasági Minisztérium turisztikai helyettes államtitkára, valamint a gyermek-, ifjúsági és sportminiszter.

A Fesztivál magyarországi rendezői a Folklórfesztiválok Magyarországi Szövetsége (CIOFF Hungary), a Hagyományok Háza, és a népművészeti szakmai szervezetek: Martin György Néptáncszövetség, Muharay Elemér Népművészeti Szövetség, Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület, Táncház Egyesület, Népművészeti Egyesületek Szövetsége.

A fesztivál szervezőbizottságának tagjai:

Héra Éva – *fesztiválgazgató*
Diószegi László – *művészeti vezető*
Igyártó Gabriella – *kézműves program*
Lőrinczy György – *kommunikáció, PR*
Neuwirth Annamária – *program koordináció*
Büchler Andrea – *pécsi program*
Zelena György – *pénzügyi vezető*

HAGYOMÁNY IDEGENFORGALOM TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS

2003. szeptember 18-20. között a Hagyományok Háza a Baranya megyei Kán közszéchen konferenciát rendez „Hagyomány, idegenforgalom, településfejlesztés” címmel.

A hagyomány továbbélésének és a népművészettel foglalkozó művészeti alkotócsoportok munkájának létfeltétele, hogy szervesen illeszkedjenek a kulturális életbe és napjaink társadalmi életébe; azaz munkájukat ne elszigetelten műveljék, hanem szoros kapcsolatban a művelődés és településfejlesztés egészével. A Nemzeti Fejlesztési Terv a hagyományörzést több programjában érinti, melyekhez továbbfejlődésünk érdekében kapcsolódnunk kell. A humán erőforrás-fejlesztés feltételezi az egészséges táji és szellemi környezetet, aminek kimunkálása a népművészettel foglalkozó szakembereknek és a közművelődés munkatársainak együttműködését is igényli. Ebben a témában szervezzük konferenciákat, melynek helyszíne egy olyan öko-turisztikai centrum, ahol a természetes környezet és életmód, valamint a hagyományos népművészeti tevékenységek kreatív együttélése valósul meg.

Tervezett előadások:

Andrásfalvy Bertalan néprajzkutató
Hagyományos gazdálkodási formák, táji-emberi környezet

Szaló Péter (MEH)
Területfejlesztés és hagyományos kultúrák, EU-s tapasztalatok

Szabó Géza
(Falusi Vendéglátók Országos Szövetsége)
Falusi turizmus lehetőségei és helyzete

Lingauer János
(KÖM, Környezetgazdálkodási Intézet)
Természetvédelem és turizmus

Hegy Zsuzsa
(Dél-Dunántúli Regionális Turisztikai Hív.)
Népművészeti marketing tevékenység

Dr. Iványi Ildikó
(Duna-Dráva Nemzeti Park)
Ökoturizmus

Vendégek:
*Ausztriai Népművészeti Központ,
Osztrák Turisztikai és Tájékoztatói Hivatal*

A konferenciára a hazai kulturális szakembereket, a közművelődés és a népművészeti mozgalmak képviselőit hívjuk és várjuk. A részvételi díj kb. 10.000,- Ft, amely tartalmazza a szállás, étkezés és egy helyi kirándulás költségeit.

További felvilágosítás:
hera.eva@hagyomanyokhaza.hu
tel.: 201-44-92, tel./fax: 201-51-64

Újabb néptáncünnep Szarvason

Szarvas városában nem újdonság a néptánc felhőtlen öröme, s mégis minduntalan magával ragadja az embert az újabb és újabb néptáncos rendezvény. Az érzést most ismét átélhette a Gyermek Néptáncosok VIII. Országos Szólótánc Fesztiváljának közönsége.

A péntek délutáni megnyitón a rendezők nevében Csasztyan András üdvözölte a táncosokat, felkészítő pedagógusokat, akik az ország minden tájáról érkeztek, majd Brachna Irén, a Chován Kálmán Művészeti Alapiskola igazgatója, az első alkalommal hirdettet országos tanulmányi verseny apropóján kívánt jó versenyzést. Babák Mihály polgármester megnyitójában a szakminisztérium elhatározását – hogy országos tanulmányi versenyt hirdet – dicsérve valamennyi felkészült, s előzőleg már bizonyított táncosnak sikeres szereplést kívánt, bemutatva röviden a várost, kérve egyúttal, érezzék jól magukat, s vigyék jó hírét Szarvasnak. Péntek délután és szombaton volt „dandárja” a néptáncnak, ekkor léptek ugyanis színpadra a kötelező és választható táncokkal a jövő néptáncos reménységei, akik vasárnap délelőtt izgalommal várták az eredményhirdetést.

„Pántlikás” táncos címet kapott:

Mlinár Zsuzsanna – Hétporbás Néptánciskola, Békéscsaba
Deák Dóra – Alapfokú Művészeti Iskola, Nyíregyháza
Lavotha Zsófia – Diósgyőri Alapfokú Táncművészeti Iskola
Kósa Mandula – Gödöllő Táncgyűttesért Alapítvány, Gödöllő
Szabó Ildikó – Muharay Elemér Népi Együttes, Bag
Újfalusi Réka – Nyíregyházi Alapfokú Művészeti Iskola, Nyíregyháza
Bangó Dalma – Gödöllő Táncgyűttesért Alapítvány, Gödöllő
Eigner Dóra – Debreceni Népi Együttes Ifjúsági Csoport, Debrecen
Grósz Eszter – Liszt Ferenc Művészeti Iskola, Szekszárd
Gera Nikolett – Körösminti Alapfokú Művészeti Iskola, Gyomaendrőd
Rácz Emilia – Gödöllő Táncgyűttesért Alapítvány, Gödöllő
Berei Anna – Diósgyőri Alapfokú Táncművészeti Iskola, Miskolc

„Bokrétság” táncos címet kapott:

Majer Tamás – Hajdú Táncgyűttes, Debrecen
Mlinár Péter – Hétporbás Néptánciskola, Békéscsaba
Szabó Sándor – Művészeti Iskola, Ráckeve
Boros Zoltán – Hétporbás Néptánciskola, Békéscsaba
Daragó Gábor – Diósgyőri Alapfokú Táncművészeti Iskola
Hegyi Bálint – Etalon Művészeti Intézet, Győr
Pomichal Viktor – Alapfokú Művészeti Iskola, Nyíregyháza
Bárány Viktor – Nyíregyházi Alapfokú Művészeti Iskola, Nyíregyháza
Kovács Lajos – Muharay Elemér Népi Együttes, Bag
Makkai Attila – Garabonciás Művészeti Iskola, Miskolc
Moussa Ahmed – Gödöllő Táncgyűttesért Alapítvány, Gödöllő
Szabó András – Liszt Ferenc Művészeti Iskola, Szekszárd
Czifra Csaba – Hang-Szín-Tér Művészeti Iskola, Székesfehérvár
Kasza László – Gödöllő Táncgyűttesért Alapítvány, Gödöllő
Lénárt Gábor – Gödöllő Táncgyűttesért Alapítvány, Gödöllő
Nagy Sándor – Debreceni Népi Együttes Ifjúsági Csoport, Debrecen
Péter Zoltán – Liszt Ferenc Művészeti Iskola, Szekszárd

Pedagógiai díjak:

Tóth Judit-Széphalmi Zoltán – Gödöllő Táncgyűttesért Alapítvány
Rajna Beatrix-Ugyan Attila – Nyíregyházi Alapfokú Művészeti Iskola
Kiss Anita-Maródi Attila – Diósgyőri Alapfokú Táncművészeti Iskola, Miskolc
Berez Anna-Bistey Attila
Kolarovszki Mária-Mlinár Pál – Hétporbás Néptánciskola, Békéscsaba
Lovas Bálint – Debreceni Hajdú Táncgyűttes
Matókné Kapási Júlia-Huszárikné Böröcz Zsófia-Taba Csaba
Liszt Ferenc Művészeti Iskola, Szekszárd
Rónai Lajos – Muharay Elemér Népi Együttes, Bag
Spisák Krisztina-Teremi László
Szabolcs Alapfokú Táncművészeti Iskola, Mándok

A résztvevők – díjazottak és nem díjazottak egyaránt – fergeteges, emlékeztető gálaműsorral zárták, egymást és a néptáncot ünnepelve, vasárnap kora délután a szólótánc fesztivált. (T. L.)

Szarvas és Vidéke, 2003. május 22.

A szólótáncversenyről

Minden eddigi jelentkezési rekordot megdöntött az idei év gyermek szólótánc versenye. Mintegy 500 jelentkező volt országszerte, s ebből a selejtezőkről közel 200 gyermek jutott a Szarvason megrendezett döntőbe. A nagyszámú gyermektáncos döntőbe juttatását nem csupán a jelentkezők száma indokolta, hanem felkészültségük, azaz a bemutatott produkciók színvonala is.

A Szarvason látott gyermekek között nagyon sokan voltak az ún. középmezőnyben, amely nagyon magas színvonalú, és versenyről-versenyre egyre erősebb. Kevesebb volt azoknak a száma, akik e középmezőny fölé tudtak emelkedni akár tántudásban, akár kiállításban, előadasmódban – ők lettek a díjazottak -, és még kevesebben voltak azok a gyerekek, akik gyengébb produkciót mutattak be. Fontos lehet a következő versenyekre az, hogy a zsűri tagjai a döntőben is nagyon sok kis koreográfiát láttak, pedig a kiírás szerint a gyermekeknek szabad táncot, improvizációt kell bemutatniuk, s abból is adódott probléma, hogy a felkészítő pedagógusok nem minden esetben vették figyelembe, vagy félreértelmezték az életkorra, a kísérő gyermekekre vonatkozó megkövetéseket.

A rendezvény selejtezőinek helyszínein – Szekszárdon, Százhalombattán, Nyíregyházán, Békéscsabán, Tiszafüreden és Debrecenben- szintén kizárólag a verseny korrekt lebonyolításán dolgoztak a szervezők, míg a szarvasi döntő három napján számos kiegészítő programmal próbálták élményszerűvé tenni a fesztivált. Reméljük a döntőbe jutott gyermekek a versenyzés izgalmai mellett élményekkel töltődtek fel Szarvason, s ezek nem csak nekik adnak új erőt néptáncünk megismeréséhez, hanem hatással vannak táncot tanuló társaikra is. Az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület és a szervezők számára ez lehet az egyik legfontosabb célja egy ilyen rendezvénynek, másik természetesen maga a tehetséggondozás. A két évente megrendezésre kerülő versenyen nyomon lehet követni a – jobb kifejezés híján – gyermektánc-mozgalmat fejlődését, s azt is bizonyította e 2003-as verseny, hogy mennyire hat vissza ez a kulturális vetélkedő a táncosokra, oktatókra és rajtuk keresztül a csoportokra. Miben mérhető ez? A Bodrogköz táncanyagát határoztuk meg ez év kötelező anyagaként, azzal a nem titkolt céllal, hogy erre a kissé elfeledett területre ráirányítsuk a táncosok, és oktatók figyelmét. Ez olyannyira sikerült, hogy nem csak a szólótáncversenyen láthattunk nagyon sok, a bodrogközi táncokat gyönyörűen táncoló gyermeket, de egyre több gyermekcsoport repertoárján tűnik fel e tájegységből készült koreográfia. Reméljük, a felnőtt táncosok is újból felfedezik majd maguknak ezt a táncanyagában gazdag, szép táncformákat megőrzött területet.

A szólótáncverseny szervezői – igazodva a táncosok életkori sajátosságaihoz – több ponton a kiírás módosítását tervezik a jövőben. Ezekről a lap olvasóit is tájékoztatni fogjuk.

Darmos István

Testvérvárosok találkozása

A Maros Művészegyüttes Zalaegerszegen

Zalaegerszeg és Marosvásárhely testvérvárosok. Ennek köszönhető, hogy az Egerszeg Fesztiválra minden évben marosvásárhelyi és környékbeli művészek is meghívást kapnak. Nem volt ez másképp idén sem, május 8. és 12. közt, a nyolcadik fesztiválon: Maros megyét a Maros Művészegyüttes hét párból álló kamaracsoportja mellett vajdaszentiványi, marossárpataki és mezőpaniti hagyományörzők képviselték.

A néptáncgálán a Maros Együttes Kalotaszeg című műsorából adott elő látványos táncrészleteket. A szabadtéri színpad nem tette lehetővé, hogy Kőnczei Árpád teljes koreográfiáját bemutassák, így a közönség „csak” a gyönyörű kalotaszegi román és magyar táncanyagban és viseletekben gyönyörködhetett. A megfiatalodott együttes – amely nemrég tért vissza közel kéthónapos japán turnéjáról – énekesei és táncosai ezúttal is bizonyították, hogy kiemelkedő helyet töltenek be Erdély néptáncéletében.

Külön dicséret illeti az erdélyi népzeneészeket: Horváth Mihály és a Maros Művészegyüttes zenekarának hiteles zenei kísérlete a bemutatott látványos forgató táncok, illetve kalotaszegi táncrend hatását még tovább fokozta. Mivel a helyi Zalai Táncegyüttes és zenészei a fesztivál ideje alatt lengyelországi turnén vettek részt, bizony nagy szükség volt a képzett erdélyi zenészekre!

A néptáncgála után a kisszínpadon egy helyi zenekar muzsikájára csinos cigánylányok ropták temperamentumosan táncukat. Mivel fiút nem hoztak magukkal, a marosvásárhelyi Varró Hubát kérték fel, hogy geryneszegi táncismeretét kamatoztatva tegye színesebbé a fiatal lányok látványos, ám motívumokban nem túl gazdag lépéssorozatát. A beugrás sikerét mi sem jelzi jobban, hogy Huba a három lány társaságában ugyanakkora tapsot kapott, mint a nemrég megválasztott cigány szépségkirálynő, akit a műsorvezető külön is köszöntött!

Varró Huba és Szász Péter, a Maros Művészegyüttes hivatásos táncosai a legényes-versenyen is jeleskedtek: a zalaegerszegi Henczi Dáviddal közösen megosztott első helyet szereztek, így bizonyították, hogy igencsak járatosak a makfalvi táncanyagban.

Gyímet a setéptataki táncosok és zenészeik – Zerkula János és Fikó Regina – képviselték Zalaegerszegen. Moldva táncait két énekes-táncos, Dombóé pedig egy hagyományörző ismertette meg a nagyszámú közönséggel. Varga János, az egyik helyi főszervező (és egyben koreográfus) érdeme, hogy minden évben igen nagy számban képviselhetik Erdélyt néptáncosok és népzeneészek.

Volt még sok más program is a zalaegerszegi fesztiválon: énekmondás (Kátai Zoltán előadásában), Kormorán és Edda koncert, ünnepi ökumenikus istentisztelet, hanti kézművesek bemutatkozása a jurtaban, lovasbemutató a Gébárti-tónál. A különféle rendezvényekben azonban volt néhány közös vonás: sehol sem kellett belépőt fizetni, sokan jöttek el megnézni őket, és a büfések nagy örömeire rengeteg sör és üdítő fogyott. Ez utóbbi nem meglepő azok számára, akik ismerik Horváth Eleket és zenésztársait. Ők most nemcsak autentikus vajdaszentiványi paraszzenével, hanem nótákkal is szórakoztatták a sorsátor látogatóit.

A fesztivál hangulatáról elmondhatjuk, hogy – az árakat leszámítva – akár Erdélyben is érezhettük volna magunkat. Egy magyarországi rendezménnyel kapcsolatban ennél jobbat nehezen lehetne mondani!

Záhonyi András

Rogériusz Majális Nagyváradon

A tatárjárás idején élő püspökről nevét viselő többnapos rendezvényen Bihar megye néptáncosportjai és a meghívott vendégek szombat délután kerültek színpadra. Színonalában kiemelkedett a Debreceni Népi Együttes bodrogközi, méhkeréki, szilágysági rendje, valamint a marosvásárhelyi Bojtorján csávási cigány táncai. A micskei Görböc kalotaszegi és mezőségi blokkját és a holtmarosiak vajdaszentiványi rendjét is nagy taps jutalmazta.

Benedek Árpád hangulatos gyermek táncháza, a diószegi Szömörce széki, zaborvidéki és berzencei (dunántúli) rendje, a magyarremetiek bihari lakodalmasa és a nagyváradi Csillagocska (Mátyás és Burkus királyokról szóló) népmeseje különösen a kisebbeket ragadták magukkal.

A Festum Varadinum rendezvényről az együttesek másnap, május 18-án az érmihályfalvi Nyiló Akác Napokra utaztak, ahol a nagykárolyi Rekettye és a helyi táncosport is csatlakozott hozzájuk. (ZA)

TÁBOR HADADON

A VI. Néptánc- és kézműves tábor (*Hadad, Szatmár megye, 2003. augusztus 3-11.*) színhelye a hadadi Degenfeld-kastély (Általános Iskola épülete) és kertje. A néptánc és a kézműves foglalkozások jól kiegészítik egymást, a résztvevők több kézműves foglalkozáson vehetnek részt (agyagozás, kosárfonás, nemezelés, gyöngyfűzés, bogozás, hímzés stb.). A táborban szatmári és szilágysági táncok mellett mezőségi, kalotaszegi táncokat is táncolhatnak. A táncokat a csíkszeredai Hargita táncegyüttes tagjai: (Gábos Endre és Kósa Gabriella), illetve a Háromszék Népi Együttes egykori táncosai (Bajkó László és Polgár Emília) tanítják. Zenekarok a Sepsiszentgyörgyi Píraszló és a Kolozsvári Zurboló. Lesz népdaltanítás, tervezünk játékokat, kirándulást. Biztosítunk napi háromszori étkezést, osztálytermekben való elszállásolást, matracokon (főleg gyermekeknek), sátorozási, tisztálkodási lehetőséget, orvosi ellátást. Szükségesnek tartjuk a néptánc-tábor megszervezését, azért, hogy a kevés számú népzene, néptánc, népdalkedvelőknek helyet, alkalmat biztosítsunk népzenehallgatásra, néptánc-tanulásra, táncolásra, népdal-éneklésre. Szeretnénk egyre nagyobb közösségekkel megszerettetni népi hagyományainkat, illetve azok számára is lehetőséget biztosítani, akik még nem elkötelezték a néptáncolásnak, éneklésnek.

XXIV. KALÁKA FOLKFESTIVÁL

2003. július 10-13.

MISKOLC-DIÓSGYŐR

2003. július 10. csütörtök

Herman Ottó Múzeum (Miskolc, Papszer u. 1.)

15.00 A népi hangszerkiállítás zenés megnyitója

Városháza Udvar (Miskolc, Városház tér 3.)

17.30 A Kaláka és az Esztenás együttes koncertje

2003. július 11. péntek

Diósgyőri Vár

17 órától hajnalig (párhuzamosan két színpadon)

Szigony együttes, Söndörgő együttes, Szalonna és barátai, Horváti Kata, Fláre Beás együttes, Técsői banda (Ukrajna), Republik, Fanfara Bációi (Románia), Szomjas György: Vagabond (premier előtti vetítés), Vagabond Band, táncház, folk-kocsma: Vörös Rébék

2003. július 12. szombat

Diósgyőri Vár

10.30 Gyerekfesztivál

Kaláka, Gryllus Vilmos, Kistücsök együttes, Esztenás gyerektáncház

17 órától hajnalig (párhuzamosan két színpadon)

Egy Kiss Erzsébet Zene, Vitéz bátor (a Bartók Kamaraszínház előadása), Hot Jazz Band, Teofilovici testvérek (Szerbia), Nikola Parov és a Balkan Syndicate, Troitsa (Fehéroroszország, Anselmo, Erdőszombattelki zenekar (Románia), táncház, folk-kocsma: Troitsa

2003. július 13. vasárnap

Belvárosi evangélikus templom (Hunyadi u. 8.)

11.00 Istentisztelet a fesztivál művészeinek közreműködésével

Zsinagóga (Kazinczy u. 7.)

15.00 Jótékonysági koncert a zsinagóga renoválása javára

Diósgyőri Vár

17 órától hajnalig (párhuzamosan két színpadon)

Nigun, Arasinda, Kaláka, Ökrös, Simply English (angol-magyar), Compania Electrica Dharma (Spanyolország), Ferenczi György és a Herfli Davidson, (Románia), táncház, folk-kocsma: Simply English

A háromnapos bérlet ára elővételben: 4200 Ft, a helyszínen: 5200 Ft

Elővétel: Kaláka Zenebolt (Bp. V. Bárczy I. u. 10., tel.: 267-5331),

kalakajegy@yahoo.com, valamint a Tourinform irodákban.

Sátorozási lehetőség: a vár melletti Várfürdőben, személyenként, naponta 500 Ft

„Martin Gyurkára emlékezem”

Mai fiatal barátaim számára fél évszázadnál régebb emlékek morzsáit, barátságunk kezdetét elevenítem fel, idézem meg. 1947 ragyogó tavasza lehetett, amikor a Parasztszövetség frissen alakult Csokonai Együttesében, a Báthory utcai „próbaterebben” megismerkedtünk.¹ Gyurka 15-16 éves, vékony, mindig mosolygós, szemüveges gimnazista fiú volt. Ekkor már egyetemet végezett, szigorló mérnök voltam 23-24 évesen; népfőiskolai tanárkodásom, vállalt kötelezettségeim mellett utolsó vizsgáimat rakosgattam le. Gyurkánál többször voltam a zuglói, Miskolci út környéki lakásukban (akkor csak a Mexikói útig járt a 44-es villamos), édesanyját, édesapját is jól ismertem. Társamnak éreztem őt törekvéseimben és nagyon imponált a táncos érdeklődése.

Ebben az életkorban 7-8 év korkülönbség viszonylag nagy idő. Mi a magyar táncművészet különleges szeretetében kötöttünk életre szóló barátságot. Akkor már nemcsak két nagy színházi előadás sikerei, és ezekben szőlisztikus szerepeim után voltam. Egyedül vittem sikerre az első Munkás Kultúrversenyen a Ruggyantagyár együttesét (1947). Ez nemcsak táncos siker volt, hanem a kor nagy politikai és tanári sikere is. Kitűnt (amire én így soha nem gondoltam), a magyar hagyományokat nemcsak a parasztság,

de a munkásság is képes vállalni.² Ezt a politikai felismerést az akkori központi pártirányítás helyesen karolta fel. A siker következtében országos táncos mozgolódás indult el. Ami bennünket később szorosabban hozott össze, Molnár István *Magyar Táncagyományok* című, 1948-ban megjelent könyve volt, melynek nyomdai és előkészítői munkáiban közre is működtem.³ Az elkövetkező években e könyv táncainak Gyurka lett a legjobb ismerője. A közös táncismeret és szeretet alapozta meg barátságunkat.

Sem a tánccház mozgalom előtt, sem utána nem tudok arról, hogy valaki legalább közölte volna a Molnár-könyv szellemi koncepcióját (szerkezetét és törekvéseit), melyet indulásunkban mindketten korszakalkotónak éreztünk.⁴ Majd később mindez bennünk is a feledés homályába süllyedt. (Molnár a figurák leírását típusokba rendszerezte, ritmikai beosztással, és ábrázolva „ahogy a filmszalag mutatta”.)

A mozgás sajátosságai alapján a magyar táncok hasonlóságot mutató figurakincsét hét fejezetre osztotta:

1. Talajt ütögető, dobogó figurák (65)
2. Bokázó vagy bokaverő figurák (28)
3. Sarkazó-hegyező figurák (35)
4. Csizmaütögető, tapsoló figurák (32)
5. Eszközös táncok figurái (15)
6. Férfitáncok, ahogy a filmszalag mutatta
7. Páros táncok, ahogy a filmszalag mutatta

A könyvben korszakalkotóan újszerű és széleskörűen feldolgozott magyar táncok összesen 185 figura leírását tartalmazza. Néhány közölt táncfolyamat megeleveníti a figurák térbeli és időbeli megjelenését. Molnár – a mai napig szokatlan módon – a magyar táncok előadói mozgásvilágát *stílus-egységben* látta. Rendszere ennek a magyar mozgás-stílusegységének (legyen az pásztortánc vagy legényes) elemi bontását dolgozta föl. Mindig szem előtt tartotta ugyanakkor a mozgás továbbfejlesztésének lehetőségét is. (A palóc vagy a szegedi tájszólás „kiejtési” sajátosságait nem lehet tovább fejleszteni, *felőtt korban el sem lehet sajátítani.*⁵) Nem „tájnelvekben”, hanem a sajátosan magyar táncnyelv „irodalmi” egységének jellemző jegyeiben, azaz „stílusában” gondolkodott. Ezek leírásában Pista bácsi saját rendszerének jelzett elemeit használta föl.

Gyurka a 185 leírt, különböző táncokban előforduló figurák nagy részének elnevezését és betűjelét is jól ismerte. Valahogy így: T /14, B/9, S/3 kétszer jobb és ballábbal stb. Ebből eredően egyes, Molnár által leírt táncfolyamatokat is el tudott táncolni. Teljesen elsajátította mesterünk célkitűzését, melynek központi témája, a magyar néptáncok stílushűségének szem előtt tartása, életünk végéig megmaradt. (Gyurka erre vonatkozó táncos felkészültségét ismeretségi körömben egyedül Vásárhelyi László emlegette fel a későbbiekben.)

Gyurka még gimnazista volt, amikor nekem rendszeresen helyettesítenem kellett Pista bácsit a Testnevelési Főiskolán, a Fővárosi Tanács által szervezett Rákóczi úti tanfolyamokon és másutt. A táncokat tanító tanároknak kötelezővé vált szakmai tanfolyamon a magyar néptáncok elsajátítása. Fiatalon olyan táncos nagyságokat taníthattam, mint Bordy Bella, Géczy Éva, akik az Operaház primabalerinái voltak, s meg akarták tartani korábbi tanári felkészültségüket.

Sürgetésemre, Pista bácsi 1948 november végén Harsányi Istvántól, a Magyar Művelődési Intézet igazgatójától támogatást szerzett kettőnk számára Abaúj-Zemplénbe tervezett gyűjtőútra.

*Gyűjtőúton Szlovákiában
(Archív fotó Borbély Jolán gyűjteményéből)*

Füzérkajátán, Pusztafalun és Karcsán fonográf-fal és filmfelvevővel néptánc és zenei gyűjtéseket végezhetünk. Ezeket az élményeket, népdal és táncgyűjtés-ismereteket mindjárt a gyűjtés után megosztottuk a Csokonai Együttes tagjaival. Gyurka is ott volt minden ilyen próbán.

A Csokonai Együttesben két művészeti vezető dolgozott: Molnár István és Balla Péter. Utóbbi a Soli Deo Gloria ének-kar mellett a Csokonai Együttes ének-karát is vezette. Kiváló néprajzi gyűjtő – a „Komor ló” című Móricz Zsigmond novellából készült világsikert aratott hortobágyi film (paraszt szereplőkkel) zenéit és dalait ő állította össze –, emellett nagyszerű hegedűs és zeneszerző volt.⁶

„A sáman dala” hegedűszólóját mindig megígéztem hallgattuk. A tánc-kar művészeti vezetője Molnár István volt. Egyik pesti tartózkodásom alkalmával a Báthory utcai próbateremben meglepetve hallottam, hogy Pista bácsi Bartók Béla Allegro barbaro c. kis darabjára sáman-történet koreográfiáját kezdte tanítani. 1947 késő tavasza volt. Mindenki nagy izgalommal gyakorolta a műsorszámot, amelyben később, a 48-as nyári siófoki táborozáson Pesovár Ernő is részt vett. A tervezett koreográfia szüzséjét így foglalja össze:

„A barbár korban megelevenedő Rómeó és Júlia-történetben az idegen törzshez tartozó ifjú szerelmét akadályozza meg a szokásjog, az endogámia irántlan törvénye. Így kerül szembe a leány hozzátartozóival a szerelmes ifjú, s öli meg kedvese testvérét a sáman diktálta szertartásban, majd maga is életét vesztí az apa bosszúálló kardjától. E cselekmény háttereként a küzdelem rituális karakterét, ember-telenségében is heroikus vonásait húzta alá a tánc-kar aláfestő mozgása. S amikor a bálvány tövében álló sáman mögötti tűzbe vetik az ifjú holttestét, a kedvesét és testvérét elvesztett leány a kettős fájdalomtól megőrülve táncol ki a távoli és közelmúltat egyaránt idéző, nyomasztó légkörű világból.”

A darab 1948 nyarára teljesen elkészült, s hozzá Andrassy Kurta János szobrászművész készítette a díszletterveket. Pista bácsi a végső változat sáman-történetével az egész Csokonai Együttest lázba hozta, melyet népfőiskolai elfoglaltságom miatt csak egy-két próbán láthattam. A látottak nekem is nagyon tetszer-tek, de megdöbbenne hallgattam a körülbelül negyedére lelassított zongoradarabot. A zongorakísérő ugyanis (úgy emlékszem, leány) csak ilyen tempóban tudta eljátszani a Bartók-művet, és Pista bácsi, amikor a történetet kigondolta és mozgásban megfogalmazta, ezt vette alapul. Szóltam neki emiatt, s ezen nagyon elgondolkozott. Többé nem vette elő, s az együttesben nem is esett róla szó!

1948 december 31-ével nemcsak a siófoki Balaton Népfőiskolát, de a Csokonai Együttest is megszüntették. Teljesen új világ kezdődött. Aki továbbra is táncolni akart, az a Ruggyanta (gumigyár) munkás együttesébe ment át. Gyurka is, én is. Ez az együttes is lejtőre került a 48-as gyulai verseny után. Állandó politikai csatározások folytak körülötte, ami sokakat elkedvetlenített. Azután ezekben az években távoztak többen a megalakuló Honvéd, az Állami, majd Belügyi együttesekbe, vagy indultak különböző egyetemeken.

Az 1949-es év a pártállam történetében Sztálin elvtárs 70 éves születésnapjával forrott össze (a 70-es trolibusz elnevezése ma is ennek az emlékéét őrzi). Elképzelhetetlen volt, hogy ebből az ünnepség-vonulatból a munkás-együttes kimaradjon. Pista bácsi az országos ünnepségekből – velünk együtt – a „Traktortánc” és a „Sztálin-köszöntő” koreográfiákkal vette ki részét. Gyurkával együtt mi is szereplői voltunk ezeknek a mára történelmivé vált eseményeknek. Ami örömet is okozott, az a budapesti VIT-re történt felkészülés volt.

Ehhez Pista bácsi a Ruggyanta együttesének próbáján újra elővette az Allegro barbaro-t, s mintha mi sem történt volna, a rendes tempóban „kard-tánc” koreografálásába kezdett. Ezt akkor talán hatan táncoltuk, Gyurka is résztvevője volt ennek a táncnak. Pista bácsi ezúttal nagyszerűen érezte a zene és a mozgás összhangját. Boldogok voltunk. Ezúttal Galgóczy Mariann, kitűnő zongorakísérőnk már a próbákon is nagyszerűen játszott a Bartók-darabot. Arra egyikünk sem gondolt, milyen sorsa lesz a legújabb változatnak. A bemutatót a Salgótarjáni úti futballpálya tízezer fős tribünje elé felállított nagy színpadon tartották, a táncunktól teljesen eltérő jellegű műsorkörnyezetben. Feszülten készültünk, nagyon szerettük a táncot, de éreztük, ez a kamarajellegű darab nem odavaló. A nagy térben a kísérezet és a talán rosszul is behangosított pianó állt rendelkezésre. Zsúfolásig megtelt a tribün. Hiába táncoltunk nagyszerűen, majdnem botrány volt. A közönség azonnal reagált az ide nem való műsorszámra, füttyülések is elhangzottak. A Gyulai Fesztivál sikertelensége után egy évvel, az újabb sikertelenség nem hiányzott.

Lassan elfogytak körülöttünk a táncosok, mind a „ruggyantás” munkásfiatalok, mind a Csokonai Együttes korábbi tagjai. Örök egy fényképet ebből az időből (1950 körül) a március 15-i városligeti szabadtéri előadásról, melyen Huszár verbunkot táncoltunk. Vásárhelyi Laci, Martin Gyurka, Részó Béla (Ruggyanta) és én, tehát négyen voltunk összesen! Bartha Miklós kísért bennünket zongorán. Rövid idő alatt két, korábban nagy együttes táncosai tűntek el környezetünkben.

Gyurkával mindketten láttuk, életünkben és törekvéseinkben változásra van szükség, Pista bácsit Molnár Zsókéval együtt kértem meg (akkor még nem volt a feleségem), készítsen számunkra egy-egy koreográfiát, mert az Artista Szervezetben (ehhez tartoztak a hivatásos táncosok) vizsgálni szeretnénk, hogy hivatásos táncos engedélyt kaphassunk. Ő még Siófokon elkezdte tanítani Zsókanak Bartók Melódiáját, nekem pedig a Ruggyantában a színpadon Sztarvinszkij Petruskáját. Én azonban az egészet valahogy teljesen másképp képzeltem el. A bonyolult egyszerű bábfigura megalkotásához üres technikai munka végrehajtását kívánta tőlem, a figuráról nem is váltottunk szót. Ekkor már mérnöki diplomám, állásom volt. Érett a helyzet a táncban a komolyabb változtatásra.

Gyurka 1950-ben érettségizett. Egy alkalommal az esti próba után együtt mentünk hazra. Kellemes meleg este volt. Gyalog, sétálva tartottunk a Keleti felé, és ő nagyon elszomorodva jött

mellettem. Ekkor mondta el, hogy elképzeléseinek megfelelően ő a moszkvai balettiskolába jelentkezett, és aznap kapta meg felvételi kérelmének elutasítását.

Nagyon meglepődtem a történeten és a váratlan elhatározásán. Azelőtt ilyen célkitűzéséről soha nem beszélt nekem. (Megismerkedésünk óta szemüveget hordott, ami erre a pályára önmagában is alkalmatlanná tette.) 1993-ban a siófoki népfőiskola és a korszak táncos történetén dolgozva felkerestem Pálffy Gyulát, a Martin Emlékanyag kurátorát, és engedélyt kértem, hogy átnézhessem közlés céljából erre vonatkozó megmaradt feljegyzéseit. Tudtam, sokat járt Pista bácsihoz beszélgetni. Azt reméltem, maradt ezekről valami feljegyzése. Szerettem volna táncos emlékeit, Molnár törekvéseiről szóló gondolatait és benyomásait – amelyekről sokat beszélgettünk – közkinccsá tenni. Ám semmi ilyesmit nem találtam. Meglepődve került a kezembe viszont a moszkvai felvételi kérelméhez csatolt (dátum nélküli) önéletrajza. Közöltem is *Lélektől-Lélekig* című nagy munkámban, melynek kiadását a Német Népfőiskolai Szövetség és Siófok város közönsége támogatta. Idevonatkozó emlékeimet idézve a személyes írását most a két-három nemzedékkel fiatalabb szakmai nyilvánosság számára is bemutatom:

„Önéletrajz. 1932 II. 5-én születtem Budapesten. Édesapám vidéki tanító fia. Édesanyám pesti kisiparos gyermeke. Apám kereskedelmi pályára lépett 1914-1948 között, a Kereskedelmi Bankban volt tisztviselő. Mikor a Ker. Bankot államosították, az Állami Ellenőrzési Központba, majd a Kereskedelmi Minisztériumba helyezték át, mint hítes könyvvizsgálót. Én az elemi iskola elvégzése után a Fasori Gimnáziumba kerültem. Részt vettem a cserkész-, majd később az úttörőmozgalomban. Itt ismerkedtem meg a táncsal. Itt szerettem meg. 1946 nyarán táncoltam először. Azóta nem is hagytam abba. 1947 elején a Molnár István által vezetett Csokonai Együttesbe kerültem. Itt már egészen komoly formában táncoltam. Minden héten három alkalommal 2-3 órát. 1948 tavaszán részt vettem egy a Táncszövetség által rendezett tanfolyamon, ezen szakoktatói minősítést nyertem. 1947 nyarán részt vettem a franciaországi Jamboreen, szintén táncudásom miatt – ahonnan igen értékes tapasztalatokkal tértem vissza. Láttam a nyugati „művelt” nemzeteket (akik nem tudták elképzelni, mi magyarok hogy tudunk kijönni a „vasfüggöny mögül”). De hát ott voltunk, és így nem tudtak mást csinálni, mint minket gyalázni és kicsúfolni az általunk bemutatott orosz táncokat. 1948-ban a Csokonai Együttes megszűnt, ahonnan a Magyar Ruggyanta Gyár táncosportjába kerültem Molnár István útján. Azóta ott táncolok, és sokkal jobban érzem magam értelmiségi származásom ellenére a munkások közt, mint előző együttesem kispolgári tagjai között. Az iskolában általában mindig jó bizonyítványom volt. Az iskolai Diákszövetség megalakulása után tevékenyen részt vettem a kultúr munkában. Az iskolai táncosportot tanítottam. Ezen kívül még sok helyen tanítottam: úttörőknél, szakszervezeti tanács falujáró kultúr csoportját. Jelenleg minden nap 4 órát táncolok, és a táncot szeretném életpályámnak is választani. Martin György”

Együtt éreztem Gyurkával⁷ rendkívüli elkeseredésében. Megértően és komolyan vettem bánatát. Könnyekkel a szemében beszélt egész életcélja összeomlásáról. Vállon összefogóva mentünk, mintha megbillent belső egyensúlyunk helyreállítását kívántuk volna ezzel meg erősíteni. Úgy éreztem, azonnali javaslatra van szükség. „Gyurka! – mondtam – ne számárokodj! Semmit nem veszítettél még el a táncos jövődből, ami most indulhat igazán! A magyar táncudomány még nem állt talpra. Itt van az óriási lehetőség, hogy megcélold ennek a megvalósítását.” Ehhez nyilvánvalóan egyetemi felkészültség szükséges! Valami ilyesmiről beszélhettem neki őszinte hittel és szívvel, de most is emlékszem, éreztem, nem tudtam igazán meggyőző lenni. A Keleti-pályaudvar előtti, akkor még kanyargó villamosvágányoknál még jókora álltunk, és laltoltgattuk az ismeretlen jövő lehetőségeit a ránk borult este zajos hívőseben.

Bekövetkezett. Az élet sodrában rövidesen elszakadtunk egymástól. A mérnöki diploma után megnősültem, állásom lett, de nem mondtam le a hivatásos táncos művészi pályáról, s vele a magyar néptánc színpadi művészetének alkotói és előadói továbbfejlesztéséről. Gyurka viszont beiratkozott az egyetem néprajzi fakultására, ahol már ott volt a soproni erdészeti egyetemről a néprajzra átiratkozott Pesovár Ernő, majd Andrásfalvy Bertalan, Maácz László és sokan a többiek közül. Ezzel együtt rövidesen a megalakuló SZOT együtttest is megpróbálta, s tőlem függetlenül továbbra is Molnár István lelkes híve maradt. 1954-ben örömmel láttam a megjelent *Somogyi táncok* kötetet, azonnal meg is vettem, melyben már ott szerepelt ő is, első munkáival.⁸

Valamikor ez után újra sűrűbben kezdtünk találkozni. A magyar néptáncok gyűjtése és feldolgozása sokkal nagyobb lehetőségeket kapott, mint amire ott a Keleti-pályaudvar előtt számíthattunk. A táncudományt azonban olyan politikai háttér előtt mozgó veterán orkesztikai (mozgásművészettel foglalkozó) táncosok és tanárok vették birtokukba, akikre korábban nem gondolhattunk. Mindenek előtt Ortutay Gyula felesége, a *Táncművészet* című lap első főszerkesztője, aki Szentpál Olgának, az akkori kortárs művészet egyik vezető alakjának tanítványa volt. Ő és Mária leánya a táncírás gyakorlatát valóban kitűnően ismerő szakemberek voltak. Ez jó hátszelet jelentett a magyar táncudomány kialakulásának, de teljesen megtörte azokat az újszerű kezdeményezéseket, melyek a gyakorló táncos Molnár István nagyszerű felismeréseiben megfogalmazódtak. Azonban a Szentpál-csoportosulás sem volt egyedül. Az Operánál ilyen munkakörben dolgozó Lugossy Emma – talán az Opera igényei miatt – ellenfeleimél még felkészültebbnek bizonyult táncírásban és a néptánc világában is.

Ők voltak az első számú táncírás-tanárok és munkatársak ebben a tudományos feladatkörben, akik tanítványi kört gyűjtöttek maguk köré. Ezekből Gyurka sem maradhatott ki. A *Somogyi táncok* megjelenése után megindult kutatás második nagy eredménye, a Bartók Béla és Kodály Zoltán nevével fémjelzett akadémiai sorozat *Lakodalom B.* kötet (1956). Utóbbi

kifejezetten a szertartás táncainak változatait dolgozta föl. Ezt a munkát Lugossy Emma már egyedül kapta meg.

Molnár István ismerte és sikerrel gyakorolta magas fokon a kortárs táncművészet és a néptánc alkotó igényeit, de a Lábán-féle táncírást semmire nem becsülte. Ennek ellenére idegen és félelmetes ellenfél volt ebben a körben, így mindent elkövettek tönkre tételére. A saját ötletével, ha virtuálisan is, de óriási ellenfél volt magában a táncírás-technikában, a már elismert nemzetközi gyakorlattal, s nem utolsó sorban hatalmi alapon, könnyedén lesöpörték. (A Testnevelési Főiskola tanárai viszont felfigyeltek kísérleteire, amelyeket a biomechanikai ábrázolásoknál a mai napig használnak.)

Gyurka a saját céljai megvalósításához ezek között a nagy és egészen más érzelmi kötöttséggel rendelkező erők között nőtt fel. Egyetemi társai becsülték szerénységét és szilárd célkitűzéseit, de saját karrierjük megalapozásával voltak elfoglalva, amit valahol nem is lehet rossz néven venni tőlük. Magára maradottságát fájdalmasan érezte. Korábbi kapcsolatainkból eredően erről mindig meghittén és őszintén beszélt. Vele szemben is, a méltatlan mellőzéstől a teljes kizorításig, mindenféle törekvés előfordult. Egyetemi tanulmányait 1955-ben fejezhette be és vállaltathat a Művelődési Intézetben, először minden fizetség nélkül, majd fél státuszban állást, a gyűjtött filmek raktározásával és feldolgozásával kapcsolatos megbízásokat, feladatokat. Ekkor kezdtek sűrűbben megjelenni tanulmányai, melyekből mindig kaptam tőle. Nem egy alkalommal fűzte hozzá: „Neked mindig szívesen adok, mert tudom, hogy elolvasod”.

Valamikor 1954-ben rendeztek először Ecegfalván országos pásztornapokat. Erre nagyon sokan eljöttek, itt is találkoztunk, s megbeszéltük, hogy a gyűjtőmunkában összetartunk. Táncaink élményszerű, gyakorlati ismerete barátságunk fontos része volt. A gyűjtőmunka egyeztetésének gyakorlata közöttünk ebben az időben kezdődött. Ennek jegyében, ekkoriban jártam gyűjtőúton a járszági cigányoknál.

Az erdélyi gyűjtések megindítására 1956 nyarán mindketten nagy lehetőséget láttunk (akkor ilyen törekvással kevés koreográfus dicsekedhetett). Közös elhatározással osztottunk fel egymás között két területet. Gyurka Magyarvistára indult, s ekkor alapozta meg Kallós Zoltánnal a személyes kapcsolatát, én pedig Karsai Zsigmonddal – akkor már keresztkomámmal – szülőfalujába, Lőrincrévére és fiatalkori ismeretségeinek helyszíneire: Magyarlapádra, Magyarbecére és Torockóra mentem. Kifejezetten gyűjtési céllal indultam, és Zsiga megjelenése a magyar és román falubeli és erőben lévő kortársai készségesen rendelkezésünkre álltak. Tudni kell, hogy háborús időszak óta (ez jó másfél, inkább két évtized) Lőrincrévén ilyen táncos összejövetelt már nem tartottak. Zsiga magyar és román falusi korosztálya szinte teljes számban jelent meg, a fiatal nemzedék pedig teljesen hiányzott! Zsiga érdekes módon nem állt be közéjük. Ma sem tudom megmagyarázni, miért is alakult ez így?

Gyurka is, én is nagyon elégedetten, sok élménnyel, film- és akkor újszerű magnetofon

felvétellel jöttünk haza. Ennek ellenére első legényes koreográfiámat 1957-ben nem ezekből az anyagokból építettem fel. Úgy emlékszem, a lőrincrévi (8 és 16 mm-es) felvételeim kidolgozása elhúzódott (nem ment olyan egyszerűen, mint ma), és ekkor először vettem igénybe Gyurka közvetlen segítségét a tervezett kalotaszegi legényes műsorszámhoz. A segítségével elkészült „Kalotaszegi táncverseny,” nagyszerű férfi előadóival később a Vadrózsák sikerszáma lett. Gyurka számára azonban akkor túl „színpadiasnak” hatott. Kétségtelen, nem igyekeztem a falu szokásos körülményeibe ágyazni a koreográfiát, hanem kitűnő táncosaim testi-lelki adottságaira, egyéni hangsúlyaira és játékoságára fordítottam nagyobb gondot. 1964-ben egy részét bedolgoztam a „Széki rapszódia” c. nagyszerű tévéfilmbé, amelynek ötletét és felvételét Banovich Tamásnak köszönhetem. (Témája a solymászi fiúról szól, akit társaival a lakodalomról szólít el a katonaság kötelesség.)⁹

Tíz év múlva, az 1968-as Pesti Színházban tartott önálló műsoromhoz ismét előkerült a pontozó figurák és táncfolyamatok ismeretének szüksége és ezzel a felvételek megtekintésének igénye. Gyurka megismételte kétségbeesését. Ismét szinte könyörgő lebeszélésbe kezdett. „Ne tedd tönkre azokat a fantasztikus felvételeket! Tanítok neked inkább, amit kívánsz, bármelyik már feldolgozott kalotaszegi felvételekből.”

Valahol újra megértettem ijedt, de elfogadható magyarázkodását, s barátságunkban egy rendkívül bensőséges időszak kezdődött. Az általa feldolgozott és megtanított figurák egyrészt Fekete János táncából Bogártekléről, másrészt Mátyás István táncából, Magyarvistáról származtak. A táncok kigyakorlásának biztosításához zenei kísérteként Gyurka külön szalagot másolt számomra magyarlonai felvételeiről, melyet a mai napig őrzök.

Gyurka ekkor készült el a legényes pontok szerkezetének vizsgálatával. Felvételeinek anyagát már kartonokon őrizte, azokból olvasta vissza. Abban az időben ismerte föl elsőként a „pont” kezdő figurája kiemelkedő szerepét. A táncok tanulásakor és színházi előadásakor azt is megéreztem, hogy a kezdő figura a testi adottságok miatt nagyon egyéniség-függő. (A bogárteklit hihetetlenül magaménak éreztem, szemben a vistai kezdőfigurájával, melyet a mai napig meg tudok mutatni, de ugyanez nem jön a táncban lábamra, csak erővel.) Az előadáson eredetileg mind a két táncot táncoltam volna. Miután megismételtették a „bogárteklit”, a vistait már nem vettem elő.

Csodálatos volt 1967-ben az a talán egy-két hónap, amit Gyurka tágas Tanács körüti otthonában a két tánc elsajátításával magunk között eltöltöttünk. (Persze, nem mindennapos tanulásokról volt szó.) A korábbi fiatalos barátság elmélyült közöttünk, hiszen már két évtizede ismertük egymást. A figurák és a táncok értelmezése mellett gondolataink mindennapos családi és egyéni problémáinkra is kiterjedtek. Sokszor került szó Péterre, az akkor kamaszodó nevelt fiára, akitől nagyon sokat várt, de ő túl sok kedvet nem mutatott a továbbtanuláshoz. Tőle remélte a román nyelv biztos elsajátítását, amire nagy szüksége volt az erdélyi táncok hát-

terének, összefüggéseinek, kezdeteinek hiteles megismeréséhez.

Gyurka ebben az időben emlékeim szerint még nem tartozott az Akadémián Kodály Zoltán csoportosulásához, de viszonylag sok lehetősége nyílt otthoni munkára (félmunkaidősként dolgozott a Népművelési Intézetben). Ez a helyzet nem mindig volt felhőtlen, sem az intézetben, sem otthon. Ha visszafogottan, de szólt erről is. Úgy láttam, nagyon egyedül érzi magát, s jólesett könnyíteni fájdalmain. Szívesen látott volna munkatársának, ha besegítek a felgyűlt anyag feldolgozásába, főleg a táncírásba áttélt illetően. Mindig mondogatta, hogy nekem, mint mérnöknek, s jó rajzolóknak ez gyerekjáték lenne. Néha még dühös megjegyzésekre is fakadt, amikor ismételten visszautasítottam.

De mi tagadás, én is nagyon szétszakítottan éltem. Feszültségekből – még ha azok más természetűek voltak – nekem is kijutott. Súlyos felelősséggel járó, ellentétes jellegű mérnöki és művész-alkotói feladataim mellett két tehetséges, hangszeren tanuló gyermek nevelésében is részt kellett vennem, melynek súlya rám hárult. Festőművész feleségem szervezte a család ellátását, annak összefogását és saját, de a családot is kisegítő művészi törekvéseinek megvalósítását (az éjjel és a nappal felhasználásával).

A Pesti Színházban a bogártelki kalotaszegi legényes kiemelkedő sikere 1968-ban valószínűleg megerősítette Gyurkát az eredeti táncok széleskörű elterjesztésének időszerű és sikeres lehetőségében. Mindezt örömmel nyugtázta is nekem: „...láthatad magad is – mondta –, ha az eredeti táncokat valaki stílusosan képes eltáncol-

ni, annak nagy sikere van.” A következő évben, talán másfél évi szünet után a Vadrózsák együttes az új művészeti vezető alatt vészes állapotba került, s a szakszervezeti vezetés megkeresett, vállaljam el újra az együttes összerendezését, felkészítését; emlékezetem szerint ez 1969 körül történt. Nagyon kritikus idő volt. Csak Halmos Béla visszaemlékezéséből ismerem, hogy Sebő Ferivel Gyurkánál éppen ebben az időben jelenhettek meg, segítséget kérve. A Vegyipari Szakszervezet megdöbbentő módon ezzel egy időben oszlatta föl, szüntette meg a Tímár Sándor vezette Bartók táncegyüttest.

Hallottam arról, hogy ott is problémák vannak, de saját fülemmel kellett meghallanom a felszólítást a Szaktanács magas rangú vezetőjétől, valahogy így: „Falvay elvtárs! Megszüntettük az elmúlt napokban a Vegyipari Együttest, légy szíves, menj át a kosztümtárunkba, és amire szükségetek van, azt, leltárt felvéve, szállítsátok el!” Döbbenet hallgattam, ilyenkor nem lehet kérdezni... (Ez ilyen egyszerűen megy?) Átmentem, gondoltam körülnézek, miről lehet szó. Láttam a SZOT együttes Kascák Margit által festett román kosztümjét, ezt ők is úgy kapták, amikor a SZOT együttest feloszlatták. Gondoltam, ezt az egyet elviszem, hátha szükség lesz rá! (Semmi más nem jöhetett szóba!) A mai napig megvan.

Ebben az időben két minisztérium munkáira kiterjedő, vezető mérnöki és főszakértői megbízásom ellátása mellett, a Vadrózsáknál alkotó és irányító művészi munkát végeztem. Mindkét feladatköröm ellátásával feletteseim magas szinten elégedettek voltak. A Vadrózsáknál ekkor az együttes többségét – néhány

megmaradt idősebb táncos mellett – teljesen gyakorlatlan fiatalok alkották. Az agrigentói fesztiválra, Szicíliába küldött Vadrózsákat két-három hónap alatt kellett felkészítenem. Ez nem volt kis felelősség. Az ekkor Gyurka körül zajló párhuzamos történéseket csak évtizedek múlva, a táncházmozgalom 30 éves jubileuma ünnepi szónokainak visszaemlékezéseiből tudom összerakni, melyeknek bizony Gyurka barátom volt a főszereplője.

Tímár Sándor, Vásárhelyi Laci és Gyurka a SZOT együttes alapító tagjai voltak. Mind Vásárhelyi, mind Gyurka a végveszélybe került Tímár Sanyi és a Vegyipari együttes megmentésére szövetkeztek. Ez nem ment könnyen, de végül is sikerrel járt. Ma már nem vitás előttem, hogy ebben Gyurka kiemelkedő és meghatározó szerepet játszott, mert az elmúlt időszak felismeréseiből megérezte a csillagok kedvező állását célkitűzései megvalósításához:

Először is, kinézte a Halmos-Sebő párosból, hogy az eredeti és stílusos zenei kíséret – végre „ezekkel a mérnökökkel” – egyenesbe kerülhet (mint ahogy tökéletesen bekövetkezett). Másrészt, erre a feladatra kitűnő társra akadt Tímár Sándor személyében, aki a kényszerhelyzetben egyszerűen rá is szorult a baráti támogatásra, hogy talpon maradhasson. S végül, ott van a rászoruló együttes készen, akik hálásak lesznek, és azt csinálják, amit ő elgondolt! Gyurkán kívül a szükséges tényezők mind együtt, még soha senkinek nem álltak ehhez a célkitűzéshez rendelkezésére!

Ennek tudatában vette rá Gyurka Vásárhelyi Lacit (a „hivatalos” Népművelési Intézet

Magyarbecse, 1956. – Falvay Károly felvétele

szakmai referensét) a terv megvalósításában való közreműködésre. Lelkesültsége és kettejük összefogása, erőteljes akarata indította el azt a folyamatot, amit ma végül is olyan egyszerűen táncházmozgalomnak nevezünk.

A 70-es évek fordulóján alig találkoztunk. A viszontlátás, meglepő módon, nyilvános összetűzés formájában történt, amihez hasonló közöttünk soha nem fordult elő.

A fiatal Nagy Albert Szegedre költözött, és a korábban széles körben ismert tápéi táncokat „eredeti” formában újrafogalmazta. Színpadi megjelenésben ez nem volt túlzottan feltűnő, de az igen, hogy a korábbi színes és látványos, a közönség egyéniséget is mutató tápéi viselet teljesen eldobta, s az aratáskor használt kék kockás gyári vászon munkaruhákra cserélte. Ez számomra a mai napig rettenetesen illúziót romboló és hamis gondolat. A Fészek Klubban tartott konferencián szóvá tettem a látottakat. Valaki válaszolt, hogy „ezek igenis, Tápén viselt, »eredeti« ruhák! A Múzeumban megnézték, s annak alapján választották ki és rendelték meg az elkészítését.” Gyurka is megszólalt: „Nem ezt vártam Falvay Károlytól, hogy a ruhakérdésekkel foglalkozik, hanem azt, hogy észreveszi a táncok más jellegű, »eredeti« megjelenítését.” Éreztem, hogy valamilyen, addig nem ismert különbség munkál közöttünk, mely lényegi ellentétet tartalmazhat. A célkitűzéseink valahol mások lehetnek, és különböző felkészültségünk megakadályozza azok gyors egyetértésbe rendezését. Akkor ennek megvitatásához sem a környezet, sem az idő nem kedvezett. Nem válaszoltam, a tüske mindkettőnkben benne maradt.

Közben a széki táncokkal megindult a táncházmozgalom. Csoóri Sándor valahol ezt nagyon magabiztosan így értékelte: „Végre lejött a néptánc a színpadról”. Az FMH-ban megjelentek a „nemzettel hűséget mutató” politikusok, többek között Pozsgay Imre, Vitányi Iván és mások. Csodálattal adóztak a magyar fiatalság megújulásának. Persze azért más hangok is megjelentek.

Mindig fontosnak tartottam az eredeti táncaink megismerését, de a távolban mindig ott volt számomra a *továbbfejlesztésének igénye*. Én is ismertem a rendező Hevesi Sándor kiszólását: „...a hagyományt nem úgy kell őrizni, mint a poszt a löpörtornyot, hanem úgy, mint a Veszta szüzek a tüzet, azaz folyton éleszteni kell”.

Addig nem tudtam a lőrincrévi táncokkal úgy azonosulni, mint szerettem volna. Pedig azelőtt is ott volt a lehetőség, Karsai Zsiga személyében. A pillanat megvilágította: nem várok tovább! Megkértem Zsigát, segítsen a táncelemek megtanításában és gyakorlásában, a koreográfiát úgyis én fogom elkészíteni. Baráti készségére emlékezem, amikor most arról szólhatok, hogy az 1970-es vagy 1971-es zalai fesztiválra az ő segítségével névvel nevezhettünk be. A „Lőrincrévi táncok” a koreográfia első díját nyerte el. Az együttést egyébként mással nem díjazták, mert második műsorszámként Erdélyi Tibor akkor elkészült, életének első koreográfiája nem volt értékelhető. (Sajnos egyszerre két munka elkészítését abban az időben nem vállalhattam.) Ez a „Lőrincrévi táncok” magába foglalta a falu románságának jellegzetes táncait is, a magyaror-

kéhoz hasonló szolisztikus formában, s valóban nagyszerűen sikerült. (Sikerét nem szokás emlegetni az „eredeti táncok” megoldásainak egyik első darabjaként. Pedig a műsorszámnak mai napig megszívlelendő mély gondolatisága volt: *A két nép ifjúsága mindig együtt tartotta vasárnap délutáni mulatságait, de egymás táncait soha nem táncolták! Amíg a magyarok egy rendet táncoltak, a román fiatalok beszélgettek, s aztán ugyanezt tették a románok. Ez volt a természetes és belső kultúrát jelentő magatartás mindkét nép fiainál. Soha ebből félreértés, vagy verekedés nem történt.*)

A nagy fellendülésben Tímár Sándor és a Halmos-Sebő páros erőteljes nyilvánosságot és állami elismeréseket kapott, ők lettek a példaképek. Gyurka érezte a megbecsülés hiányát, ugyanakkor tudatában volt törekvése meghatározó jelentőségének és későbbi sikerének. Haláláig, a három évtizedet meghatározó nem kis eredményekért érdemi szinten méltó elismerést nem kapott. S nem volt, aki ezt szóvá tegye! Egész tevékenysége csak halála után évtizedekkel, a táncházmozgalom 30 éves évfordulóján került szóba. Jóval a halála után! Pedig a megbecsülésre abban az időben nagy emberi szüksége lett volna.

A 80-as évek felé már ritkábban találkoztunk, ilyenkor elsősorban a „Kodály-üzenet” került szóba. Emiatt eleinte kedvesen, majd később kicsit ironikusan mondta: „Az öreg Kodály már megint emlegetett. Mi van azzal a mérnökkel? Mit csinál?” Kodály irántam való érdeklődése az 1964-es Vígszínház-béli Hány-sikeremre volt visszavezethető, melyet Kodály Zoltán a színházi nagy díszletekben az első sorból nézett végig és hallgatott meg Sáríkával, fiatal feleségével együtt. Az élő nagyzenekari kíséretet a Belügyminisztérium (korábban Tűzoltók) Szimfonikusok adták. A megoldás sikere és törekvésem iránya terelte később felém a Tanár Úr megtisztelő figyelmét. Lakásán meghívására többször találkozhattam vele, s tanácsai felejtethetetlenek számomra.

Gyurkát nem érte ilyen megtiszteltetés, amit szintén megérdemelt volna. Valami miatt Kodállal való kapcsolatában ez mégsem jött össze; számára mindig azt emlegette: „Maga csak gyűjtsön!”

1973-ban a szegedi Szakszervezeti Együttes Versenyén mutatták be a Vadrózsák előadásában „Regölés” című koreográfiát, melynek forgatókönyvét Bodnár Sándor, zenéjét Karai József készítette. A darab – mint másutt már írtam erről – arról az erőről és a fiatalság sorsáról szólt, ami a nagy „kezdetet”, 1956-ot megfogalmazta. Bodnárt kértem fel a forgatókönyv megírására (a Csokonai Együttes egyik alapító tagja volt). Ő szinte az egész életét a Nemzeti Színház dramaturgjaként és rendezőjeként élte meg (röla nevezték el a Nemzeti Színház fiatal színészeket nevelő Stúdióját is). Lassan jutottunk el együtt a regölés-hagyomány szellemi újraértékeléséhez (áldozatot, halált kívánó Új Év, új életkezdet), melyhez az „Áldozat” cím tartozott volna, de ezt nem mertük nyilvánossá tenni. (A darab forgatókönyvének végső megbeszélésén Csoóri Sándor is jelen volt Bodnár Kresz Géza utcai lakásában.) Az eredeti néptáncok meghirdetett és szárnyat kapott világában ez a törekvés „ka-

kukktójas”-ként jelent meg. E visszaemlékezésben részletekre nem térhetek ki.

A szegedi fesztiválon a koreográfia nagy sikert aratott. Koltay Gergely (a későbbi Kormorán együttes alapítója) fújta hátborzongatóan kitűnően a töröksípót, s Hamar Dani is ott volt a Karai József nagyszerű zenéjét megszólaltató muzikusok között. A táncosok kiváló teljesítményt nyújtottak. A műsorszám még többször ment Budapesten, illetve Debrecenben a Hajdú Együttes előadásában, de soha többet nem volt ilyen szuggesztív. A főpróba után egy másik együttesnél azonnal műsorszámcsere történt, és a Szimonov-versre készült Várj reám kapott első díjat, a másodikat a Regölés, Tímárék pedig harmadikok lettek. A zsűrit Ortutay Gyula elnökölte, és a zsűriben emlékezetem szerint orosz zsűritag is helyet kapott. A versenyt nagy érdeklődéssel kísért szakmai konferencia követte. Ez az esemény tartozik most ténylegesen ide. A konferencia elnöke is Ortutay Gyula volt, s az elnöki asztalnál mellette Gyurka ült.

Már nem emlékszem a konferencián elhangzottakra, csak arra, ami kettőnk Gyurkával érintett. Felszóltam, és név nélkül kérdeztem tettem fel a magyar táncstudomány munkatársainak. „Vajon mikorra ígérk a magyar néptánc lényeges tulajdonságait meghatározó tanulmány elkészültét? Ezeket mind Bartók Béla, mind Kodály Zoltán a nagy gyűjtéseik után a magyar népdal sajátosságairól és a szomszéd népek dalainak különbözőségéről összefoglalta.” – mondtam.

Gyurka láthatóan idegesen, elpirosodva állt föl és megfogalmazta, hogy a táncgyűjtés valóban elérkezett oda, hogy e kérdéskört meg lehet, és meg kell fogalmazni. Válaszában úgy becsülte, hogy ennek a feladatnak az elvégzéséhez „mintegy tíz évre van még szüksége” (1973). A válasza nagyon megnyugtatóan hangzott.

1974-ben váratlan feladatot kaptam. A Torontóban működő Kodály Együttes tánc csoportja évfordulós ünnepségére teljes műsor betanítására kértek fel. Itt a lehetőség az indián naptáncok kultuszával megismerkedni, amelyről gimnazista koromban oly sokat olvastam – gondoltam. Megkerestem Gyurkát, adjon valami eligazítást számomra, hogy kezdjek ehhez a feladathoz? Ő bosszúsán fogadott. Miért akarok ilyen marhaságokkal foglalkozni, amikor itthon a saját dolgainkkal annyi tennivaló van. Újra felvetette a filmek táncírással történő lejegyzésének sürgető szükségét és ebben az én hiányomat. Ezzel váltunk el akkor egymástól.

A későbbiekben a körtáncokról írott nagy könyvének kiadásra rendezésével ő is elfoglalta magát. Néha hallottam arról, mily sokat javíthat rajta a kézirat leadása után. A könyv kézirati példánya valahogy hozzám került, és szeretettel őrzöm az 1979-ben megjelent kötet példányával együtt. Már annyira ritkán találkoztunk, hogy dedikációja sajnálatos módon elmaradt.

Utoljára valamikor 1980-ban kerestem meg szakmai kérdésben. A Közgazdasági Egyetem táncgyűjtésének szatmári táncokat szerettem volna tanítani. Kíváncsi voltam valami újdonságra, amit én nem ismerhetek; ám a sok gyűjtés után feltételezhettem (Szatmárba több, mint egy évet jártak csoportosan Gyurkáké gyűj-

teni.). „Olyan, ami az összes szatmári jellegét tartalmazza, az a „nagyecsedí film” – mondta, „amit te viszont nagyon jól ismersz”, tette hozzá szokott kedves mosolyával. „Annál jobbat nem tudok mutatni!” A filmet ott helyben megnéztem, hogy felelevenísem emlékeimet. Akkor hosszabban és nyugodtabban elbeszélgettünk. Nem tűnt fel semmi, ami gyanúsít jeltett volna a gyorsan és váratlanul rohanó jövő irányában. Talán a cigarettát volt az egyetlen, ami miatt minden találkozásunk alkalmával bosszúsán szóltam, mint ő nekem a táncírás miatt. De hát ez hozzátartozott az együttlétünkhöz.

A táncházmozgalom közben szépen kiterelbelyesedett. További nagyon érdekes és fontos következmények kapcsolódtak hozzá: például minden „tánc-csináló” rájött a *saját gyűjtés* verseny-előnyt jelentő fontosságára. Fial emberek indultak felfedezni nagy számban a még mások által nem látott táncok és zenék ismeretét. Amellett, hogy az állami és egyéb elismerések elmaradtak, furcsa módon ez is kezdte leértékelni Gyurka munkásságának folyamatos jelentőségét. Az emberek többsége nem hosszú távú törekvések megvalósításában, hanem éppen fordítva: a röviden megvalósítható céloktól remélt sikerében él.

A tánczenei kísérlet egy évtized alatt, már az 1980-as évekre, kizárólag fiatal és nem cigány muzikusok birtoka lett. Ezekbe cigány muzikusok ritkán tudott bekapcsolódni. A 80-as évekre a fel nem tárt gyűjtési lehetőségek is megfogytak, vagy nagyon távol kerültek. Megindult a roham a távoli csángó és érdekesebbnek látszó román táncok elsajátítása után. Ez utóbbi mutatja, hogy a mai fiatalok már nem érik el táncban az egykor írni nem tudó emberek szellemi színvonalát. (Egy ilyen megállapítást már meg sem értenek, vagy másra vonatkoztatják, mint amit valójában takar.) Számos szellemi megfontolásokat kívánó törekvés, amelyekről Kodály Zoltánnal többször beszélhettem, ebben a körben fel sem merül. A társak, akikkel szót lehetett volna erről váltani, kicserélődtek és átalakulnak. Sem Gyurka, sem az én célkitűzésem sohasem hagyta figyelmen kívül a társadalmi közösségem szempontjait. Mára ez lassan másodlagos lett, ez azonban már nem ennek a visszaemlékezésnek a tartozéka.

Gyurkával utolsó futó találkozásomra a Hevesi tér Nemzeti Színházának előcsarnokában, elmenőben került sor. Talán Sütő András Ádvent a Hargitán darabját láttuk. Zavartan mosolyogva köszönt felém, s én őfelé – és olyan furcsa érzés költözött belém. De ami röviddel ezután bekövetkezett, ilyenre nem gondoltam.

Megdöbbenve hallottam halálának körülményeiről, s csak most, visszaemlékezéseimet felelevenítve fordult rá a szemem halálának évfordulójára, mely 1973-as, tízéves ígérete után 1983-at jelez.

Nem akartam binni a szememnek. Kedves Gyurka! Kedves, szeretett Barátom! Kivel beszélgethetek el a megígért tanulmányodról!?

(*Epilógus*) A folkMAGazin írásait olvasva, mintha észrevétlenül nem magyar, hanem „egy Kárpát-medencei nép” lennénk, azaz „egy a többiek között”. De hogy mi, „egy”-ként, mint magyar táncosok, kik-mik vagyunk? – arról alig olvashatunk valamit. Lehetnénk „Kárpát-medencei nép”, ha abban az „egyben” képesek lennénk otthon lenni. Azaz, töviről-hegyire ismerünk saját kultúránkat, saját magunkat. Erről alig van szó, pedig a nagy néprajztudós, Györffy István írta le: „*A hagyomány ismerete tart meg bennünket magyarnak*”. Szívesen olvasnék észrevételeket vagy kérdéseket Töletek a Martin Gyurkára emlékező írásomra, s ez utóbbi megjegyzésemre is. Még válaszolni is fogok!

Falvai Károly

A szerző Ecsegfalván (Békés m., Pásztoralálkozó, 1954.)

1. A Csokonai Együttes énekkarral és táncikkarral alakult meg. (1946 őszén). Zenekara sohasem volt. Az énekkar művészeti vezetését Balla Péter a kiváló népzene gyűjtő, hegedűművész, a táncikart Molnár István vezette. Az együttes főtítkára Bokros Lajos közzgazdász hallgató volt, a későbbi pénzügyminiszter édesapja. A zenei kísérletet alkalmi zongoristák látták el. Később a Ruggyantagyári együttesnél Vadasi Tibor működött közre furulyán, akit ott sohasem láttam táncolni. Később Galgóczy Mariann zongoraművész kísért bennünket, (aki később Honthy Hannának lett a zongorakísérője), majd Bartha Miklós, aki később az Építők Vadrózsák zongorakísérője lett haláláig.

2. 1969-ben, amikor a Vadrózsákhoz visszatértem, egyik feltételem volt, hogy a szakszervezet megcsináltat teljes 12 pár régi arisztokrata kosztümöt, mert a hagyományos magyar emlékeket az arisztokraták kötelessége volt minden időben őrizni. Ezek a kosztümök a fiúknál sárga csizmakkal, lányoknál piros cipőkkel el is készültek a következő tánchoz: „Tánc Csige Lajos lakatos és kedvese Simon Margit lakodalmára” (1971). Meglepi módon sohasem kaptam rá politikai észrevételt.

3. A kötetben a kiadás dátuma 1947. Ebben az évben tervezte Püski Sándor kiadni, s egy része a nyom-

dában el is készült, de a könyv csak 1948-ban jelenhetett meg. (sok utólagos javításra is szükség volt). A kötetet Molnár 1941-44 között írta, a kéziratot szerencsére laponként lefényképezte és egy konzervdobozba téve a filmet elásta az érdi népfőiskola kertjében. (a Dunán 1944-ben itt törtek át az oroszok és a KALOT népfőiskola, ez után főhadiszállásuk lett, ahonnan mindenkit kitétek, Molnárt is, családjával együtt. Érd faluba költöztették. A kézirat így menekült meg, melyet 1945-46-ban Siófokon fejezett be. Ezt követően vettünk részt néhányan Siófokon a népfőiskola megnyitása előtt 1946-ban a leírások ellenőrzésében. Ebben Gyurka gimnáziumi tanulmányai miatt nem vehetett részt.

4. A kalotaszegi legényesek kísérő zenéinek első lejegyzését Pista bácsi fonográfhangereiről Balogh Ferenc hegedűművész szakos zeneakadémiai hallgató végezte (1942-44). Ő később Kodály Zoltán tanácsára Kolozsváron lett hegedűnagyr a konzervatóriumban. A világhírű és nálunk is jól ismert hegedűművész, Ruha István az ő tanítványa. A 60-as, 70-es években sokat kerestem, ma itt él Budapesten. 1993-ban készítettem vele interjút, addig senki más nem kereste ebben az ügyben.

5. Akik még emlékeznek rá, az MTV Szinetár Miklós rendezésében filmre rendezte Móríc Zsigmond „Rózsa Sándor” című kitűnő regényét. A rendező valószínűleg nem tudott arról, hogy a „szögedics” tájszólásban beszélt dialógusokat Móríc, Kis Lajos kitűnő, ezen a tájon élő néprajzos szakemberrel átíratta. Amíg a sorozat ment, az egész ország a TV-k előtt ült és a szerencsétlen színészek „tájszólásának” esetlenségén szórakozott, ami akkor a Pártközpont figyelmét is felkeltette. (a népi sajátosságok „eredeti” színpadi felhasználása nagyon sok kérdést érint, mellyel a szaktudomány nem foglalkozhat: nem témája!)

6. A 930-as években hortobágyi pásztorok és cigány muzikusok voltak a film főszereplői (osztrák filmesek munkája). A filmnek világsikere lett, mai napig a világ

minden filmakadémiáján tanítják. Aki magyar néptáncot és magyar viselkedés-magatartást akar látni ebből az időből, nem nélkülözheti ennek a filmnek az ismeretét (tudomásom szerint videó-változata is van).

7. Szívesebben használtam megszólításul a „Gyurka” szót, a „Tinkát”, ahogy őt általában szólították, „gyerekesnek” tartottam. Úgy éreztem mindig, hogy akkor járok el helyesen, ha őt másoktól eltérően „Gyurkának” szólítottam. Ezt a törekvésemet később megérezte és szeretettel honorálta is nekem.

8. A könyvet Morvay Péter és Pesovár Ernő szerkesztette, széles gyűjtőkör előzetes célkitűzés szerint dolgozta ki mind a gyűjtés, mind a közlés sajátosságainak követelményeit. Úgy tervezte, hogy minden nagyobb régióról készül hasonló gyűjtés és feldolgozás. Sajnos nem lett folytatása.

9. A mintegy 12 perces, ma is megnézhető felvétel 35 mm-es fekete-fehér filmre készült, Gulyás László kitűnően sikerült széki és kalotaszegi népzenei összeállításával, melyet Mészáros Tivadar zenekara játszott a rádióban viaszlemeze, ugyancsak kitűnően. A filmet Lengyelfy Miklós mentette meg, s Amerikában Magyar Kálmán és Püski Sándor 16 mm-es hangos szalagra átírta. Ma már jó minőségű videó-átírata is van (a Honvédfilm készítette).

Potta Géza

Születtem mint primás

Potta Géza (primás), Ádám Béla (cimbalmos),
Badó Elemér (nagybőgős), Jano Ferenc (brácsás)

A felvételek a komáromi RÉV Magyar Kultúra Házában készültek 2002-ben.

Zenei rendező:	Arendás Péter
Zenei összeállítás:	Héglí Dusán
Zenei munkatárs:	Varsányi Ildikó
Hangmérnök:	Pénzes Géza
Mastering:	Konorót János
Fotó:	Stefankovics József (Jakó)
	Méry Gábor, Gyökeres György
	Farkas József, Pénzes Géza
Fordítás:	Gál Andrea, Phil Saltmarsh
Borító:	Konkoly László
Producer:	Héglí Dusán

IFJÚ
SZÍVEK
Magyar Tánccsoporthoz
együttműködés ANNO
1955 MLADÉ SRD-
CIA POZSONY
MUS

MUS Mladé srdcia - Ifjú Szívek, 811 02 Bratislava, Mostová č. 8, Slovakia
+421 2 544 103 10, www.ifjuszivek.sk
FolkEurópa, 1115 Budapest, Bartók Béla út 92-94., Hungary
+36 1 365 16 11, www.folkeuropa.com

Dzsuga Géza és Potta Géza

Muzsikustró. Rendhagyó népzenei lemez. A Születtem mint primás felvételei egy abaiji falusi cigányprimást, Potta Gézát és muzsikáját mutatják be. Olyan zenészt, akibe hasonlót hajdanán százával találhattunk Magyarországon – akik egész életükben kiszolgálták és szórakoztatták falusi közönségüket. Megbecsült tagjai voltak a közösségnek abban az időben, amikor még rendszeresen igényelték zenéjüket. Az igény elmúltával azonban tudásuk nem öröklődik tovább, s mára már csupán néhányan maradtak – közülük az egyik legmuzikálisabb és legsokoldalúbb zenész, Potta Géza.

Potta Géza 1933. február 25-én született Abaujszínán. Ötév korától muzikál, tudását a neves cigányprimások idősebb generációjától szerezte. Magabiztosan begedül, virtuóz módon játszik, remekül énekel, így hamar jókedvet varázsol minden társaságban. Nem csoda hát, hogy nemcsak Abaujszínán volt igen kedvelt és foglalkoztatott muzsik, hanem a széles környéken. A helyi táncsoporthoz is gyakran fellépett, két éve rendszeres vendégzenésze a pozsonyi Ifjú Szívek Tánccsoporthoz. Az általunk ismert első hangfelvétel mégis viszonylag későn, 1986-ban készült: e lemezen is hallható az a csárdásmenet, melyet a gombaszögi fesztiválon rögzített a Varsányi Zenekar (3. sáv). Az 1990-es évektől aztán – brácsásával együtt – rendszeres vendége a különböző népzenei fesztiváloknak és táboroknak, széles repertoárját a gyűjtők – elsősorban Agócs Gergely – sok órányi hangfelvételen rögzítették.

A hivatásos cigányzenészeknek a megélhetésük, legfőbb jövedelmük a zenéléstől függött: minél jobban ki tudták szolgálni megrendelőik igényeit, annál többször hívták őket. Ez az oka annak, hogy ezek a muzsikok nem „hagyományörzők”, hanem repertoárjuk a mindenkori elvárásokhoz igazodott. A zenész annál jobban keresett, minél szélesebb közönség zenéjét ismerte, minél több nótát tudott – függetlenül a dallamok régiségétől vagy értékességétől. Ez a „zenei többnyelvűség” jellemzi Potta Géza repertoárját is. Egy lakodalomban remekül megfértek egymás mellett a népdalok és a műdalok, s egészen más zenére mulattak például a cigányok, mint a szlovák lakosság. Ez a lemez ilyen szempontból teljességre törekszik: minden zenei világból megmutat valamit. Hiszen a muzsik, a falusi „adatközlő” nem egy névtelen alak, aki „adatot közöl”, hanem alkotó művész, aki a birtokában levő zenei eszközökből újat, egyedit teremt, előadásába beleszövi egyéniségét, muzikálisát. Különösen érvényes ez Potta Géza begedülőjének.

A lemezen hallhatunk magyar népdalokat, régi és új stílusúakat egyaránt (7., 8., 19. sáv). Valamennyi egy-egy énekelt dallam hangszeren előadott, kidíszített változata. A valódi népdalok azonban gyakran teljesen összevegyülnek a műdalokkal („magyar nóták”) – a falusi közönség ezeket legalább annyira (ha nem jobban!) ismerte és énekelte, ezért a zenekar is állandóan játszotta őket (1., 9., 10. sáv). Mivel az abaiji magyarság mellett szlovákok is élnek a környéken, Potta Géza ebből a zenei világból is átvett egy keveset (11. és 12. sáv). Ezek a zenészek azonban ritkán jártak az igen éles nyelvhatáron túl, így a szlovák repertoárjuk főképpen általánosan elterjedt dallamokból áll. A cigány nóták természetesen az egyik legmeghatározóbb részét alkotják a muzsikok repertoárjának (2-6. és 17. sávok). Olyan dallamok ezek, melyeket a cigányok magukénak éreznek és tartanak, de sok közülük magyar népdalokból eredeztethető. Potta Géza dalkincsében megtaláljuk a „modernebb” számokat is: rádióból átvett könnyűzenei slágereket, filmzenéket is hallhatunk tolmácsolásában (13-16. sávok). Dallamvilágukkal ezek ugyan kilógnak egy népzenei CD-ről, de az előadó zseniális stílusérzéke és ötletes improvizációi végett mégis hozzátartoznak a zenei összképhez. Az újraalkotás egyik érdekes példája, mikor egy popslágerét saját cigány szöveggel énekel (15. sáv).

Potta Géza most ünnepelte 70. születésnapját. Régi zenésztársai már mind elmentek, s november végén örök társának hitt brácsása, Dzsuga Géza „Pimasz” is végleg magára hagyta. Kívánunk neki egészséget és boldogságot, s reméljük, muzsikájával még sokáig megörvendeztet minket.

Budapest, 2003. március hava

Árendás Péter

A TITKÁRSÁG AZ IGAZOLÁST KIADTA

Emlékezés az ötven éve alakult Népesre

Az együttes létrehozását a Csemadok KB vállalta magára, ahol 1950-től Ág Tibor zenei szakemberként dolgozott, jómagam pedig tánc szakelőadóként 1951. december 1-én léptem alkalmazásukba. A mozgalom elindítása és az együttes megalakulásának előkészítése kettőnk feladata lett. Tiborral összefogva 1952-53-ban már együtt jártuk az országot, ismerkedtünk a magyar néphagyományokkal és őstehetségek, népi énekesek, zenészek, táncosok után kutattunk.

A Csemadok KB 1953 márciusában, a III. Országos Közgyűléséhez kapcsoltnak megrendezte az első országos népművészeti seregszemlét a magyar amatőr tánc-, zene- és énekcsoportok, valamint szolista részére Pozsonyban, – mi ketten voltunk a szakmai szervezői, – ahol az ország minden jelentősebb magyar tájegysége: Bodrogek, Hernád és a Bódva völgye, Gömör, Nógrád, Ipoly és a Garam mente, Zoboralja, Mátyusföld, Csallóköz képvisellete megjelent. Ez volt az egyik eredménye a több mint egy éves országjárásunknak, a másik, hogy 1953 tavaszán négy kerületi székhelyen megszerveztük a felkutatott tehetségek felvételi vizsgáját.

Tiborral együtt járva 1952-ben felmérő, feltáró néprajzi gyűjtéseket végeztünk Zoboralján (Kolon, Zsére, Lédec, Nyitragerencsér, Gímes, Egerszeg községekben), Komárom környékén (Martos, Izsa, Naszvad, Komáromszentpéter községekben), Medvesaljánban (Újbást, Óbást, Hidégkút, Tajti, Vecseklő, Péterfala községekben), Gömörben (Szilice, Borzova vagy Szádvárborsa, Lekenye, Sajóti községekben), a Garam mentén (Csata, Oroszka, Zseliz, Nyír, Fegyvernek községekben), a Bodrogekben és az Ung vidéken (Bodrogszerdahely, Királyhelme, Szentés, Kisgérés, Kis- és Nagykapos, Kaposkelecsény községekben). Ezeken a néprajzi gyűjtő-térképező utakon zenét, táncot, szokásokat és viseletet tártunk fel úgy, hogy a Csemadok KB két szakemberéhez alkalmanként társul szegődött Boček Gézáne Gesztes Zsuzsa a népviselet-, Dobos László a népköltészet-, Hemerka Olga a népzene- és táncgyűjtéshez.

A tehetségkutatás első eredményeként 1952 elején a Csemadok pozsonyi helyi szervezetének védnöksége alatt létrejött a leendő együttes zenekara, 30-40 fős létszámmal, Ág Tibor és Pirozka Mihály cimbalmos vezetésével. Két nagysikerű fellépést tartottak: az országos seregszemlén ők kísérték az összes helyi és vidéki táncsoportot és szólóénekest, 1953. július 4-én pedig a pozsonyi vár szabadtéri színpadán a Komáromi Magyar Tannyelvű Gimnázium táncsoportjával (koreográfus: Takács András) és a Pozsonyi Magyar Pedagógiai Gimnázium énekkarával társulva adtak nagyszerű népművészeti műsort mintegy 8000 néző előtt.

A Csemadok elnöksége 1953. január 1-jei hatállyal kinevezte az együttes leendő vezetőit: igazgatót Béres József, művészeti vezető és karnagy Ág Tibor lett, tánckarvezető és koreográfus pedig jómagam. Év közben hozzánk csatlakozott még Hemerka Olga ének- és táncpedagógusnak, Boček Gézáne Gesztes Zsuzsa viselet szakértőnek, Kvočák József koreográfusnak és Szijjártó Jenő karnagynak.

A Népes végül 1953. június 1-én alakult meg, a Szlovák Írószövetség gidrafai (Budmerice) székházában, induláskor 52 művészeti dolgozóval. Július végén Galánta mellé, Hódiba, egy szlovák faluba költöztették az együttest. Ez lett az állandó székhelyük, itt a létszám már 70 fő volt. Napi 6-8 órás foglalkozással folyt a műsor tanulása. A nyár, és a koraosz folyamán az együttes más 20-30 perces fellépéseket is tartott.

A többi együttesrel és szakemberekkel egyre szorosabbra fűződött a kapcsolat. Béres József igazgató erről később így emlékezett meg: „Hódiban meglátogatt bennünket igen sok hazai és külföldi vendég-szakember. Rendszeresen járt hozzánk Strelec professzor, a Szlovák Tanítók Énekkarának vezető karnagya, segített, biztatott. Járt nálunk Eugen Suchoň zeneszerző, útmutatást adott, főleg az »Aká si mi krásna« (Mily gyönyörű vagy nekem) című kórusművének tolmácsolásához, de a műsorra tűzött Kodály művekhez is. Meleglátogatt Moyzes zeneszerző, a Sl'uk akkori igazgatója, és sokan mások. Mi is felléptünk Oroszváron (Rusovce, a Sl'uk székhelye) a parkban. A magyarországiak közül járt nálunk Ferencsik János, a Kossuth-díjas karmester és Sugár Rezső zeneszerző. Ferencsik, aki akkor éppen Prágában vendégkarmesterkedett, eljött az együttes ősbemutatójára is.”

Szlovákiában 1949-ben megalakult a Szlovák Állami Népművészeti Együttes (Sl'uk), 1951-ben a Szlovák Katonai Művészegyüttes (Vus), 1953-ban pedig a Duklaalji Ukrán Népművészeti Együttes (Pul's). Ennek a sornak természetes folytatása volt – még ha sok vajúddal is – a Csehszlovákiai Magyar Népművészeti Együttes, a Népes létrejötte.

A felkészülés hajrájában megnyílt a munkaidő, gyakran késő délután és este is próbáltak az egyes művészeti részlegek. A nők szabadidejükben Bočekné vezetésével a népviseleteket varrták, hímezték, díszítették. Az ősbemutató napjára minden elkészült.

Az ősbemutatóra 1954. április 24-én került sor Pozsonyban, a Szlovák Nemzeti Színházban, zsúfolt nézőtér előtt. Szinte az egész felvidéki magyarság képviseltette magát, de az

országos hivatalos közegek is képviselőket küldtek. Az előadás forró légkörben zajlott: sok számot meg kellett ismételni, gyakori volt a nyíltszíni taps. A befejező szám után a közönség hosszú percekig felállva, tapsolva ünnepelt. Nemzetiségi ünneppé magasztosult a bemutató. A műsor magvát öt tánckompozíció – Vetélkedő, Sárdózás, Verbunkos, Üveges tánc, Kukoricafosztás –, önálló zenekari számok, továbbá Kodály Zoltán, Vass Lajos, Bárdos Lajos, Szijjártó Jenő, Eugen Suchoň a capella és ének-zenekari művei képezték. A tánckompozíciókhoz a zenét Jankó Matuška, Németh Šamorinsky István és Rajter Lajos állították össze, a koreográfiákat Hemerka Olga, Kvočák József és Takács András készítette.

A műsor óriási sikert aratott. A szokásos tudósítások mellett komoly szakkritikák is megjelentek: Fellegi István, a Magyar Területi Színház igazgatója: „Április 24-én avattuk a Nemzeti Színházban a Csehszlovákiai Magyar Népművészeti Együttest, a Népet. Három órán át mindinkább felszabaduló érzésekkel fogadtuk a derűs hatást, amely a színpadon lüktetett, s a táncból, dalból, színpompából áradt felénk. Őszintén átéltek mindazt, amit nekünk dalban és táncban nyújtottak, s ebben van sikerük tulajdonképpeni titka. Készségtelen, hogy a táncgyűttes színvonal meghaladja az énekkar egyébként fejlett színvonalát, különösen ami a táncgyűttes »alapanyagát«, a táncokat illeti. Szembeötlő a lendületük, élettelségük, a meggyőző alakításra való készségük.” A. M. Brousil, a Prágai Zeneművészeti Akadémia professzora: „A Népes bemutatkozása szép reményekre jogosító komoly siker volt. Mindannyian, magyarok és nem magyarok örömmel, és nem minden büszkeség nélkül távoztunk a bemutatóról.” Lőrincz Gyula festőművész, a Csemadok országos elnöke: „A Népművészeti Együttes az első fellépésén sikerrel szerepelt. Hozzáértő emberekkel beszéltem, szovjet koreográfussal, aki nagyon magasra értékeli mind politikailag, mind művészileg az együttes munkáját. Megállapítja, hogy míg a Sl'uk elszakad népi jellegétől, addig a Népesnél az a jó, hogy népi jellege van.”

A nyár folyamán a bemutató kapcsán minden jelentősebb magyar nemzetiségi sajtóorgánum írt az együttesről. Örömmel üdvözölték és nagy jövőt jósoltak neki. Küldetéséről is szuperlatívuszokban beszéltek.

1954 május 30-án került sor Komáromban az 1945-ben eltávolított Jókai-szobor helyére tételére és újbóli avatására, melyen jelentős cseh, szlovák és magyar íróküldöttség (Veres Péter, Szabó Pál, Illyés Gyula, Urban Ernő) is részt vett. Az Együttes volt a műsoradó. Szabadtéri előadás volt, mintegy háromezren nézték. A Fáklya c. havilap rögzítette a magyar írók együttesrel kapcsolatos megállapításait. Veres Péter: „Én elég sok műsort láttam már a felszabadulás előtt is, de különösen 1945 óta, és azt hittem, már nem sok újat látok. Hogy valóban újak, soha nem látottak volna a Csehszlovákiai Magyar Népművészeti Együttes énekei, dalai és táncai, azt persze nem lehet mondani, de hogy az előadás az én számomra üdítően tiszta volt, azt meg kell mondanom. Mind a muzsika, mind az ének kedves, egészséges hatást ad. A táncok meglepően tiszták, finomak, változatosak. A népi táncnak a titka a spontaneitás, a szinte révületig menő elmélyedés, ezért minden koreográfia és minden rendezés csak addig jó, amíg ezt szolgálja.” Szabó Pál: „A Csehszlovákiai Magyar Népművészeti Együttes bemutatkozása részemre meghatóan szép volt. A hazulról hozott abszolút tisztaságot éreztem legkiválóképpen a táncokban. Pompás volt. A félő csak az, hogy az idő múlásával, és a sikereik hatalmasodásával foltokat kap ez a nagy tisztaság. Ha meg tudnák őrizni, s úgy a táncművészet szinte végtelen skáláját megszólaltatni: példát tudnának adni a budapesti, vagyis a mi népművészeinknek is.” Illyés Gyula: „A népi együttesek legnagyobb veszedelme, ha elszakadnak a nép előadásmódjától, ha a művészetük, »művi«, akrobatikus vagy operetteszerű lesz. A Csehszlovákiai Magyar Népművészeti Együttes egészében megfelelő

úton jár. (Nem szólva a műdalokról) Az üvegestánc előadása volt ennek egyik legjobb bizonyítéka. Szívemből gratulálok a sikerhez, és további eredményt kívánok.” Urbán Ernő: „Nagy öröm és meglepetés volt számomra a Csehszlovákiai Magyar Népművészeti Együttes szereplése. Semmi merevség, semmi lélektelen akrobatika, ellenben a fiatalok minden mozdulatában tisztaság, megindító báj, s ami a legfőbb: igaz, a nevékhöz méltó népművészet. Ani a kórust illeti: legjobban a Kodály-kórusuk ragadott meg. Olyan áhitattal zengett szájukról a béke óhaját, hogy sokunknak megharmatosodott tőle a szeme. Szomszédos, baráti országban voltunk, de a népi kultúra jegyében igazán otthon voltunk. Köszönet és hála érte.”

Összinté és meleg szavak ezek, mint amilyen bátorítóan méltatók voltak a bemutató után elhangzottak is. Az elismerés mellett a féltést is tolmácsolják. Megítélésem szerint a gondolatok nagy része érvényes a mai együttesek munkájára is. Akkor az együttes vezetői megfogadták a tanácsokat, és a bemutató utáni nyári-ősi időszakot újabb néprajzi gyűjtésekre is felhasználták. Ez is bizonyítja, hogy a megkezdett úton szándékoztak tovább haladni.

Az együttes két-háromhetes turnékat szervezve járta az országot, főleg magyarok lakta vidékeket. Béres József igazgató erre így emlékszik: „A premier után a nagy műsorral kb. 60-szor léptünk fel, többnyire szabadtéri előadásokon, előadásonként 2-3000 néző volt jelen. Nagy előadásaink voltak pl.: Füleken, Rozsnyón, Rimaszombatban, Léván, Kassán, Királyhelmeccen, Nagykaposon, Tornalján, Nagymegyeren, Dunaszerdahelyen, Galántán, Iglón, Nagymihályon, Bártfán, Somorján, stb. Kiemelkedően nagy sikerünk volt Kassán, a városligeti szabadtéri színpadon léptünk fel, sikeresen szerepeltünk Pozsonyban a vár szabadtéri színpadán. Voltak el nem felejtendő események is, például Nagykaposon felállították a szabadtéri színpadot, mire megkezdtük a műsort, eleredt az eső. A rendezők kihírdették, hogy a színpadot átviszik a Gép- és Traktorállomásra. Két óra múlva ott folytattuk az előadást. A résztvevők, a nézők ünnepi ruhában kitöltik a gépeket a gépszínből, mert ez volt a legtagasabb »helyiség«. Az ácsok és az asztalosok felállították a színpadot, és késő éjszakáig tartott a műsor. Utána az együttes tagjait házakhoz vitték el szállásra és ott is kosztolták őket. Ahol már nem jutott táncos, zenész vagy énekes, megsértődtek. Két vagy három napig vendégeskedtünk ott, amíg a környéket jártuk. Királyhelmeccen a Csonka-várnál hasonló nagy sikerünk volt. Ott szorongott az egész környék lakossága. Szép sikerünk volt Ágcsernyőn, Szinán és más községekben. Ha nem volt szabadtéri színpad, négy traktor-pótkocsit toltak össze, hátteret rögtönöztek szép díszítéssel – igaz, mulatságos volt, amikor a táncosok alatt »dübörgött a föld«, mozgott a rögtönzött tálalmány. Nem ismertünk lehetetlent ezekben a »forradalmi« időkben. Voltak olyan előadásaink is, amikor kettéválasztottuk az együttest, főleg a kisebb kultúrházakban, ahol kicsinyek voltak a színpadok.”

A székhelyük környékén, mintegy 50 kilométeres körzetben gyakorta felléptek részmsorokkal is, ilyenkor félórát, egy órát tartott az előadás, és mindig valamilyen eseményhez kötődött. Lehetett vagy 40 ilyen fellépésük. Összegezve tehát a fellépéseket megállapíthatjuk, hogy az együttes mintegy száz alkalommal lépett közönség elé, és műsorát 150-200 ezer ember látta; film sajnos nem rögzítette.

Az együttes minden sikere ellenére állandó létbizonytalanságban él. A fenntartónál és a politikai felügyeleti szervnél állandó vita tárgyát képezte az együttes létszáma, volt amikor 70, volt amikor 110 volt a jóváhagyott létszám, sőt egy dokumentumban, az 1954-es költségvetési jóváhagyott tervben 140 fővel szerepel az együttes. Ennek ellenére állandóan pénzihiánnyal küzdöttek. Volt két hónap, amikor a fizetés is bizonytalanra vált. A Csemadok vezetésén belül is állandó vita tárgyává vált: „a Népest el kell választani a Csemadoktól, mert felemészti az összes költségvetést” (Kugler János elnökségi tag), „az együttes legyen olyan, mint a színház, vagyis területi, és a Kultúrügyi Megbízotti Hivatalhoz tartozzon” (Lőrincz Gyula Csemadok országos elnök). Egy hónappal a nagysikerű ősbemutató után ezek a problémák már robbanás-szinten voltak, pl. az 1954. május 22-én tartott elnökségi ülésen Lőrincz Gyula a szövetség elnöke kijelenti: „A népművészeti együttes sorsát most már minden körülmények között el kell dönteni, leghelyesebb lenne, ha mind anyagilag, mind művészeti szempontból a Povernicvo kultúrházhoz (KMH) tartozna, mert így biztosítva lenne anyagi és művészi szempontból is.” A rendezetlen ügyeket a Csemadok vezetésén belüli politikai és nézetellentétek is születték, meg a tehetetlenség. A legegyszerűbb megoldásnak tűnt, ha megszabadulnak az együttestől.

Hiába voltak sikeresek az együttes körútjai, hiába várta a társulatot nyitott szívvel és nagy érdeklődéssel a nemzetiségileg vegyes települések

lakossága is, a feladatok megoldásában a Csemadok mint fenntartó képtelen volt előrelépni. Talán nem is nagyon igyekezett, mert a Lőrincz Gyula által májusban kimondott gondolat – átadni az együttest a KMH-nak –, a vezetés számára mind vonzóbbá vált. Így tudta az elnök a Csemadok V. Országos Közgyűlésének központi beszámolójában bejelenteni, hogy „1955. január 1. óta a népi együttes már nem tartozik a Csemadok hatáskörébe, hanem a Kultúrmegebízotti Hivatalhoz, ahol éppen most vannak átszervezés alatt ezek a népi együttesek, mind a Szlovákia, mind az ukrán és a magyar népi együttes”, majd kitér a leendő közös együttes feladatkörének felvázolására: „A Szlovákia név alatt egy szlovákiai népi együttes lesz, mely hivatalosan lesz az összes etnográfiai területek népdalait, táncait, népviseletét művészi színvonalon megőrizni és reprodukálni, így a magyar jellegű etnográfiai terület hagyományait is”, aztán még politikailag is megmagyarázza, nehogy valaki a kongresszus küldöttei közül valamit is számon kérni merjen, például azt, hogy mióta csak etnográfiai jellegű a Szlovákiában, ősi szülőföldjén élő magyar nemzetiség kultúrája, „...együtt élünk, egy a célunk, és ennek a testvéri együttélésnek megfelelő kifejezője, himnusza lesz a közös népi együttes magas színvonalú művészete. A csehszlovákiai Magyar Népművészeti Együttes, valamint az Ukrán Népművészeti Együttes legkiválóbb, tehetséges tagjai átmennek ebbe a népművészeti együttesbe.”

Ebből a beszámolóreszből világosan kitűnik, hogy a Népest a Csemadok Központi Bizottsága 1955. január elsejével minden vagyónával, szervezeti egységként átadta Szlovákia Kultúrügyi Megbízotti Hivatalának. A Hivatal – kitalálva a „Szlovákiai Központi Népművészeti Együttes” szépen hangzó gondolatát – még az év elején a Szlovákia vezetőivel közösen lebonyolította a „tehetségvizsgákat” az ukrán és a magyar népművészeti együtteseknél. Azokat a zenészeket, táncosokat, énekeseket akik a vizsgákon megfeleltek, és hajlandók voltak átlépni a szlovák együttesbe, felvette tagsága sorába. Így töltötte fel saját tagságát tehetséges, képzett zenészekkel, táncosokkal, énekesekkel. A tagoknak más lehetőségük nem volt a pályán maradáshoz.

A Népesből a Szlovákia átment Csákányi Klára, Drdos Tibor, Fekete Éva, Halász András, Halászné Móricz Ilona, Kvočák András, Nagy Sándor, Tóth András, Varró Irén. A Vus-ba igazolt Csikós István és Kvočák József és az egy év múlva újjalakult hivatásos Kárpátaljai Ukrán Népművészeti Együttesbe Marcin Pál. A zenészek javát is átvette a Szlovákia. A szakvezetők közül a Szlovákia egyre sem tartott igényt.

Az új központi együttestől az ígért megvalósítását sohasem kérte számon a Csemadok Központi Bizottsága, de a gondolatot létrehozó, és a nemzetiségi együtteseket feloszlato Szlovákiai Kultúrügyi Megbízotti Hivatal sem. A Szlovákia nem is teljesítette az új elképzelésből reá háruló feladatokat. Az Ukrán Dolgozók Kulturális Szövetsége – ez volt a Pul's fenntartója – ezt látva, együttesük beolvastása után egy évvel újra megalakította hivatásos népművészeti együttesét. A magyarok részére 1957-ben csak félhivatásos együttes jött létre.

(Epilógus) A Csemadok KB Elnöksége – azt követően, hogy megvált az együttestől – még három alkalommal foglalkozott a Népes kérdéssel. A viseletek és vagyontárgyak tették ezt szükségessé. 1955. március 21-én tartott ülésének határozata leszögezi, hogy „az Elnökség egyetért azzal, hogyha megkapjuk a Népes ruháit, azt előzetes megegyezés után kerületekre szétosztjuk”. Itt még feltételes módon fogalmaz a szövetség. Béres így emlékezik erre: „A ruhákat és minden ingóságainkat a Szlovákia kellett átadnunk. Úgy diszponálhatott vele aztán a Csemadok központ, hogy az ő művészeti vezetői azt mondták, hogy ők nem tudnak mit kezdeni ezekkel a dolgokkal és visszaadták a Csemadoknak.” A Csemadok KB Elnöksége akkor sem figyelt fel a viselettár visszaszolgáltatása mögött meghúzódó veszélyre, ahogyan nem figyelt fel a szakemberek mellőzésénél sem, hanem boldogan eljátszotta a gazdag nagybácsi szerepét, s 1955. május 21-én határozatilag döntött a népviseletek ügyében: „A volt Népes viseleteit gondozás céljából átadjuk azoknak a szervezeteknek, amelyeknek táncosportjuk van, és megvan az előfeltétel a ruhák karbantartására. A ruhák továbbra is a Csemadok tulajdonát képezik, és az adott csoport megszűnése esetén a Központi Bizottság működő csoportnak adja tovább.” S végül 1955. június 18-án határozatot hoz: „Az Elnökség megbízza a Titkárságot, hogy adjon Béres József elvtársnak, az együttes volt igazgatójának igazolást, hogy a Népest rendben átadta.”

A titkárság az igazolást kiadta.

Takács András

forók: Pullagi Dá (Hagyományok Háza)

„Ember és viselet”

Kiállítás a komáromi Dunamenti Múzeumban

Rendezők: Méry Margit etnográfus és Tóth Imre muzeológus

A kiállítás Dél-Szlovákia legjellemzőbb magyar viseleit kívánja bemutatni. Egyes darabok a XIX. század végétől származnak, a többségük azonban a XX. század 20-30-as éveiből való. A viseletek nemcsak a Dunamenti Múzeum raktárából kerültek ki, hanem vidéki tájházakból, falumúzeumokból, vagy terepről, magánszemélyektől kérték kölcsön. Nyitva: 2003. augusztus 24-ig a Múzeum Nádor utcai főépületében.

Csak eredeti forrásból

Ha minden jól alakul, klubot nyit a Sültű zenekar

Egy alkalommal szlovákiai fesztiválon lépett fel a Sültű zenekar, s a muzsikuskok ezt követően beültek egy étterembe. Távozáskor hiába akartak fizetni, a vendéglős nem fogadott el tőlük pénzt, mert annyira tetszett neki a zenéjük. Ez is elárul valamit az együttes népszerűségéről. Ha minden jól alakul, rövidesen megnyitják az együttes állandó klubja.

Újvári Gábor és Bőjthe Zoltán 1989-ben az I. Tátros táborban találkoztak először gyimesi és moldvai adatközlőkkel. Nem találomra választották ezt a tábort, hiszen Bőjthe Zoltán például abban az időben (1988 és 1990 között) a Kerekes Táncegyüttesben táncolt, s ott nagyon megszerette a moldvai és a gyimesi zenét, a dobót és a gardont. Az Óbudai Népzenei Iskolában Havasréti Pálnál tanult meg ezeken a hangszereken játszani, Újvári Gábor pedig a Nádasdy Kálmán Zeneiskolában Berán Istvánnál csiszolta furulyajátékát.

A kilencvenes évek elején létrehozták a Sültű zenekart, s először Dobák Kata énekessel zenéltek, akit később Bakó Kata váltott fel, 1997 végén pedig Benkő András is csatlakozott kobzosként az együtteshez, amely azóta változatlan felállásban muzsikál. Benkő András egy zeneakadémiai koncerten hallotta az Óbudai Népzenei Iskola tanárait játszani, s ez olyan hatást gyakorolt rá, hogy beiratkozott a Nagyszombat utcában lévő tanintézetbe, ahol Kobzos Kiss Tamásnál kobzot, Balogh Sándornál pedig furulyát tanult.

A Sültű tagjai más zenekarokban is megfordultak. Bakó Kata korábban a Halas zenekarban, a Kontorás zenekarban és a Kontyvirág zenekarban énekelt, s a Sültű mellett jelenleg a Vándor Vokált is erősíti. Bőjthe Zoltán két esztendőn át a Zurgóban is játszott. Benkő András a Mokányos zenekarban kezdte, majd fél évre beszállt a Zurgóba, 1997-ben pedig zeneiskolai társaival megalapította a Csürröntőt, ahol öt évig zenélt. A Sültű muzsikusai így szólóban és valamely formáció tagjaként több hanghordozón is közreműködtek, főként Táncháztalálkozó-lemezeken.

A „sültűsök” szólóban és zenekarok tagjaként nyújtott zenei teljesítményét külön-külön több díjjal is elismerték, közülük most csak a legfontosabbakat említjük. Bakó Kata 1993-ban elnyerte a Népművészet Ifjú Mestere címet, majd 1995-ben Bács-Kiskun Megye Kulturális Nagydíját. Benkő András 1998-ban I. helyezést ért el Hangszeres kategóriában a Magyar Rádió Rt. I. Népzenei Versenyén, s a Csürröntővel Zenekar kategóriában a bonyhádi Országos Népzenei Találkozón, ahol Szóló kategóriában is a legjobbnak bizonyult. 2000-ben pedig ugyancsak a Csürröntővel I. helyen végzett Zenekar kategóriában a Duna Televízió Pentaton Népzenei Versenyén, s II. helyen Zenekar kategóriában a Magyar Rádió Rt. II. Népzenei Versenyén.

A Sültű a jelenlegi felállásban rövid ideig állandó táncházat tartott Budaörsön, s több alkalommal egy tánckurzus kísérezzenekaraként is közreműködött a Budai Vigadóban és a Ferencvárosi Művelődési Központban. A moldvai és gyimesi zenét megszólaltató Sültű repertoárján a hagyományos népi énekek és balladák mellett a közismert táncdallamok is megtalálhatók. Az eredeti forrásból gyűjtött, műzei motívumokat nélkülöző, archaikus csángó népzene, – amely mellett az együttes tagjai elkötelezték magukat –, a magyar zenekultúra legősibb ágához tartozik.

Szinte valamennyi moldvai adatközlő zenéssel muzsikáltak már együtt, köztük Legedi László István és Hodorog András furulyásokkal, Mandache Aurél és Fehér Márton hegedűsökkel, Bálint Erzsébet énekes-sel, de a gyimesi hegedűs-furulyás Tímár Viktort is gyakran kísérik.

Fesztiválokon lépnek fel – tavaly a Szigeten is szerepeltek –, táborokban tartanak táncházat, s vesznek részt hangszeroztatásban (leggyakrabban Tiszadobon), emellett kollégiumokban, szalagavatásokon, egyetemi napokon, gólyatáborokban zenélnék. Májusban a Múzeumok Majálisán is találkozhatott velük a közönség a Múzeumkertben, június 14-én pedig az első káli-medencei Vízfesztiválon Csabai János színművésszel mesélő színházat mutattak be. Előfordul, hogy kirándulni mennek egy baráti körrel, s erdei réten csapnak egy zenés bulit.

A zenélés számukra legfeljebb kiegészítő jövedelmet jelent, valamenynyien másból élnek. Bőjthe Zoltán és Újvári Gábor informatikusként dolgoznak, Bakó Kata gyesen van, Benkő András pedig az Eötvös Lóránd Tudományegyetem művelődésszervező szakán szerzett diplomát, jelenleg a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Karának gazdaságdiplomácia szakát végzi. Rendszeresen publikál a folkMAGazinban, e cikkünk után „Hét-nyolcad – majdnem egész” című írását közöljük.

A zenekar állandó klubot szeretne nyitni, ez jelenleg szervezés alatt áll, a későbbiekben pedig önálló hanghordozó megjelenítését is tervezik.

K. Tóth László

Hét-nyolcad – majdnem egész

Zenélni hívtak bennünket egy rendezvényre. A táncháztalálkozó előtt énektanítással kezdődött a program, hogy mindenki ráhangolódjon, amíg a zenészek behangolnak. Vendéglátóink körénk ültek, mosolyogtak. Megszólalt a zene és kezdődött a tánc. Mindenki jött azonnal, nem kérték sokáig magukat. A hangulat óriási volt! Forogtak, perdültek a táncosok, míg néhányan

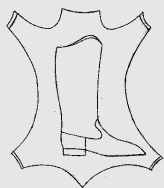
beálltak közeink muzsikálni. A könnyebb körtáncok után a bonyolultabb ritmusa, nehezebb lépésekből álló számok következtek. Szívéünkben, ereikben lüktetett-dobogott a ritmus és kitapsoltuk a hét-nyolcadot is... Mindenki mosolygott, járta, érezte a táncot. Kifejezték érzelmeiket, bátran kimutatták, hogy jól érzik magukat. Egyikük arcán sem látszott a fáradtság. Úgy éreztem, olyan felszabadultan szórakoznak, mint a megbabonázott kisangyalok.

Őket hihetetlen módon megérintette az élő zene. Vajon honnan ez a lelkesedés, a boldog kisugárzás? Vajon mindenkire ilyen jó hatással van az élő zene, a közös ének és tánc? Vagy mi vagyunk már egy kicsit fásult-kedvetlenek? Miért vagyunk MI mások? Azért, mert ők fogyatékosok?

Benkő András

(2003 a fogyatékkal élő személyek Európai Éve)

Néptáncosok, néptáncsoportok és bármely táncműfajt kedvelők!

Különbözőfajta táncokhoz készítünk méretre is:

NŐI ILLETVE FÉRFI PUHA- ÉS KEMÉNYSZÁRÚ CSIZMÁT
MENYECSKE CSIZMÁT • NÉPTÁNC BAKANCSOT • KARAKTER CIPŐT

műhelyünk címe: 8300 Tapolca, Sümegi út 20. (Gimnázium mellett)
telefon: 06 / 87-321-304, mobil: 06 / 30-286-9517, 06 / 30-224-2105

TANKA TAMÁS ÉS BÁRÁNY SZILVESZTER Népi Iparművészek, a Népművészet Ifjú Mesterei

Modelljeink megtekinthetők és megrendelhetők, árlistánk és méretlapunk letölthető a honlapunkról: www.tankabarany.hu

ZSELLÉR-NAPLÓ

1.

Meghalt az öreg Meleg Juon, a román bivalyos. Utolsó útjára természetesen a többségben lévő alsó-felső magyar jó szomszédai is elkísérték. Nem értették, de „végigcsinálták” a nagy ceremóniával járó ortodox temetés minden rituáléját, ami a háztól a temetőig nébány órát vett igénybe, és teljes fizikai erőnléteket követelt. Juon bácsi házat végső nyughelyétől négy kilométer választotta el. Ezen az útszakaszon a parintye szinte minden útjába eső emberi és természeti lénytől elbűcsúztatta, hosszas keresztveteések és térdeplések zuhatagával megpecsételve. A koporsóvivők – csak magyar szomszédok lehettek, mert a hozzátartozók illendőségéből sem vihették, s a kiöregedett román családok férfitagjai nem bírták volna – még a térdeplések ideje alatt sem szusszanhattak, ugyanis fentről hideg őszi eső verdesett, amitől lent csak hígult a sáros latyak, így hát kénytelenek voltak a fáradtságtól reszkető kezükben tartani az aggastyánkort megérett ember koporsóját.

A széki református magyaroknál az a szokás, hogy segítenek a koporsót a sírgödörbe leengedni, és azt behantolni. Segítésben ők mindig az elsők! Meleg Juon bácsi temetésén is ők ragadtak ásót, lapátot, imígyen az elhunyt hozzátartozóinak már nem jutott szerszám, emiatt való bánkódásuknak azonban halvány jele sem tört felszínre. Hagyták, hogy testvérüket a magyar szomszédok „takarják” be.

Miután a pápa az utolsó imát is elmondta, a románok behúzott nyakkal, egymás hátára szegeződött tekintettel, mélyeket lélegezve az ázott posztókabátok naftalin- és tömjénszagú párójából, hazafelé sirültek.

Aki hátramarad, az csukja be az ajtót ...?!

2.

1961 telének egyik hajnalán az „Újváros”, „Zsellér-tanya” korán kelő bivalyos gazdái – ők az egykori (a XVII–XVIII. század fordulóján élt)

Dobos Károly felszegi prímás „cigányfogadóival” (1953.)

Szék, 1940.

Mikes gróf birtokaira felfogadott román zsellérek leszármazottai, akik ma is ezen a Felszeghez tartozó falurészen élnek – a reggeli itatáshoz vizet merítettek a Pál kútból, s arra lettek figyelmesek, hogy a víz színe zsírfoltoktól csillámszik. Futótűzként terjedt a hír, hogy a „drága víz” ihatatlan, az állatok is csak szagolják, beleprűszkölnek, de nem isszák. A forrás fogyasztói gyorsan cselekedtek, az istrággal egymáshoz kötözött hosszú létrákat leengedték a mély kútba, és már heten apasztották a patakgyűrű öleléséből fogyni nem akaró vizet.

Furcsa módon az alsó két vízmerítő „újvárosi” volt, pedig egyik sem a fürgeségéről, határtalan munkaszeretetről volt híres Széken. Ők már tudtak valamit!

Miután sikerült a kiapasztathatatlannak tűnő vízmennyiséget kimerni, „természetesen” ők találták meg a zsírfoltok okozóját is. Egy lezsírozott, tölténnyel, tárral ellátott géppisztoly lapult a kút iszapjában, amit egyikük „elfelejtett” a háború után a csendőrségre leadni, hátha még jó lesz valamikor...

Két nap múlva a tettes is „megkerült” Felszeg fertályán, az öreg V. Márton személyében, aki nem volt hajlandó belépni az újsütetű kollektív gazdaságba, s ráadásul a háza előtti betongyűrű-híd oldalában még egy kibelezett ZB-puskát is talált a csendőr.

Innen a történet már „adja magát”.

1961-ben öreg V. Márton koholt vádak alapján két csendőr kíséretében Szamosújvár börtönkapuja mögé záratott, és 7 év politikai fogolyságra ítéltetett.

A kálvária itt még nem ért véget. Az embergyalázóknak sikerült öreg V. Márton fejéből örökre kiirtani ártatlanságának még a gondolatát is. Beépített emberként az erdélyi magyar politikai foglyok közé dobták, hogy szabadulása után is csak földre szegzett tekintettel járhasson.

Valamennyien a mindennapi történések részesei vagyunk, s leszünk, a bennük való szerepvállalásunktól függetlenül is.

Soós János

Mexikói áldozat Komandóért

Beszélgetés Papp István Gázásával, a Budapest Táncgyűttes zenekarvezetőjével

„Ha meglátnak valahol, rögtön azt kérdezik, nem hegedülsz valamit? Magánemberként nem is tudnak elfogadni semmilyen társaságban, csak ha a hangszer az állam alatt van. Nem szeretem, ha valakinek azért kell hegedülnöm, mert neki kedve van mulatni. Ha valahová azért hívnak, hogy zenéljek, az más, de sajnos, ha születésnapra megyek, akkor is elvárják tőlem, hogy muzsikáljak.”

– Az úttörőkre jellemző, hogy utólag fogalmazódik meg bennük „első fecske” mivoltuk. Az erdélyi táncházmozgalom élcapatában hogyan érzékelted ezt a folyamatot?

– Az osztálytársaimmal kezdtem el annak idején népi muzsikát tanulni, 1977-ben. Az iskola nem támogatott feltétlenül ebben. Az osztályfőnökünk, Guttman Mihály például lebecsülte ezt a műfajt, olyannyira, hogy a tablónkra nem tette ki a fényképét. Nem azonosította magát ezzel az osztállyal. Nem helyeselte, hogy egy zeneiskolai tanuló, aki addig a legkifinomultabb hangképzésre törekedett, teljesen nyers hangzásvilágot próbáljon megismerni. Miután tízenegy évig kínlódtunk velünk a zeneiskola, hogy jó klasszikus hangszereket képezzen belőlünk, mi paraszzenészekhez jártunk, akik nem is az állukkal tartották a hegedűt: a hasukon fogták, megmarkolták, persze, hogy nem zenéltek olyan „szépen”. Most már nevetünk rajta, milyen botor hozzáállás volt ez, de hát el kellett telnie tíz-húsz évnek, amíg elértük, hogy világszerte felnézzenek rá, példaként emlegessék a magyar táncházmozgalmat.

– A KISZ eleinte nem ellenezte, de később egyre kevesebb teret adott a hasonló megnyilvánulásoknak. Milyen túlélési formák álltak a rendelkezésére?

– Eleinte nem tudták, mi fán terem a táncház. A kifejezés szó szerinti román fordítását – *casa dansului popular* – látva meg azt hitték, hogy ez valami táncsoport. Tíz év után döbbsen rá, hogy ez amolyan klubféle, ahol magyarul énekelnek, talán „irredenta” nótákat. Emlékszem, a lemezfelvételeken a magyar és az isten szót kicenzúrázták. Olyan énekekkel készültünk lemezfelvételle, hogy „Magyar fiúk, kezdődik a háború”, vagy „Istenem, istenem, én édes istenem”, amit aztán „anyám, anyám”-mal kellett helyettesíteni.

– Táncot is tanított – felkérték rá, vagy saját indítatásra kezdte el?

– Az osztálytársaim úgy gondolták, mivel félig paraszti származású vagyok, biztosan több közöm van a népi kultúrához, mint a városi nejlonygyerekeknek. Azt hitték, tudok táncolni. A hajlamom tényleg megvolt hozzá, hiszen gyerekkoromban sok mulatságot láttam. Ahogy mondani szokták: „tudsz-e táncolni?” – biztosan, csak még nem próbáltam”. Kimentem hát falura, utána meg már tanítottam is a legelső táncházban, Kolozsváron. Két hónap alatt rengeteget fejlődtem a szováti lagzikban, csak az öregasszonyokat kértem fel táncolni. A sátor kinn volt az udvaron, a szováti banda muzsikált. A fiatalokkal nem táncoltam, ők benn diszkóztak a házban. Két hónap múlva a táncitanításról leváltott Könczey Árpád – aki átadta a bőgőt nekem. Később brácsás lettem, szeptemberben pedig már hegedültem a Bodzafában.

– Ez így elég meredek váltásnak tűnik...

– Kolozsváron éltünk, illetve Szamosfalván, és az apám házában egyebet sem hallottam, mint, hogy „Jó ebédhez szól a nóta”. Nótás kedvű volt az apám, és csak a magyar nótákat hallgatta a rádióban, tele voltunk Lakatos Sándor és népi zenekara lemezekkel. Mikor gyerekkoromban szováti zenét hallottam, azt hittem, román vagy cigányzene. Nem énekeltem hozzá, csak csujogattam rá, táncoltam, és úgy gondoltam, ez egészen biztosan nem magyar. A magyar az, amelyiket apám énekelte.

– Azt tartják, a táncház úgy jött létre, hogy a zene, a tánc lekerült a színpadról, és újra lüktetni kezdett az emberek között. Hogyan éli meg, hogy ma elsősorban mégis színpadi zenészként tartják számon?

– Nem tudnék már este hattól reggel hatig táncházban muzsikálni. Én a magamét megcsináltam, a rendszerváltás előtti Erdélyben ’77-től ’89 decemberéig – mert január elsején eljöttem, ahogy az útlevelet a kezembe kaptam – minden táncházban ingyen muzsikáltam. Még azt sem mondhatják, hogy ha én nem kapok pénzt, nem zenélek. Nem is tudtuk akkor, hogy ezért pénzt lehet kérni. Kolozsváron ’77-től ’82-ig a csütörtöki, pénteki, sőt a keddi táncházat is én zenéltem, eljártunk Tordára, Désre Tökés Lászlónak a parókiajára.

– Hogyan lehetne szakaszolni ezt az átmenetet a színpad irányába?

– ’82-ig nagyon sok zenész volt Kolozsváron, de aztán alig maradtunk. Akkor hívtak el Sepsiszentgyörgyre a Vadrózsák együtteshez, hivatásos zenészek. Addig egy raktárban dolgoztam, mellette mindennap muzsikáltam. És akkor jött a nagy fordulat: nem tudtam elképzelni, hogy otthagyjam a kolozsvári táncházat. Végül többszöri unszolásra elmentem egy próbajátékra, és beleszerettem Szentgyörgybe, a zenészetbe. Azóta vagyok hivatásos zenész. A Vadrózsák mellett sokszor zenéltem táncházakban, Szentgyörgyön, Kézdivásárhelyen, Csíkszeredában meg Brassóban. A változások után ’90-ben először Németországba mentünk, egy év múlva jöttünk vissza Magyarországra, ’91-ben a Vasas Táncgyűttesnél, ’92-től a Budapest Táncgyűttesnél folytattam. Táncházat már nem vállaltam, nem is kértek fel rá. Nekem itt zenekarom sem volt, ’93-ig, akkor alakult meg a Gázsa zenekar. Azok közül, akikkel annak idején elkezdtük – a Regösök, az Ördögcsékér, a Barozda együttes tagjai – már mindenki abbahagyta, pályát váltott. Egyedül én csinálom ugyanazt. Panek Kati is csak alkalmanként énekel, ő színésznő. Könczey Árpai is táncol, meg tanít is, de ő a Duna tévénél szerkesztő. Székely Levente Amerikában diplomata, Tóth Pista zenetanár Maglódon.

fotó: Bász-Szűcs Anna

– Kezdetben vala a mezősegi, kalotaszegi, székeli táncrend, a rendszerváltás után azonban egyre több tájegység zenéjét „fedezték fel”. Hogyan lehetett követni ezt a ritmust?

– Hazudnék, ha azt mondanám, hogy képes lennék gömöri vagy galgamenti táncházat tartani. Tudok három-négy csárdást, a stílusjegyeket pedig csak nagyjából ismerem. A legutóbbi CD-lemezünkön kürti, felvidéki zenével nyitunk, azt a négy-öt dalt addig pofoztuk, amíg olyan lett, ahogyan ott játsszák. Ha hallok egy új dallamot, csak sejtem, hogyan kell játszani, a laikus nem is venné észre, hogy nem abban a stílusban játszom. Mindenesetre jobban érzem az erdélyi zenét. A mai napig is azt játszom a legtöbbet valamennyi albumomon. Egyrészt jobban tudom, másrészt nem szólhat bele senki. Szentségtörés lenne, ha valaki azt mondaná, hogy a magyar-szováti Gázsa Pista nem tudja a mezősegi zenét stílusosan játszani.

– A Budapest Táncgyűttesnél nyilván sokféle zenét meg kellett tanulni.

– Ez így is van, a Drakula című táncszínházi produkcióhoz például máramarosit kellett játszani, és olteniai román zenét. Megtanultuk videóról az olteniai paraszt hegedűsök meg szaxofonosok játékát. Szentgyörgyön a Háromszékel az Ábel táncjátékhoz ír dallamokat tanultam meg. Egyszer Atlantic Cityben egy kocsmában ír zenészekkel találkoztam. Mikor megtudták, hogy magyarok vagyunk, kértek, játszunk valamit, majd feljöttek ők is a színpadra. Én nyomattam azt a két ír dallamot, amit tudtam. Ha két-három dallamot az ember megtanul különböző népek zenéiből, az időnként nagyon jól kamatozik.

– A komandói cigány népzene- és néptánc táborban rendszeresen zenél. Más erdélyi táborokba el szokott látogatni?

– A komandói az egyetlen tábor, ahová eljutok. Tavaly kéthetes mexikói turnét, idén egy krétai fesztivált mondtam le Komandó miatt. Ötödik éve zenélek ott, a lányom meg táncol. Hallani sem akar róla, hogy valamelyik évben ne menjünk el. Az új CD-m is bizonyítja, mennyire megszerettem Komandót. Annyira jól érzem ott magam, hogy azt a címet adtam neki: Budapest-től Komandóig. Zeneutazást akartam érzékeltetni, melynek a végén megérkezünk a táborba.

– Ha nem is időutazásra, de milyen valóságos utakra készül a két csapattal?

– Most éppen Mexikóba készülök, a Budapest Táncegyüttesrel (*Az interjút követően a vendég-sze-replés sikeresen megtörtént. – A szerk.*), jövőre meg a Gázsa zenekarral indulunk amerikai turnéra. Amerika nagyon nagy, sokat kell utazni. Üze-nem azoknak a zenészeknek, akik esetleg iri-gyelnének, hogy előre frászm van tőle, a sok hurcolkodástól és vesződéstől. Rengeteg a meló, nincs is annyi pénz benne, a hírnevet pedig el-fújja a szél.

– Miért megy el egy amerikai, magyar zenét hall-gatni?

– Mert amerikai magyar. Ezekre a koncertekre csak a magyarok kíváncsiak. Az amerikai ame-rikaiak inkább az ottani táncbörökba jönnek. Izgalmasnak találják a magyar táncot és zenét.

– És a Távols-Kelet?

– Japán érdekes világ, voltunk ott többször is, Zsuráfszki Zoltán oktatott táncokat. Ott már tudják jól, mi a mezősegi meg a kalotaszegi. Mi-vel Japánban a férfiak dolgoznak, a táncházba csak nők jöttek, és azok közül is az idősebbek. Elég vicces volt, sok-sok ötven és hetven közötti nénit látni, ahogy táncot tanul.

– Ennyi utazás közepette marad-e idő a kísérle-tezésre? Milyen alkotói szabadságot enged meg a népzene?

– Nem improvizálhatok úgy, ahogyan azt egy dzsesszenész teheti. Bár emlékszem, annak ide-jén, mikor a táncházban gyakorlatlan voltam, és már jó ideje játszottuk a palatkai lassú csárdást, egyszer csak lapszusom lett, nem jutott eszem-be semmi. Nem lehetett megállni, ezért elkezd-tem valamit, folytattam, aztán kiteljesíttem és lezártam. Ereszkedő dallamot faragtam belőle. Olyan boldog lettem, hogy nem vették észre, csak a brácsás és a bőgős nézett nagyokat, hogy aztán még kétszer is elhúztam.

Egyszer, Udvarhelyen, Bokor Imrével másfél órás mezősegit húztunk, tulajdonképpen dac-ból. A táncháztalálkozó gálaműsora után már a kocsmában söröztünk, amikor ránk találtak, és mindenki mezősegit akart. Nem hagyták, hogy megigyuk a sörünket. Na, mondtam, mezősegi? Akkor jó! És másfél órán keresztül húztuk. Az-óta már sok táncházban vannak ilyen órás tánc-rendek. De az volt az első.

– Van-e csend az életében?

– Nem hallgatok népzene-t a kocsi-ban, inkább a Bartók rádióban keresek valami könnyű komoly muzsikát. Tavaly először nyaraltunk a családdal, elmentünk Horvátországba. Autórádió nem lé-tezett, egy hétig semmilyen zenét nem hallgat-tunk, csak a tengert. De mikor hazajöttem, va-lósággal viszkett az ujjam, annyira kívántam a hangszert.

Különben soha nem szakadtam el a klasszi-kus zenétől, vagy a fiatalságom rockzenéjétől. Emlékszem, réges-régen Székely Levente és Kostyák Alpár eljött hozzánk próbálni, én meg úgy felejtettem a lemezjátszót, éppen a Bumm szolt, az LGT-től. Lefitymálóan fogadták, hogy én ilyesmit hallgatok, mikor csak Icsánt kellene hallgatni. Nekem idegen ez a megközelítés, soha nem akartam ennyire „bigott” lenni.

Rostás-Péter Emese
Krónika, 2003. április 30., Kolozsvár

VII. MÉTA FESZTIVÁL

Balatonbogláron 2003 pünkösdjén, a Helyiérték Egyesület szervezésében immár he-tedik alkalommal zajlott le a Méta Fesztivál: gyermek- és ifjúsági néptánccsoportok koreográfia versenye, futó méta bajnokság, pünkösdi király- és királyné választás

Orbáné Balogh Katalin felvétele
(Törekvés Táncegyüttes)

A neves szakmai zsűri tagjai Borbély Jolán, Bodza Klára, Tálás Ágnes, Csasztvan András, a tár-sadalmi zsűrié pedig Szekérné Csepregi Éva, Oláh Nikolett és Nagy Balázs voltak. 39 nevezett koreográfiával, 27 gyermek és ifjúsági néptánccsoport versengett a pontokért. A versenyszabályok és elért pontszámok alapján a következő eredmények születtek:

„A” korcsoportban (6-10 évesek)

- I. Kerekes Burkus Márton Táncegyüttes (Szeged)
Maródi Attila: Dél-dunántúli eszközös
- II. Esztérlánc Gyermekcsoport (Somogyjád)
Bögös Lászlóné: Galambosi kertek alatt (somogyi)

„B” korcsoportban (10-14 évesek)

- I. Törekvés – Suttyók Tánccsoport (Budapest)
Vizi Eszter-Vizi Tibor: Nem messze van ide Kalocsa...
- II. Győri Gyermek Ház Lippentő Csoportja
Fitos Dezső: Tánccok Zalából
- III. Kéve Táncegyüttes Bokréta Csoportja (Ráckeve)
Kakuk Pál: Székelyföldi táncok

„C” korcsoportban (14-18 évesek)

- I. Alba Regia Junior Csoportja (Székesfehérvár)
Majoros Róbert: Felcsiki férfitánc
- II. Együd Árpád Művészeti Iskola Kopogós Táncegyüttes (Kaposvár)
Merzel István: Dél-alföldi táncok

Futó méta bajnok lett a balatonszárszói Csintalanok, a pünkösdi király- és királyné díját a makói Boglárka Tánccsoport vitte el. Mindenkinek gratulálunk! Külön köszönet a 20 éves Métának, akik hihetetlen munkabírással kísérték a zenekari próbát, a fesztivált és a gálát!

Fellépők: Alba Regia (Székesfehérvár), Aranyhíd (Fonyód), Boglárka (Makó), Bokréta (Ráckeve), Csintalan (Balatonszárszó), Esztérlánc (Somogyjád), Forgócska (Dég), Galgahévízi Gyermek Néptánc Együttes, Gyermek-kacaj (Nagyberény), Gyomika (Gyomaendrőd), Karádi Művészeti Alapiskola, Kerekes Burkus Márton (Szeged), Kopogós (Kaposvár), Lajtorja (Balassagyarmat), Lippentő (Győr), Lippentős (Marcali), Motolla (Budapest), Pendelyes (Sopron), Pityegő (Siófok), Rezeda (Vál), Szakajtó (Homokbödöge), Szakajtó (Siófok), Tótágas (Kaposvár), Törekvés – Cseperekök, Suttyók (Budapest), Villó (Vál), Violin (Dunaújváros)

Támogatók: Gyermek- Ifjúsági és Sport Minisztérium; Balatonboglár Város Önkormányzata; NKÖM – Nemzeti Kulturális Alapprogram; Somogy Megye Közgyűlésének elnöke; Bérces-Palásti Kft., Balatonboglár

Egy elfelejtett idős tudós köszöntése...

Kevesen tudják, s talán még kevesebben ismerik a „Pipa nótáját”. Ez a tréfás dal igen közkedvelt volt a Kiskunságban és a Duna-Tisza közén, ahol lakodalmakban, bálokban, családi szórakozások alkalmával énekelték. Ez csak az egyik „csemege” azokból a ritka magyar népdalokból, amelyet a 93 éves tudós etnomuzikológusnak, Szomjas-Schiffert Györgynek köszönhetünk.

Szomjas-Schiffert György 1910-ben született és már születésekor megkapta azt a sajátos, karakterisztikus indítást, amely egész életét és kutatói munkásságát egyaránt meghatározta. Duna-keszin született, de a család hamar elköltözött Kiskunhalasra, így mindkét helység a saját szülőföldjének tekintti. A kutatót gyermekkorra és emlékezete Kiskunhalashoz és a kiskunokhoz kötötte. Dajkája révén korán megismerkedett a halasi nótákkal. A jófejű fiatal a szegedi egyetemre iratkozott be, érdekes módon két teljesen ellentétes jogi és zeneszerzői szakra. Ekkor lesz tagja a Szegedi Fiatalok mozgalmanak, és osztálytársai között találjuk Bálint Sándort, Buday Györgyöt, Erdei Ferencet, és Ortutay Gyulát. Bartók Béla szegedi koncertje egy életre meghatározta zeneszerzetét.

A sors furcsa fintora, hogy egyik választott szakja sem lett igazi hivatása, bár az utóbbinál megmaradt. Néhány évnyi tisztviselői állástól eltekintve a jogot egyáltalán nem használta. Az éneklést és zeneszerzést azonban szerette, és fiatal korában a budapesti Egyetemi Kórus tenoristájaként kamatoztatta tudását. Írt vegyeskari ének-műveket, kamarazenét és hegedűversenyt, melyek közül néhányat Franciaországban és Japánban be is mutattak. Kérdéses azonban, hogy Magyarországon, ahol az 1950-es, 1960-as években csak megtúrt személy volt, készült-e egyáltalán felvétel műveiből.

A történelem és a sztálinizmus közbeszólt, és a fiatal zeneszerző-tudós felfelé ívelő karrierjét megtörte. 1949-ben megfosztották minisztériumi titkári állásától, és koncepció perben börtönbüntetés várt rá.

Szabadulása után Kodály Zoltán segítségével térhetett vissza. Csak a szakmának, csak a tudománynak: a népdalkutatásnak, az összehasonlító etnomuzikológiának élt, fanatikusan és tudatosan vallva azt, hogy az eltérő természetföldrajzi és történeti-társadalmi folyamatok más és más jellegű népzenei kultúrának táptalajai. Ám a hatalmas tudományos korpuszal rendelkező kiemelkedő zenetudóst mostohán kezelte az élet és a szakma is. Eddigi (legfontosabb) elismerése a nemzetközi népzenei tanács (ICTM) tagsága, amely valószínűleg Kodály révén valósult meg, és Vargyas Lajos, Szabolcsi Bence, Vikár László tagságához hasonlóan, őt is az európai tudomány rangjára emelte. Az 1950-es évekbeli megbélyegzése miatt sok kitüntetésben nem részesült: csak egy árva Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetést kapott, azt is a rendszerváltás után, 1992-ben. Kollégái még csak arra sem méltatták, hogy nyugdíjazta-

tásakor vagy utána, a hetvenedik, a nyolcvanadik vagy – közel három éve – a kilencvenedik születésnapjára egy „festschrift”-tel tisztelegjenek a kiváló tudós előtt.

Pedig megérdemelte volna. Életműve a tudományos megszállottság, a magányos farkasként dolgozó tudós példája. Egyik legsajátosabb és leghomogébb kutatását a páratlan értékű,

1972-ben publikált tanulmánykötetében, a „Hajnal vagyon szép piros...” című munkájában foglalta össze. Terepmunkát 1957 és 1967 között végzett a Csallóközben és Csehszlovákiában, ekkor már, az MTA Népzenekutató Csoport tagjaként. A magyarországi területen a már teljesen elfeledett éjjeliőrök munkadalait és virrasztó hajnaliáltásait vette magnetofonra. Összesen mintegy 85 faluban 111 éjjeliőr-éneket tudott rögzíteni, amelyekhez még hozzávette a korábban felgyűjtötteket is. A melódiákat nemcsak zeneileg, de verstanilag és szövegtipológiai-
lag is megvizsgálta, valamint az osztrák-német, cseh-morva (huszita), horvát, középkori latin és román anyaggal is összevetette. Természetes precizitással kutatta fel a történeti adatokat az éjjeliőrök és virrasztók munkásságára vonatkozóan, de páratlan értékűek azok a XV-XVII. századi adatok is, amelyekkel felhívja a figyelmet azokra a határon túli magyar közösségekre, ahol akkoriban gyűjtött.

Látszólag teljesen hagyományos területre vetődik az 1960-as években, amikor figyelme a magyar népdal régi és új stílusainak eredete és kapcsolatai felé fordul. A környező országok dalkultúráját nem kezelte lenézően, hanem alaposan áttanulmányozta, továbbá kitüntetett figyelemmel fordult az írott középkori, majd az újkori műzene felé is. Az ebben a témában felvetődött kérdések természetesen nem voltak előzmény nélküliek, hiszen többen már alapos kutatásokat végeztek. Ami viszont újszerű és (még a mai számítógépes-internetes technikával felvértezve is) csodálatra méltó, hogy olyan páratlan, szinte kibernetikai módszerességgel rendezte az új stílusra vonatkozó ismérveket, hogy annak elolvasása és megértése csak hasonló nagy tudású kutatónak lehetséges. Az új stílusú népdal formái és szerkezeti jegyeinek vizsgálatához mintegy 3254 négy soros visszatérő, 1813 és 1894 között kiadásban megjelent népdalt vizsgált meg, melyeket mintegy ezer cseh és morva adattal hasonlított össze. Vizsgálatának rendszeressége és precizitása bámulatba ejtő, de igazi fontosságát az adja, hogy Bartók korai elemzéseiben megjelent tételt bizonyít és pontosít, megjegyezve, hogy az új stílusú dallamok, a sajátos ABBA szerkezettel „a XIX. század első felében érlelődtek paraszti stílussá”. Kutatása minden kétséget kizáróan bizonyította az ABBA dallamszerkezet domináns magyar voltát és későbbi, XIX. század végi elterjedését a cseh és szlovák népzenei anyagban.

A kelet-közép európai új stílusú népzenei anyag sajátosságai mellett Szomjas-Schiffert György figyelme az archaikus dallamok összehasonlítása felé fordult. Kiemelt figyelemmel tüntette ki a finnugor és magyar népzene rokonságát. A téma hagyományosnak tűnne, ha nem hozott volna az addigra igen egyoldalúvá fejlődött ugor-török diskurzusba valami teljesen mást és újat. A finnugor zenében és a Kalevala világában tett valós és tudományos utazásaival Kodály és Bartók méltó örökebe lépett azáltal, hogy összefoglalta az addig elért eredményeket, és felfedezte a továbblépés lehetőségeit az összehasonlító etnomuzikológia számára. Felvetette a rendszerezés visszasságának problémáját, a kisszámú adattal való felszínes érveléseket, de arra is rámutatott, hogy a történeti kutatásban milyen szükségszerű lépések hiányoztak. Gondolata, amely a csak zenetudósnak ritkán, ha egyáltalán észbe juthat, egyszerűen újraformálta a „népdalrendszerek” addigi teóriáját. Elképzelése szerint a szöveg és a dallam „egymáshoz idomult alakulatainak rendszere” alakítja a népdalt, annak sajátosságát és egyedi változatait. Módszere, az *etnokritikai komplex módszer* teljesen új volt, mivel csak a terepmunkára és az összehasonlításra építhető fel. Rá jellemző alaposággal ötvözte a zenetudomány, a verstan, a beszéddallam-kutatás és nyelvészet továbbhasznosítható eredményeit. A mai kutatásnak is mótója lehetne, ahogy

egyszerűen megfogalmazza: „Alaposan meg kell vizsgálni, hogy ki, mivel, hogyan, hol, mikor, miért, és mit valósít meg, ha népdalt énekel”. Ez a módszer és elképzelés kiállta az idő próbáját. Dezső László 2001-ben a kilencvenéves tudós munkásságát méltató tanulmányában (*Nyelvi és metrikai típusok a régi magyar népdal verselésének és dallamának jellemzésében*. Magyar Nyelvőr, 125 (2001)/2) felhasználta következtetéseit a nyelv, a költészet és a népdal szemiotikai (jelek és jelentésük) összefüggéseinek vizsgálatához.

Az általa használt háttéranyag mindenképpen figyelemre méltó, hisz a finnugor összehasonlításhoz mintegy 12000 népdalt tanulmányozott át, főleg vogul, zürjén, osztják, votják, cseremisiz, észt, finn és lapp anyagból. Elemzése során mintegy 1000 dallam párhuzamait találta meg a magyar népdalkincsben. Csak érdekességként jegyzem meg, hogy a Kodály Zoltán 1935-ös Somogy megyei gyűjtéséből közismert „Le szállott a páva” kezdetű népdal finnugor sajátos jellegét ő fedezte fel. Ennek a felfedezésnek az alapja: „hogy a magyar régi stílus ereszkedő kvintszerkezetű dallamainak legfontosabb típusa nem más, mint szerkezetileg elturkosodott zenei tükörképe a finnugor epikus beszéddallam-sorpárnak”. Ehhez bizonyításként sorakoztatta fel még az archaikus dunántúli regösének-párhuzamokat is.

Szomjas-Schiffert György egész életútját és munkásságát alapvetően befolyásolta, hogy 1966 júniusában terepmunkát végezhetett távoli nyelvrokonainknál, az észak finnországi lappok között. Saját bevallása szerint a gyűjtőmunka először nem kecsegtetett nagy reményekkel. Ez azonban csak addig tartott, amíg több kiváló lapp (számi) rénszarvastenyésztővel nem találkozott, akik szüleiktől tanult archaikus *jójkákat* tudtak énekelni. A mintegy háromszáz felgyűjtött melizmatikus, kis hangterjedelmű, mormogott vagy inkább dünyögött dallam a valamikori lapp sámánizmus utolsó megmaradt gyöngyszemei. Kutatása eredményét Szomjas-Schiffert 1973-ban Franciaországban, a XXII. Nemzetközi Népzenei Tanácskozáson a szakma előtt be is mutatta, s még abban az évben az International Folk Music Council folyóiratában, kottákkal és fényképekkel együtt közzé is tette.

A magyar etnomuzikológus hírnevét ez a páratlan gyűjtemény az 1990-es években tovább öregbítette. A lapp sámánénekek történeti zenei elemzésének teljes megjelenése, amely egyben nagydoktori disszertációja is volt, sajnos igen sokat váratott magára, mivel szakavatott munkatárs és nyelvész hiányában a fordítás nem volt lehetséges. Értéke ennek az anyagnak, hogy a zenetudós – annak ellenére, hogy a lapp nép samanizmusa már a XIX. század végére megszűnt – ki tudta mutatni a *jójkák* (lapp énekek) samanisztikus gyökereit és történeti kapcsolatait a mai népzenevel.

Nem szabad azonban, hogy egy külföldi publikáció – még ha annyira sajátos is, mint az archaikus lapp énekek – elhomályosítsa azt az egyedülálló anyagot és kutatást, amely Szomjas-Schiffert hazai munkásságának másik, sokak által ismeretlen és talán mellőzött oldala volt: a Kiskunság népzenejének és szokásanyagának felgyűjtését. Ezt az etnomuzikológus még fiatalon,

az 1930-as években kezdte, amikor Kiskunhalas első verses énekkönyveit és énekeseit felfedezte. Az 1950-es években a koncepció perben elítélt és frissen szabadult kutató a Kodály Zoltán által vezetett Népdalkutató Csoportnak munkatársaként teljes erővel és energiával fogott vállalt szülőhelye, Kiskunhalas és a nagyobb régió, a Kiskunság népzenei és folklór hagyományának felgyűjtéséhez. A két évtized alatt felgyűjtött és rögzített anyag a kiskunsági település teljes – akkor ismert és énekelte – anyagát öleli fel. Jelzésekppen említem, hogy Kecelről 516, Kiskunhalasról mintegy 1311, Lajosmizséről pedig 131 népdal és variáns lett az eredmény. A sokak által elszurkultnak és hagyomány nélkülinek vélt Kiskunság 3500 népdala egy gazdag és teljesen sajátos népzenei tájegységet tár elénk. Sajnos, a publikált kiskunhalasi és keceli anyagon kívül a kutatónak már nem volt ideje és energiája, hogy nagy összefoglaló művét erről a régióról és zenekultúrájáról, annak történeti-néprajzi összefüggéseiről megírja.

A kilencedik évtized után megfáradt tudós még egy utolsó nagy művet alkotott, amellyel korábbi kutatói kiállítását és profilját erősítette meg. Egyszerre nyitány és búcsúzás ez a Balassi Bálint életének utolsó fejezetét bemutató háromrészes történeti dráma. A korhű nyelvezetű

és történetileg frappáns jelenetekkel tűzdelt „Virrasztó” nemcsak dráma, hanem egy posztmodern passiójáték, utalva egyszerre a múlt és jelen dialektikusságára és a kutató-szerző buktatókkal teli életútjára. A verses színmű ötvözi mindazt, amit a kilencven év magába foglalt: a háttérret, az indíttatást, a küzdelmet, a megaláztatottságot, a sokszor kilátástalannak hitt, de nem céltalan harcot. Természetesen a kutatót is felfedezhetjük mindjárt az első jelenetben, amikor az egrí vár népét egy hajnalkiáltó éneke ébreszti: „Hajnal vagyon szép piros”. A dráma zárójelenetében a haldokló Balassi szavai („költőre meg nincs szükség”) egy meggyötört és kétségekkel teli ember szavai. Ám – belenyugvásként – a vallás és a nép iránti szeretet visszaadja a hitet, a jövőbe vetett bizalmat: „de míg él a magyar, híred, neved meg nem dől”. Történeti helyszín, végvári vitézek, történeti énekek – mindenképpen gesztusértékű zárása ez egy nagy életműnek, amelyben a tudós maga is magányos végvári harcosként vívta ki kutatásait, gyűjtéseit és megérdemelt helyét a magyar és nemzetközi tudományos életben. Ebben a magányosságában csak felesége, a szintén 1910-ben született Imrik Magdolna állt mindig mellette. S mindkettőjük örök szeretője: a zene.

Kürti László

SZOMJAS-SCHIFFERT GYÖRGY FŐBB PUBLIKÁCIÓI

- 2001 Virrasztó. Színmű három felvonásban. Budapest, Püski Kiadó
- 1995 A lapp sámánok énekes hagyománya – Singing Traditions of Lapp Shamans. Budapest, Akadémiai Kiadó
- 1994 Hej! Cserényem előtt... Kiskunhalas népdalai. Kiskunhalas
- 1992 „Ereszkedő kvintváltás a finn népzeneben.” Ethnographia 103. évf. 1/2. 134–139.
- 1984 Népdalaink a magyar történelemben. Néprajz mindenkinek sorozat. (társ szerző Csenki Imre). Budapest, Tankönyvkiadó
- „Népdal, Népzene,” In: Kecel története és néprajza, szerk. Bárh János, Kecel, 951-1019.
- 1981 „Rokon dallamok a magyar, a cseh, és a morva népdalkincsben.” Ethnographia 82. évf. 1. 27-58.
- „Zenetudományi Dolgozatok 1978., ismertetés.” Ethnographia 1981. 1. 191-192.
- 1980 „Válasz »A finnugor zene vitája« c. hozzászóláshoz.” Nyelvtudományi Közlemények 1980., 1-2., 467-476.
- 1978 „A mester több mint az ezermester. Egy ismeretlen Bartók-levél története.” Tiszatáj 1978. 5. 63-69.
- „Stredoevropská pisen ponochéno.” Hudební véda 3. 247-257.
- „Az új stílus (rondó-forma) kifejlődése a magyar és a cseh-morva népzeneben.” Ethnographia (LXXXIX), 1. 23-93.
- „Wiederkehrende Liedform in der ungarischen und in der tschechisch-mährischen Volksmusik.” Studia Musologica Tom. XXI, Fasc. 2-4, 113-150.
- 1976 A finnugor zene vitája I-II. Korunk Tudománya. Budapest, Akadémiai Kiadó
- 1975 Geschichte und Ergebnisse der finnisch-ugrischen vergleichenden Volksmusikforschung. Cong. IV. Internat. Fenno-Ugristarum. Pars. I., Budapest.
- 1974 „Verwandte Melodien im ungarischen und im tschechisch-mährischen Volksliedschatz.” Acta Ethnographica 23. 163-208.
- 1973 „Traditional singing style of the Lapps.” Yearbook of the International Folk Music Council 5. 51-61.
- 1972 Hajnal vagyon, szép piros... Énekes várvirrasztók és órákiáltók. Budapest, Magvető Kiadó
- 1967 „Kalevala, regösének, páva-dallam.” Ethnographia (LXXVIII), 3. 452-465.
- 1966 Les Traditions communes des peuples finno-ugriens dans leurs Mélodie de danse. Etudes Finno-Ougriennes. Paris.
- 1965 Der Kalevala-Typ in der gemeinsamen Melodien der finno-ugrischen Völker. Kongr. H. Internat. Fenno-Ugristarum. Vol. II. Helsinki.
- A finnugorság ősi zenéje nyomában. Összehasonlító módszertan. Magvető, 1965/3. Budapest.
- 1963 „Die finnisch-ugrische Abstammung der ungarischen Regös-Gesänge und die Kalevala-Melodien.” Musik der Ostens. Kassel-Basel, 126-156.
- 1960 „Finnisch-ungarische Herkunft der ungarischen Regös-Gesänge.” In Congressus Internationalis Fenno-Ugristarum Budapestini Habitus. Budapest, 364-396.
- 1932 „(8 hajdani népdal)” In: Buday György szerk., Szegedi kis kalendárium, Szeged
- 1930 „Népdalok a halasi Nagy András verseskönyvéből” Ethnographia

Életben tartani a ránk hagyott örökséget

50 éves a Hajdú Táncegyüttes

„Nézd a tánc nemeit, mint festik játszi ecsettel / A népek lelkét s nemzetek ízléseit.” – jegyezte le Berzsenyi Dániel, *A táncok* című versében. Napjainkban, különösen időszerűek e sorok. A lélek meg az ízlés. Vészni látszó javak, amelyeket gyermekeink lassan-lassan hírből ismernek csupán. Mert bizony beteg a mi nemzetünk lelke, az ízlése pedig már régóta mások kénye és kedve szerint formálódik. Mert lélek az, amely nem tiszteli apáitól örökölt hagyományait, elei kultúráját, véreinek emlékéit? Ízlés az, amelyet valahonnan a távolból – a nemzet határain jöcskán túlról – egy „vezérüri” hamisan csengő kolompja igazgat? Hol van már a hagyomány, a dal, a tánc, amely „játszi ecsettel” festegeti lelkünket hol borúsra, hol pedig vígasszal telire? Hol van már az a nagy paletta, az a nagy ecset, amely egykor a Dunántúllal, a Dél-alfölddel, a Tisza-hát, Szilágyság, Mezőség, Kalotaszeg, a Székelyföld, Gyimes vagy éppen Moldova varázslatos színeit keverte egybe és vitte a nagy Kárpát-medence vásznára?

Néha azért itt-ott felvillannak ezek a szép színek, megszólalnak a régi muzsikák, pörögnek a szoknyák, csattognak a csizmaszárak. Ilyenkor megnyugodhat kissé nap mint nap fakuló lelkünk, hogy van még, aki mártogatja „Berzsenyi ecsetjét”, hogy van még, aki színeket és vidám vonalakat pingálgat ebbe a szürke világba, beteg lelkünk gyógyulására.

A XXI. század első éveiben egy új világrend kialakulásának, az emberi lélek teljes elsivárosodásának korában, „Európába vezető utunk legvégén”, poroljuk hát le Berzsenyi gondolatait! Nagy szükségünk van rá! Mit is jelent ennek a népnek, Kárpátok koszorúza területén, a hagyomány, a kultúra? Bizton állíthatjuk, hogy az életben maradást, a túlélést! Ezt a mögöttünk tudott, több mint ezer-száz év számtalanszor igazolta már.

A múltat idéző „színek” közül talán a tánc a legrégebbi. Valamikor a jégkorszaki ősember barlangjában születhetett, egy kemény munkával el-ejtett, kihűlt mamut teteme körül. Azóta töretlenül társa az embernek – „sír”, amikor szomorú az, és „nevet”, amikor vigad az istenadta. Nagy gondolkodók és egyszerű parasztemberek egyaránt, számtalanszor próbálták megfogalmazni, hogy mit is jelent valójában egy nemzet számára a tánc-hagyomány. Van, aki történelmünket látja meg a lépésekben, akad olyan, aki anyanyelvünk tiszteletét. – Egy dologban azonban mindenki egyetért: táncainkban a magyar lélek él, egyik részese a másoknak és ez visszafelé. Hát így tiszteljük a néptáncot és mindazokat, akik számunkra megőrizték és ápolgatják, napjainkban is!

Hálaindító azoknak a néptáncegyütteseknek a száma, amelyek hitvallásukként tisztelik a hagyományörzés és átörökítés feladatát. Debrecenben is szép számmal akadnak csoportok, akik ezen gondolatok mentén jöttek létre és dolgoznak azóta is – nagy elszántsággal. Ilyen a debreceni Hajdú Táncegyüttes is, amely 2003-ban nemes évfordulót ünnepel.

Nyugodt szívvel nevezhetjük fél évszázados sikertörténetnek azt az ötven évet, amelyet maga mögött tudhat a Hajdú.

Az 1950-es években, fiatal munkásosztálybeliek közösségi igényének kielégítésére alakult meg az Építők Népi Tánccsoportja. 1953-ban Zámbo-ri István, az Építők Kossuth Lajos Művelődési Házának akkori igazgatója hívta életre a tánccsoportot. A szakmai munka koordinálását és a vezetést Béres Andrásra és Varga Gyulára bízta. Már ezekben az években megkezdődött az a tudatos nevelőmunka, amely később meghozta gyümölcsét – a tánccsoportot országosan elismert hírű együttesé tette. Na, de ne rohanjunk ennyire előre!

1960-tól jegyezték az együttest, Építők Hajdú Táncegyüttesként, amelynek akkori vezetője a már említett Varga Gyula lett – ezúttal egy személyben. A napjainkra kiterjedésedett debreceni néptánccsoz-galom „Gyula bácsija” mély és időtálló alapokat készített elő a jövő hajdúsainak. Az 50 éves fennállás a szakember, kutató, táncegyűjtő Varga Gyula áldozatkész munkáját igazolja, aki már akkoriban az országos néptánccsoz-galom leghaladóbb, mégis a táncvilág százados gyökerekhez visszanyúló irányzatát követte. Vendégkoreográfusokat hívott a civisvárosba, és maga is kísérletezett az eredeti néptánc feldolgozásának újszerű lehetőségeivel. Törekedett arra, hogy ne csupán a szovjet Mojszejev Együttes munkájából átlépten irányelvek érvényesüljenek a honi színpadokon, hanem ott a magyar néptánckincs valós arca is megmutatkozzon. (Bár, mint azt tudjuk, azokban az időkben az ilyen jellegű törekvések gyakran az egekig emelt falakba ütköztek.)

A töretlenül fejlődő, sikereket halmozó, a néptáncot egyre több fiatalal megismertető együttes hamar meghatározó bázisa lett a honi néptánccsoz-galomnak. Igen, mozgalomnak! Persze, nehogy bárki is az 50-es, 60-as évek mozgalmi világába próbálja illeszteni a táncosok törekvéseit! Az országban gombamód szaporodó táncegyüttesek és azok hitvallása egy közös céllá olvadt az idők múlásával. Utána kapni kiveszőféltben tengődő hagyományvilágunknak, és megőrizni azt. Hej, ha minden mozgalom ilyen nemes törekvéseket tudhatott volna magáénak... A debreceni Építők Hajdú együttese pedig egyre csak gyarapodott, repertoárja színesedett. Ezeket a színeket és sikereket azonban 1965-ben sötét gondok árnyékol-ták be, amelynek következtében Varga Gyula lemondott az együttes vezetői tisztségéről.

De aki egyszer megérzi a sikert, ez esetben a tánc ízét, szokták volt mon-dani... A táncosok a kialakult közösséget, a nemes célokat féltve – amely a néptáncot azóta is élte – nem adták fel. Kardos Lászlót, az akkori Debreceni Népi Együttes asszisztensét kérték fel, hogy tovább igazgassa az „Építőket”. Személyében egy olyan pedagógust, művészeti vezetőt nyert az együttes, aki záloga volt a sikereknek úgy, hogy végig szem előtt tartotta a néptáncosok „szellemi küldetését” is. Nem csak a várost, szűkebb környezetünket, a régiót ismertette meg a „Hajdúkkal” és ősünk táncával, hanem országos, mi több, nemzetközi publikumokat is lenyűgözött az egyre gyarapodó táncegyüttes. Kardos László a táncegyüttes vezetésével, igazgatásával mintegy negyed évszázadot töltött el. A stafétát Kiss József,

foto: Kapás Tamás

majd Koroknai Katalin vette át, akik szem előtt tartották a Varga Gyulától, illetve Kardos Lászlótól megörökölt gondolatokat, együttes-vezetői irányelveket.

A rátermett és önzetlen, áldozatkész munkát végző táncpedagógusoknak, csoportvezetőknek tudható be az a páratlan és számtalan siker, elismerés, amelyet a Hajdú az elmúlt ötven esztendőben megszerzett – értékelték az együttes örökségét a Hajdú jelenlegi vezetői, Tisza Zsuzsa és Lovas Bálint. A fenti sorok rövid kronológiája természetesen mit sem ad vissza a néptáncgyüttes valós küldetéséből, a Hajdú fél évszázados, páratlan múltjából.

Az együttes jelenlegi művészeti vezetőit a jelenről kérdeztem a múlt tükrében és persze visszafelé – a múlttól a jelent ismerve.

– Milyen szerepet töltött be a Hajdú táncgyüttes a város, a régió, az ország kulturális életében, és milyen szerepvállalással bír manapság?

– Időktől, koroktól függetlenül a néptánc szerepe változatlan. Persze rendre igazodik az adott kor igényeihez és elvárásaihoz, de alapgondolatait, s céljait tekintve rendíthetetlen és ugyanaz. A néptáncgyüttesek régi és jelenlegi feladatát összességében érdemes vizsgálnunk, hiba lenne együttesekre lebontani. Feladatunk a ránk hagyott örökséget életben tartani, ápolni, s arra megtanítani gyermekeinket. Mostohagyermek ez a mai kornak, amelyet számunkra érthetetlen okból méltatlanul mellőzünk a minden napokból. Helyette inkább másokét, a magyar lelkeket, szemeket, füleket, érzéseket számára idegen kultúrákat támogatunk. Minden néptáncgyüttes feladata egységes ezen a területen – ellensúlyozni, küzdeni, ez ellen a józan észnek ellentmondó jelenség ellen. A Hajdú táncgyüttes ebben a feladatban élen jár – városi, megyei és országos szinten egyaránt.

– Mi a titka a Hajdúban folyó, immáron 50 esztendeje eredményes műhelymunkának?

– Egy együttes szakmai munkáját rengeteg apró tényező befolyásolja. Mindenekelőtt említenénk azonban az országosan is egyedülálló utánpótlásbázisunkat, illetve azt a közösségi életet, amely az együttes mindennapjait jellemzi – az izzadságszagú próbáktól egészen a távoli országok színpadáig. Az együttesben kilenc csoportban folyik a munka, a legkisebektől egészen a senior táncosokig. Talán ehhez kapcsolódik az 50 évet végigkísérő folyamatos fejlődés is. Nem nehezítették munkánkat mélységekbe ejtő hullámvölgyek, nem jellemzőek az együttesre ostoba belviszályok, valamint nagy szó az is, hogy a csoportokat igazgató, tanítgató táncosok egytől egyig a Hajdú „neveltjei”. Ennek a háttérnek köszönhetőek azok a szakmai elismerések, amelyekkel a fél évszázad alatt illették az együttest. 1979-ben nekünk ítéltek a Népművészet Európa Díját, amellyel jelenleg is csupán három együttes büszkélkedhet az országban; a megalakulás óta minden együttes-minősítés alkalmával a „kiválóan minősült” – címet nyertük el; rendszeres résztvevői vagyunk az Országos Néptáncantológia rendezvényeinek; fesztiválok nívódíjai öregbítik az együttes hírnevét. Európa valamennyi országán túl, az Egyesült Államokban, Tunéziában, Egyiptomban, Koreában, Vietnámban, Japánban, Kínában mutattuk be, illetve mutatták be elődeink, a magyar néptáncvilágot. Ezen díjak, turnék igazolják, hogy igenis jó az, amit csinálunk.

– „Hajdúk hete” néven egy egész hetes rendezvénysorozattal ünnepelték az 50 éves jubileumot. Mi ihlette az ünnepi hét gondolatát?

– Fél évszázad hatalmas idő. Olyan korban élünk, amely ritkán alkot maradandót. Az általános anyagelűvéség kiülte a közgondolkodásból mindazokat az értékeket, erényeket, amelyek egykor arra ösztönözték a magyart, hogy ne csupán a maga önös érdekeinek alkosson, hanem hozzon létre valami maradandót. Persze divatos és jól hangzó szónoklatokat

hallhatunk nap mint nap a régi nagyokról, de hogy tegyünk a jelen hallhatatlanságáról, arra már senki sem törekszik igazán. A Hajdú táncgyüttes maradandót alkotott – 50 év alatt számtalanszor. Ez napjainkban olyan nagy szó, hogy úgy gondoltuk, ezekről az erényekről, emlékekről méltó módon kell megemlékeznünk. Régóta törekszünk arra, hogy az egyes művészeti ágakkal megtaláljuk a közös hangot és azokkal karöltve telessünk a magyar kultúráért. Ez a gondolat ihlette többek között a „Hajdúk hetének” gondolatát, hiszen az ünnepi programban helyet kapott a fotóművészet, a képzőművészet, sőt még az irodalom is – természetesen a tánc mellett. Kiállításokat szerveztünk, Tánc a fotóművészetben, illetve Képek és táncok címmel; erdélyi hagyományörző táncosokat hívtunk meg magunk közé, hogy együtt ünnepelhesünk velük; műsort szerkesztettünk a jelenlegi felnőtt együttes repertoárjából, „Dunának, Oltnak egy a hangja” címmel; de felléptek az utánpótlás csoportok is „Apáról fiúra” című műsorukkal. Az ünnepi hét legnagyobb eseménye azonban minden bizonnyal az a gálaműsor volt, amelyben felléptek a Hajdú táncgyüttes régi és jelenlegi táncosai.

Egy színpadon táncoltak a régi alapítók a hálás utódokkal. Valóban ünnepeltünk – vallott a múlttól és a jelenről Tiszai Zsuzsa és Lovas Bálint, akik egyébiránt férj és feleségként igazgatják a Hajdú ügyeit.

A Hajdú néptáncgyüttes fennállásának 50 éve alatt számtalan fiatalnak megtanította népünk táncgyűjtését, annak tiszteletét és szeretetét. A régi generációk és a jelenlegi táncosok egyöntetűen vallják, miszerint a közösségi életre való nevelésen túl, a Hajdú időtálló gondolatokkal is megismerteti táncosait, amelyet aztán később az élet minden területén használhatnak. Kortól függetlenül, hasonlóképpen vélekedik a hagyományokról, nemzeti értékeinkről a napjainkban ötvenes éveit taposó egykori táncos és a huszonéves fiatal.

Az ünnepi hét gálaműsorán – a generációk, a hasonlóképpen gondolkodók végre találkozhattak a színpadon is, foroghattak, táncolhattak egymással karöltve.

– Milyen érzés anyaként, illetve gyermekként egymással táncolni? – kérdeztem Törőné Szutor Klárát és lányát Törő Nórárt.

– Csodálatos! – kaptam az egyöntetű, mindent kifejező választ.

– Én olyan gondolatokat, élményeket kaptam a hajdani Építők Hajdú Táncgyüttesétől, amelyek egész életemben végigkísértek, manapság is részei hétköznapjainknak. Riadtan és szomorúan figyelem a mai kor fiataljait, hogy milyen sivár is az életük, milyen ingerszegény környezetben cseperednek. Hiányzik az életükből az a közösség, amely nekem fiatal korom legszebb éveit ajándékozta, meghatározta és formálja most is egész életemet – túl az ötvenen is. Anyaként is természetes volt, hogy a lányomat megpróbáljam ezen értékek irányába terelgetni. Aztán amikor láttam és látom manapság is az örömet, a boldogságot gyermekem szemében, rendre bebizonyosodik számomra, hogy milyen jó döntés is volt, hogy fiatal korom örhélyére elvittem Öt is – és ott, maga is megtalálta, amit én annak idején. Azon túl, hogy a Hajdúban testben és lélekben egyaránt gyarapodik a gyermek, az ember, olyan élményekkel gazdagodik, amelyeket máshol nem kaphatna meg. Talán mindkettőnk nevében állíthatom, hogy a néptánc, a Hajdú együttes részese életünknek, részese családunknak – amiért rendkívül hálás vagyok – mondta Törőné Szutor Klára.

Berzsenyi gondolatait tehát jól megfigyelhetjük a debreceni Hajdú Néptáncgyüttes ötven esztendejének minden egyes napján. A tánc nezeit, mely nemzetünk lelkét és ízlését oly csodálatosra festik. Engedjük hát, hogy elbűvöljön minket a színeknek játéka.

Krakkó Ákos

Körkép, Debrecen, 2003. április 11.

KEDVES TANÁR ÚR!

BERZSENYI DÁNIEL FŐISKOLA
TESTNEVELÉSI INTÉZET, SZOMBATHELY
ANTAL LÁSZLÓ FŐISKOLAI DOCENS ÚR

A 2003. április 25-én Körmenden (észak-dunántúli néptáncosok, művészeti iskolavezetők és művészeti vezetők részvételével) lezajlott megbeszélés, kötetlen beszélgetés kapcsán szeretném érzéseimet, tapasztalataimat, fenntartásaimat és kérdéseimet megfogalmazni Ön felé. Várom építő vagy elmarasztaló válaszát, mely hitemben megerősít, esetleg változtatásra sarkall.

E megbeszélés – legnagyobb örömeinkre – immár a sokadik abban a sorban, amely itt a Dunántúlon elkezdődött. Először csak páran, aztán mindig néhány fővel, de többen lettünk. Vannak állandó arcok és újabbak is a sorban, akik megfogalmazzák az összedolgozás és együvé tartozás igényét. Úgy érzem, végre valami elindul azon a Dunántúlon is, mely eddig – tisztelet a kivételnek – önmagát fejlesztő, befelé dolgozó, kevés kapcsolatot ápoló műhelyekből állt, ellentétben a keleti országrésszel, ahol – tapasztalataim szerint – az együttgondolkodás, együttmozgás és összedolgozás a jellemző. Végre történik itt is valami, s talán nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is, hisz a legutóbbi – már említett – körmendi találkozón speciális, konkrét kérdésekről, megoldásokról és azok felelőseinek kijelöléséről is szóltunk. A beszélgetésben megfogalmazódott főként a *művészeti oktatási tankönyvrendszer kidolgozásának igénye*, a viseletek készítésének, ápolásának, kölcsönzésének lehetőségei, tanáraink továbbképzésének fontossága és minősége, segítség akár elméletben, akár gyakorlatban is a működő intézményeknek és művészeti csoportoknak.

Köszönöm a körmendieknek azt a munkát és lehetőséget, hogy itt bemutathattunk és láthattunk más intézmények által használt ruhákat; segítséget kaptunk, mit, hol, miért és mennyiért; valamint mi is felzárkózhattunk a segítségnyújtók soraiba. Fontos lenne, hogy e folyamat ne szakadjon meg, legyünk minél többen, tudjon erről mindenki, s a megfogalmazottak alapján készüljön internetes hálózat, ahol napi kapcsolatban állhatunk egymással! A résztvevőket látva ez nem marad hiú ábránd, ebben teljesen biztos vagyok. Minden csak idő és munka kérdése.

Kérdéseim a megbeszélés második felére vonatkoznak. Ez alkalommal több olyan kérdés és megállapítás hangzott el, ami számomra még most is, hogy e sorokat írom, nagy problémát okoz. Néhány pontban felsorolnám ezeket:

I. Tanár úr előadásán kitért az intézmények közötti megállapodások szükségességére. Ámulva jegyeztem meg, hogy ez miért nem természetes, miért kell felszólítani a művészeti iskolákat ilyen kölcsönös együttműködések megkötésére. Intézményünk már évek óta csak így hajlandó dolgozni, ugyanis attól a pillanattól kezdve, hogy diákvárosunkban elterjedt ennek pozitív végeredménye, szó szerint sorban állnak az iskolák, hogy bekapcsolódhassanak. A megállapodások tartalmazzák:

1.) A működés feltételeit, a vállalt szereplések mennyiségét, idejét és minőségét. (Első évben nem vállalunk fellépést, a törvény által előírt vizsgakötelezettségeknek egyéb módon teszünk eleget.)

2.) A művészeti iskola tanmenetén kívüli felkérésekre vonatkozó általános szabályokat, anyagi és tárgyi feltételeket.

3.) A két intézmény vállalt anyagi vonzatait.

4.) Hosszú távú terveket.

II. Több táncoktató is panaszkodott amiatt, hogy az általános iskolák túl sok egyéb kötelezettséget rónak rájuk: karácsonyi műsor, anyák napja, tavaszi bemutató, március 15-i és egyéb iskolai rendezvényeken történő részvétel

1.) Mi a művészetoktatás, ezen belül a néptánc-oktatás célja?

Az enyém a következő:

A magyar népi kultúra egészét akarom megszerettetni azzal, aki intézményünk kötelékébe tartozik. Véleményem szerint a népi kultúrát élővé tenni, hétköznapi általános részévé varázsolni csak e céllal lehet.

2.) Természetesen a művészetoktatásnak vannak járulékos elemei, mint például vizsgafelépések, fesztiválok, tehetséggondozás, stb.

Ezek – az én felfogásomban – *járulékos elemei* a fő célnak, és elgondolásomban e kettő nem cserél fontossági sorrendet. A színpadi megjelenés a motiváció eszköze, s kizárólag csak akkor engedem használni, mikor az induló csoport pszichikailag is megérett eme nem kis kihívásra.

Egyik hozzászóló szerint – teljesen egyetértek vele – a gyermekkel mindent el lehet érni, ő képes mindent megvalósítani, amit én akarok, csak úgy kell motiválnom. Úgy gondolom, e két dolog (a népi kultúra megszerettetése, illetve az „azt valósítok meg veled, amit akarok” elve) nem ellentmondás-ként, hanem egymás megerősítéseként jelentkeznek. Egy hat-hét éves kisgyermeket röpké két és fél hónap után nem fogok színpadra állítani, magára hagyni, pellengére állítani, akármilyen jó produkciót is állítottam össze. Azt mutassa be inkább szűk körben, viseltetbe öltözve, a családtagjai, az iskola egyéb pedagógusai, esetleg fenntartója előtt, saját osztálytermében, saját tanára vezetésével, *kötetlen, játékos és jóval megnyugtatóbb formában*. Ám ez is csak az én kukacos meglátásom.

III. Lemorzsolódás

a.) Sarkalatos pontja a művészetoktatásnak, mivel súlyos anyagi tényezőket hordoz magában. Törvény által

szabályozott tény: amennyiben egy tanár osztályában bizonyos százalékot meghaladó a lemorzsolódás, az igazgató köteles vizsgálatot elrendelni.

Kedves pedagógustársaim, ezt máshogy nem lehet kivédeni, csak a majd alább is taglalt *megtartó pedagógiával*.

b.) Egy kis trükk a mi részünkről a témával kapcsolatban:

Beiratkozáskor a diákot nem vesszük nyilvántartásba, hanem – mivel úgy is édesanyjával, édesapjával vagy nagyszülőjével érkezik – többek között a következő tájékoztatást kapja: nálunk szeptemberben próbaidősek a diákok, egy hónap alatt kitapasztalja, jól érzi-e magát az új közösségben, szimpatikusak-e az oktatók, megismeri az intézményi szabályokat (óra-rend, házirend, felszerelés, stb.), majd október első hetében a *gyermek* nyilatkozik arról, hogy szeretne-e maradni. E tény a szülők előtt is tisztázott: hiába ragaszkodik ahhoz, hogy gyermeke folytassa tanulmányait, azzal csak árt neki, ha erőlteti. Ezután kerül nyilvántartásba a diák, bevezetjük a naplóba és „felavartjuk” néptáncos növendéknek. (Tudom, kissé utópisztikusan hangzik, mint ahogy egyik körmendi barátom ezt meg is jegyezte, ám ehhez nem kell más, mint egy jó fenntartó.)

IV. Tanár úr szerint: fontos, hogy a művészetoktatás iskolai rendszerét, iskola jellegét hangsúlyozzuk.

Mindig elégedetlen vagyok iskolánk működésével. Nincs a minisztérium által jóváhagyott tankönyvünk (ez a mi hibánk is, hiszen nem termeltünk ki ilyet), nincsenek bizonyítványaink, ellenőrző könyvünk (bár a Tatai Művészeti Iskola által használt naplók és ellenőrzők példa értékűek!). Ez a hivatalos oldal.

fotó: Kanyó Béla

Mit kezdünk azonban akkor, ha mi magunk sem lódultunk még át az elmúlt rendszer általános iskolai szakkörrei, a művelődési központok által fenntartott felnőtt csoportok utánpótlásai kerítésén, s magunk sem vagyunk hajlandók intézményként kezelni a művészetoktatás rendszerét. Hiányzik a tanóra rítusait idéző rendszeresség (például sorakozó, hetes, névsorolás, jelentés játékos formája), hiányzások igazolása, szülői értekezletek megtartása, házi feladatok, táncnyelv, munkafüzet, próbaruha, tudatosan felépített éves tanterv, tanmenet és tudatosan felépített, 2-6-4 évre felvetített hosszú távú működésmélelet. Oktatóink is egy éves távlatban beszélnek a diákokról, diákokkal.

Szerencsésebb lenne, ha mi is hosszú távú terveket szövögetnénk!

V. Egyik résztvevő barátom (remélem, beszélhetek róla így) kifogásolta, illetve hiányolta a táncnyelv, a szakszavak használatát. A Magyar Táncművészeti Főiskola oktatásán ez irányban rossz tapasztalatai voltak.

Megint csak könnyű nekem, mivel a mi osztályunktól rendszeresen megkövetelték a táncnyelv (térirányok, pozíciók, magassági-mélyégi fokok, motívumelemzéshez kapcsolódó szakszavak) használatát. Egészen addig, míg ez néhány hét alatt teljesen természetessé vált számunkra. Inentől az is természetes, hogy én is megköveteltem tanáraimtól egészen addig, míg náluk is természetessé vált. Tapasztalataim azt mutatják, hogy a gyermekek imádják e különlegesen hangzó nyelvezetet.

Gondoljunk csak bele: kisebb korban szeretik a mesét, mely különbözik a hétköznapi nyelvezettől; prepubertás korban „bandáznak”, esetleg saját jelbeszédet alakítanak ki. Erre jó példa nagyobbik lányom jelbeszéd-rendszere, melyből egy kukkot sem értek, s ő ezt nagyon élvezi. Épp ezért tetszik nekik, mert osztálytársaik előtt is „menőzhetnek” e különleges szavakkal, formákkal, s ha 6 éves kortól 13-14 éves korig veled marad, és így beszélgettek órán, a tanítványod teljesen „fertőzött” lesz úgy népi kultúrával, mint szaknyelvvél!

VI. Iskolánkban a folklór és kinetográfia oktatás mellett színpadi viselkedést, öltözködés- és viseletkultúrát, középiskolás korosztályunknak már sminkelés órákat is tartunk. Lehet, hogy ez mosolygásra készít bárkit, aki olvassa e sorokat, ám szerintem, a cél sokoldalú megtámogatása érdekében, fontos a komplex megközelítés.

VII. Egyik táncoktató társam szájából hangzott el az alábbi kérdés: „Mit tegyek a bordásfalón ugráló gyerekekkel?”

Csak magyarázatképpen, hogy én is értsem: az illető ezzel azt fogalmazta meg – véleményem szerint –, hogy nála akadnak nehezen kezelhető, problémás gyerekek, akik nem akarnak táncolni.

Ezzel kapcsolatban első kérdésem így hangzott: „Művészeti iskola vagyunk-e, avagy általános iskola?”

a.) Az általános iskolában egy diák *kötelező* jelleggel részt vesz a tanítási órákon. A tanár *kötelező* jelleggel leadja az órát éves tematika szerint, függetlenül attól, hogy mennyi diák – mennyi fejkvóta – áll rendelkezésére. Egy művészeti iskolába a szülő nem azért írta gyermekét, mert csemetéje foggal-körömmel ragaszkodik a néptánchoz és népi kultúrához, hanem:

- a gyerek túl mozgékony (hypermobilis),
- túl zárkózott, visszahúzódó (introvertált) vagy
- nem tudja hova tenni, míg munkaideje lejár, s szülői életében legkevesebb az a szülő, aki meggyőződésből és életviteléből fakadóan, határozott szándékkal írta be gyermekét.

Következésképp: a kisgyermek nem ragaszkodik annyira a művészet-oktatás ezen formájához. Attól a pillanattól kezdve, ahogy belép a néptánc-pedagógus az órára, „kutya kötelessége”, hogy megszerettesse magát a diákkal, s ez által – majd hónapok múlva – ráébredhet a növendékét, milyen csodálatos a néptánc! Máshogy nem megy!

A gyermekhez nem leereszkedni, hanem felemelkedni kell!

b.) Sajnos tudomásul kell vennünk azt is, hogy a kivételesen magas tánc tudás és színpadi megjelenítés nem jár kötelezően együtt a birtokolt anyag átadni tudásával. Magyarul: aki tud táncolni, nem feltétlenül tud tanítani is. Bizonyos szempontból biztos, hogy a jó táncos érzékenyebb a kifinomult mozgásokra, azokat esetleg le tudja bontani, és újra össze tudja állítani a felnőtt korú táncosok részére – gondolok itt a néptánc csoportokra. A gyermek gondolatvilágát meg tudjuk érteni kisebb-nagyobb pedagógiai érzékkel, ám probléma- és krízishelyzetekre csak tudatos pedagógiai, pszichológiai és módszertani képzés után készülhetünk fel valame-lyest, s ekkor még nem beszéltem a hosszú évek tapasztalatáról. Nincs két egyforma gyermek, nincs két egyforma pedagógus vagy oktató, nincs két

ugyanolyan szituáció, a módszer hatékonyságát és megválasztását mindig az adott helyzet és a résztvevők személyisége határozza meg.

Kérem tehát kollégáimat – tisztelet a kivételnek –, aki még nem tette, ezen gondolkodjon el! A Magyar Táncművészeti Főiskola néptánc-pedagógus képzésén még mindig kevés a pedagógia, pszichológia és módszertan, szakirányról pedig még nem is álmodhatunk. Sajnos, rossz tapasztalataim azt mutatják, hogy a néptánc-hallgatók iskolájukat nyűgnek tartják, s nem egy Isten adta lehetőségnek, hogy még jobbak legyenek. A nehéz munkával, sok tanúlással járó órák helyett a helyi krimióban vagy a piacon mulatják az időt, megint tisztelet – és megkövetem! – a kivételnek!

Húsz éves pedagógiai pályafutásom alatt soha nem volt olyan gyermekem, aki a bordásfalón ugrált volna egyéb programja helyett – hacsak nem én küldtem oda! (Bár jómagam könnyen beszélek, 9 év tanulás, 8 fajta pszichológia, 9 fajta pedagógia és számtalan módszertani államvizsgák után. A néptánc módszereket pedig az általam legjobban tisztelt és csodált emberektől lestem el: Lévai Péter, Mihályi Gábor, Demarcsek György, Demarcsek Zsuzsa, Szilágyi Zsolt, Szilágyiné Újlaki Marianna, Lázár Katalin, Szűcs Gábor, Szűcsné Urbán Mária, Antal István, Spisák Krisztina, Ruppert László, Neuwirth Annamária, Zsáky Győző, Vaspöri Ferencé és még sokan mások, akiknek nevét felsorolni lehetetlen! Jó nekem!)

VIII. A tehetségnevelés külön órát kapott e megbeszélésen, alaposan kirészleteztük, elmondtuk annak minden hiányosságát, akadályát, ám szó sem esett a legnagyobb kérdésről, a felzárkóztatásról. Úgy érzem, hogy táncoktatóink nagy része csak színpadban tud gondolkodni, s aki egy kicsit nehezebben tanul, az már nem is kell. (megjegyzem, pedig Ő is fejkvóta!) A lemorzsolódás tényét talán ebben is kereshetjük. Mindenki legyen éltáncos az intézményben? Ha minden zeneiskolás növendék verseny zenész és profi lenne, ki sem látszanánk a muzikusokból, és komolyzenétől zengene a világ. No, ez az utópia! Mért nem gondolkodhatunk több dimenzióban? Kinek mire van szüksége!

IX. Arról, hogy egy-egy csoportunknak saját neve, emblémája, pólója, zászlója van, minden órán térkép és füzet van a diákoknál és a falon, az új 6 éves kisdíjaknak családi hűsvétot (anyu, apu, nagymama, nagypapa, testvér, stb. részvételével) rendezünk, minden évben minden diákot az Antológiára, vagy a táncszínházalkotóra, vagy edzőtáborba, vagy osztálykirándulás keretében táncszínházi előadásra viszünk; arról hogy intézményünk diákjai nem fizetnek sem tagdíjat, sem útiköltséget, sem táncszínházi belépőt rendezvényeinken, már szólni sem merek.

A körmendi összejáratáson e tapasztalataimról beszélve hatalmas csodálkozó szemeket, hitetlenkedő tekinteteket, szarkasztikus megjegyzéseket, hozzáfűzéseket, beszúrt halk mondatokat hallván, olyan érzésem volt, mintha a fent említettek elmesélésével *végigbuzdítottam volna a napot*. Most is elkéserít, ha arra gondolok, mennyire nehezen érthetőek az általunk képviselt technikák és elvek.

Valóban Mórusz: Utópia című műve lengett fel előttem, amikor bele kellett gondolnom abba, hogy néptánc-tagozatunk művészeti képzése milyen hatalmas határokkal működik a leggyengébbtől a legszínvonalasabbig, s e skálán én magunkat még mindig eléggé alacsonyra értekelem. A húsz év véres csatái, hullámvölgyei, sőt hullámszakadécai után még mindig elégedetlen vagyok.

S kedves néptánc pedagógus kollégák, akiknek ez megvalósíthatatlannak tűnik, annak a következőket ajánlom: Elnézést kérek, ha valaki lelkivilágába belegázoltam, sok segítségre és tanulásra van még jómagamnak is, munkatársaimnak is szüksége, de hiszem és vallom, hogy az alapfokú művészetoktatás néptánc-tagozatának működése csak ezekkel a szabályokkal, sőt még ennél sokkal szigorúbb felügyelettel és minőséggel éri el célját és alakul át szép lassan Európa legnagyobb közkinccsév. Az ember soha nem nyugodhat meg, s útban az EU felé talán természetes lenne művészetoktatásunkat sokkal komolyabban venni!

Kedves Tanár Úr!

E levelet elküldöm minden kedves összejáratásnak – remélem, nem nehezeltnek majd érte, hiszen ezek az én problémáim –, valamint a folkMAGazin c. újsághoz is, épülésünkre és egy vitaindításnak.

Szíves választát várom, kérem építő javaslataival járuljon hozzá intézményünk precízebb működéséhez.

Munkájára Isten áldását kérve, tisztelettel:

Müller Anita igazgató
Pápa, 2003. április 28.

Pintyőke Fesztivál, Nagykanizsa

NÉPTÁNCOS ÓVODÁSOK TALÁLKOZÓJA

A gyermek óvodás korban rendkívül fogékony, mindent befogad, minden érdekli, és mindent utánoz válogatás nélkül. Ezért fontos, hogy életkoruknak megfelelő szintű, művészi értékű zenei, játékos, kézműves anyaggal és tudással ismertessük meg őket, s hogy ebben a magyar néphagyomány ápolása is mind hangsúlyosabb szerepet kapjon.

Hagyományos paraszti kultúra a rendszerbe nem illeszkedő dolgot nem fogad be, mert érlelődő, letisztult formákat őrző kultúra. A népművészetben érvényesül az anyag-szerkezet-funkció egysége. Sohasem öncélú, rigmusokkal, hiedelmekkel, manuális tevékenységekkel kapcsolódik össze. Világkép, hiedelmek és kollektív tudat tükröződik bennük. A parasztember számára a túléléshez szükséges tudásanyagot tartalmazza, amely rendszerben mindennek jól meghatározott szokásrendje volt.

A tárgyi és szellemi népi játékvilág nemzedékeknek jelentette a munkába való belenevelődést, s alkalmas eszközeit. A gyermekek a fejlettség bizonyos foka után a játékaik anyagát a felnőttek szellemi és tárgyi világából vették, s játékká formálását egyre több önállósággal végezték. Kiformálták tárgyaikat, s ezekhez fűzték játékos cselekedeteiket, mondókáikat, dalaikat. Örömlüket lelték bennük, s játékos céljaik szolgálatába állították környezetüket, nyelvi szókészletüket és a szellemiket is. Ez nem módszer, hanem rendszer: a hagyomány által kialakított szokásokkal, rítusokkal, magatartási mintákkal, sajátos megjelenési formákkal. Egyetlen eleme kiemelve nem adja vissza a hangulatot, érzelmeket, szellemiséget, értékeket, a belső hajtóerejét.

A ma egyre jobban terjedő digitalizált kulturális formák nem túlzottan kedveznek az ember természetközeli létformáinak. Márpedig az ének, a játék, a tánc, valamint a kézműves foglalatosságok, még ha gyökereik a múltba nyúlnak is vissza, sokkal inkább szolgálják a gyerek személyiségének fejlődését, lelki épülését, mint a mai világ rafinált „videócsodái”. Minden tevékenységünkkel környezetünket formáljuk, s ízlést, érdeklődést alakítunk, ismeretanyagot nyújtunk. Fontos azonban, hogy ezt magas színvonalon tegyünk, s ennek igényét törekedjünk minél szélesebb körben kialakítani. Ha ezt szem előtt tartjuk, s ízlést, esztétikai érzéket akarunk alakítani, az elméleti, gyakorlati és közösségi értékeit akarjuk emberközelivé tenni, akkor jó hangulatú, átgondolt, értékes, használható, gyakorlatias rendezvényt és

elfoglaltságot kell nyújtani a résztvevőknek és érdeklődőknek. Mi is arra törekedtünk, hogy a fesztivál mindig színvonalasabb, több értéket nyújtó legyen.

Az indításnál az alapötletet az adta, hogy a hagyományos önellátó paraszti kultúrában szerves egységben voltak jelen a kézművesség (mint az önellátás és iparosság alapja), a tánc (mint igazából egyetlen szórakozási forma, mely meghatározott keretek között zajlott például ismerkedés, udvarlás, mulatságok alkalmával). Mindenki számára természetes volt ez, s már gyermekkorban a gyermekjáték – és gyermektánc – révén belenőttek ebbe a világba a gyerekek, amíg el nem érték a felnőttkort. Jól meghatározott rend szerint zajlottak az események. Ebben a rendszerben mindenki tudta, hol a helye, s mit várnak el tőle nemét, korát és társadalmi helyzetét is figyelembe véve.

Idén negyedik alkalommal találkoztunk ilyen körben. Örömteli, hogy a fesztiválra évről-évre ugyanolyan lelkesedéssel, érdeklődéssel, izgalommal készülnek gyerekek és felnőttek. Az óvodás korosztálynál teljesen természetes, hogy egy-egy produkció nemcsak néhány héttig tartó felkészülés, hanem hosszú folyamat eredménye. Ami igazából határt szab az utazásnak, az a pénz, illetve meghatározó még az óvodai gyermeklétszám alakulása is.

Az első Pintyőke Fesztiválra 17, a másodikra 23, a harmadikra 18, a negyedikre 17 csoport érkezett Zala, Somogy, Veszprém megyéből, Budapestről és Szlovéniából. Az utolsó találkozón sajnos 8-9 csoport pénzhány miatt nem vett részt. Az ittlévő sok-sok óvodás játszott, énekelt és kézműveskedett önfelelt örömmel, kíváncsian keresgéltek a kiállított gyermek kézműves munkák között a sajátjukat. A produkciókon látszott a tudatos, tervszerű felkészülés. A gyerekek előadásában játékfűzéseket, gyermektáncokat és szokásokat láthattunk (tavaszvárás, lakodalmás, vásárosdi, farsangi csúfoló, zöldágjárás, lilázás, pünkösdlő, szüret, komatálzás, májusfa kitáncolás). Horvát, cigány és szlovén produkciók is színesítették a találkozót.

Mivel kicsi gyerekekről van szó, akik nem képesek hosszú ideig egymás produkcióit figyelemmel kíséreni, számukra a taps, és a dicséret a fontos. Hogy ne unatkozzanak, odakinn kézművesek várták őket, akikkel gyerekek és felnőttek egyaránt dolgozhattak. Ezek a szakmák a jelen társadalmi tendenciák mellett kezdenek háttérbe szorulni, de kézműveseink elszánt emberek, s azon munkálkodnak, hogy ezt a folyamatot fékezze. Kosárfonó, csuhés, szövő, bőrösök, babások,

fafaragók várták, hogy megmutathassák mesterségük alapfogásait. Az ő munkáikat is megcsodálhatták vendégeink. Mellettük gyerekek és óvónők is elhozták alkotásaikat, s idén már 7 óvodában készült tárgyakat nézegethettünk. Örömteli, hogy évről-évre egyre több a gyermekmunka.

Polai Józsefné nyerges szavait idézem: „Abban a hitben és reményben vállaltuk a felkérést, hogy a mai gyerekek a technika világától távolabb kerülhetnek, és újat, mást ismerjenek meg. Megérezhetik szívükben azt az örömet, amit egy tárgy elkészítése jelent, így lelki világukhoz közelebb kerülhetnek azok a természetes anyagok, amelyek ősidők óta léteznek és körülvesznek minket. S nem utolsó sorban mindez a gyerek finom mozgásainak fejlődését is segíti. Idén a kézműves foglalkozásokon a kétszer annyi gyermek részvétele mellett jóval kevesebben vettek részt, mint az előző évben. Az elmúlt esztendőben nem akadt olyan gyermek, aki ne vett volna részt a foglalkozásokon. Az asztaloknál sorban álltak, ami az érdeklődésüket mutatja. Örömtől sugárzó arccal újságolták szüleiknek, óvónőiknek: Ezt én készítettem! Most

szinte üresen álltak a kézműves asztalok. Sok óvónő ebben az évben szinte tudomást sem vett rólunk, pedig őket is vártuk ötleteinkkel, kevés munkát igénylő tárgyak elkészítésével, melyet az otthon maradt gyerekeknek át lehetett volna adni. Kipróbálhatták volna a munka örömet és a tárgykészítést a kicsikkel is. Vajon miért nem használták ki e lehetőséget? Hol voltak? A szülők felé miért nem propagálták a rendezvényt?"

Ügyeltünk arra, hogy műsor szüneteiben ki-ki megtalálja a neki tetsző foglalatosságot. A különböző árusok pulthai is népszerűek voltak. A szünetközi műsorokban láthatuk-hallhattuk az iskolai kórust, a népi táncosokat, a népi énekeseket, Farkas Tibort megzenésített versekkel, a Bojtár Népzenei Együttest, és táncházba vártuk a gyerekeket. Körünkben is megfigyelhető az ismeretanyagról és a gyakorlatról, hogy mindenki más alapról indul. A fejlődéshez jó alapot adhat szakmai értékelőink, a Budapestről érkezett Zsákay Győző és Briber János véleménye, amely útmutatást adott a további munkához. Pedagógusok ők is, akik napi munkájuk során gyerekek és felnőttek között dolgoznak, tanítanak, s így a gyakorlatban szerzett tapasztalataikat is megosztották velünk. Megtiszteltetésnek érezzük, hogy minden évben ránk szánják e napot. Észrevételeiket, javaslataikat csak az óvónénik, felnőttek hallgatják, s így nem versenyjellegű ez a találkozó, hanem fesztivál, hogy mindenki jól érezze magát, és tanuljon, gazdagodjon a találkozó révén. Mindenképpen jó elkerülni a rangsorolást, s ezzel megőrizni a találkozó-, illetve fesztivál-jelleget. Figyelemre méltó az a tény is, hogy mindezt egy óvoda és egy iskola vállalta fel.

Fejlődés a következőkben látható, tapasztalható:

– Egyre kevesebb a gépzene, inkább az énekhang kerül előtérbe.

– A gyerekek életkorához igazodó dal és játékananyag választása terén.

– Tudatosabb a játékfűzés.

– A szokások, hagyományok feldolgozása a néprajzi ismeretek figyelembe vételével.

– A gyermekviseletek igényesebbé, szebbé váltak.

– Előrelépés a zene, ének, mozgás, játék és díszletválasztás és témafeldolgozás logikája, dramaturgiája terén.

A műsort követő értékelésen egyhangúlag fogalmazódott meg az az igény, hogy a Pintyőke Fesztiválból hagyományt kell teremteni. Az óvónők a fesztivál egyik legnagyobb eredményének tartották, hogy láthatták egymás munkáját. Ez új lendületet, ötletet ad további tevékenységükhöz.

Ehhez sokan kértek tőlünk segítséget. Mind ötletekben, mind a hagyományok és néprajzi ismeretek terén – például egy-egy ünnep, szokás megjelenítéséhez –, mind a táncanyagban. Eddig is kerestük a formákat ehhez, ilyen például a továbbképzés gyermekjáték és gyermektánc terén, személyes találkozások során. A visszajelzések alapján a kollégánok továbbra is igénylik az ilyen jellegű találkozókat. Továbbra is szeretnénk segítséget nyújtani mindhárom témakörben. Népi kultúránk átörökítése ma már elképzelhetetlen jól képzett óvodai- és iskolai

pedagógusok nélkül. E kultúra ismeretének fontosságát a szakminisztérium is felismerte, ezért lehetővé tette, hogy beépüljön az iskolai oktatásba tantárgyi és alapfokú művészetoktatás keretében (tánc, népi mesterségek, népi ének, népi hangszerek oktatás).

Táncos téren is megoldható az átmenet az óvoda és iskola között. Ezt is megmutattuk a Pipitér Óvoda, a Kiskaniszi Általános Iskola és az Aranymetszés Alapfokú Művészeti Iskola összefogásában. E telephelyen táncoló tanulók mutatkoztak be, ahol három korosztály táncolt együtt. Érdekesség, hogy a legnagyobbak 2000-ben még óvodásként szerepeltek a fesztiválon. A táncos gyerekek többsége óvodásunkként is játszott népi játékokat és táncolt.

Részemről örülök, hogy e kezdeményezés hagyományteremtővé vált, s városunk az apró tehetségek rendszeres regionális találkozóhelyévé fejlődik. Mint a szervezőcsoport tagja és csoportfelnéző, bízom abban, hogy a néptáncos, kézműves oktatói és táncpedagógusi munkám során átélt, követésre méltónak ítélt, s belső hajtóerővé vált dolgok másokat is megfertőznek, s akik már megfertőződtek, meggyőződhetők szakmai érveikkel a folytatás fontosságáról, értékeiről.

Keppel Julianna

BUDAPEST-TURNÉ MEXIKÓBAN

A Budapest Táncgyűttes 2003. május 8-26. között Mexikóban turnézott. Az USA-ban már sikerrel bemutatott Csárdás! című műsorukat most Mexikó 12 nagyvárosában adták, elő Monterrey-től Guadalajara-ig. A Zsuráfszki Zoltán vezette együttes folklór-programját több mint 10 ezer ember látta. A turné során mindenhol rajongva fogadták a táncosokat és a zenészeket, nemegyszer autogramot követelve tőlük.

A TÜKRÖS SIKERE VARSÓBAN

Lelkes ünneplésben részesítette április 6-án este a varsói közönség az Új Hagomány Népzenei Fesztivál magyar vendégét, a Tükrös együttest. A hatodik alkalommal megrendezett seregszemle, melynek fő célja a népzenei gyökerekből táplálkozó lengyel folk- és világgene népszerűsítése, csütörtöktől vasárnapig zajlott a Lengyel Rádió Witold Lutoslawski koncerttermében. A fesztiválon a fiatal lengyel muzsikusok és a lengyelországi nemzeti kisebbségek együttesei egyúttal versenyeznek is egymással.

Az idei fesztiválnak bolgár, mongol és magyar vendége is volt. A vasárnap fellépő együttesek sorában a Tükrös mintegy másfél órás produkciója aratta vitathatatlanul a legnagyobb sikert.

A magyar együttes egyebek között szatmári, kalotaszegi, felvidéki, gyimesi, Maros és Küküllőmenti népzeneiből válogatta össze műsorát, amelyet hagyományosan egy virtuóz táncospár, Dusán és Lépes Anikó bemutatója színesített.

A forró hangulatot varázsoló magyar zenészeket és táncosokat a lengyel közönség elragadtatottan ünnepelte, alig akarta leengedni a színpadról. Az érdeklődést jelzi, hogy a lépcsőkön is ültek, gombostűt sem lehetett leejteni a tágas koncertteremben. A koncert társrendezője a Varsói Magyar Kulturális Intézet volt. (MTI)

PRO FOLK

HANGSZEREK,
TOKOK, KELLÉKEK,
JAVÍTÁS, PROGRAMIRODA

ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY

Cím: 1074 Budapest, Dohány u. 84.
(bejárat az Almássy utcából)

Nyitva: 10-17h, pénteken 10-14h

Tel.: 06.30.9549-903

Tel./fax: 351-3341

E-mail: profolk@tla.hu

Honlap: www.datanet.hu/profolk-bt

Page 13 Conference held at the Hungarian Heritage House in Budapest on May 20th, 2003. Theme of the conference: 'The role of folk tradition in 21st Century society'

Conference host: Héra Éva.

Conference organizers: Hungarian Heritage House, European Folklore Institute, CIOFF-Hungary. In addition to many distinguished Hungarian folklorists, ethnographers, sociologists, there were guests and speakers in attendance from Israel, Norway, Finland, Great Britain, Canada. Report by H. Bathó Edit

Page 14 Report on the 22nd National Dance House Festival and Folk Arts Market, held in Budapest on 2003 March 29-30 in the SAP Events Hall.

Difficult to sum up this 2 day event in few words; Magdolna's report is three and half pages long. This year's *Táncháztalálkozó* was, as it always is, amazingly well attended and packed full of music, dance, folk crafts and party and people - both children and adults - already interested in, or curious about, the dance house movement and Hungarian folk tradition. By Csáfordi Magdolna

Page 18 Three day folk festival in the town of Eger in March. Concerts and dance houses with some of the best dance house bands in Hungary. This festival was held for the first time in 2000. Report by Abkarovits Endre

Page 19 A book of Gypsy folk tales has recently been published by the European Folklore Institute and L'Harmattan Kiadó.

Title: *A három muzsikus cigány* [the three gypsy musicians]. A selection of tales collected from Babos István, gypsy from the village of Babocsa in Somogy County, Hungary. Collected by Szuhay Péter. Publication edited by Fazekas Zsuzsa, 2003, Budapest.

These tales were not children's tales, they are erotic folk tales told by adults to adults while in the military service or while doing communal work. They are printed here in Hungarian, in their uncensored form, striving to preserve the dialect. Report by Dala Sára.

Page 19 Summerfest International Folklore Festival and Folk Arts Market August 12-21, 2003

in the towns of Szászhalmabatta, Ráckéve, Tököl, HUNGARY (approximately 30-35 km south of Budapest). Participating countries: Australia, Bulgaria, Estonia, Philippines, Indonesia, Yugoslavia, South-Korea, Poland, Mexico, Germany, Turkey, Slovakia, Slovenia, Udmurtia, Vietnam, Hungary.

For information call:

Szigetvári József 36-23-358-973

See ad in Hungarian for email addresses.

Page 21 FOLKLORIADA 2004 to be held August 12-22, 2004.

Hungary has been chosen to host this grand CIOFF international festival. The III. World Folkloriada. The main locations of the festival will be Pécs and Budapest, with events planned in many other Hungarian cities as well. 8 Hungarian organizations will be co-sponsoring this huge event with 2500 official guests. Two international conferences shall be held in conjunction with the festival.

There were many reasons that the CIOFF international committee chose Hungary to host this festival - amongst the reasons were: Hungary's internationally recognized traditional music, dance and folklore researchers, the interesting interplay of many ethnic influences in the folk tradition of the Carpathian Basin and the role of the dance house movement in preserving and keeping this community culture alive.

Page 23 Egerszeg Festival May 8-12, 2003

Zalaegerszeg (in Western Hungary) and Marosvásárhely (in Transylvania) are sister cities. Traditional dancers and musicians from the region around the Transylvanian city of Marosvásárhely are invited each year to this folk festival held in for the 8th time this year in Zalaegerszeg. Report by Záhonyi András

Page 23 Dance festival in Nagyvárad (Oradea) on May 17, 2003

There were also festivals in Érmihályfalva (Valea lui Mihai) and Szatmárnémeti (Satu Mare) on this weekend.

All western Transylvanian towns along the Hungarian border - an area known as 'Partium'. Report by Záhonyi András

Page 24 I remember Martin György By Falvy Károly

In this long article Falvy, the dancer, choreographer, researcher recalls his friendship with Martin György, the well known Hungarian dance researcher, as well as his own active career. Here is an enormous amount of personal history and information about the world inside of professional and amateur folk dance and choreography and folk dance research in Hungary from 1947 to 1983.

Page 31 Takács András remembers the foundation of the 'Népes' [Czechoslovakian Hungarian Folk Ensemble] in 1953. Takács was named the first dance director and choreographer of this professional dance group. They used material from areas of present day Slovakia inhabited by Hungarians. In this article Takács offers history of the formation of the group and its activities until 1957.

Page 35 Soós János: - Serf's journal - two stories about buffalo herders in Szék.

Page 36 Conversation with Papp István Gázsa - director of the Budapest Dance Ensemble's band, leader of the Gázsa Band. Gázsa is from Transylvania, he got involved in the dance house movement in Kolozsvár (Cluj) in 1977. He now lives in Hungary. Interview by Rostás-Péter Emese

Page 38 Kürti László's tribute to the life and work of Szomjas-Schiffert György the 93 year old Hungarian ethnomusicologist. Szomjas-Schiffert's active and prolific career has included amongst many other things, extensive collection of folk music and folklore of the Kis-kunság region and the area between the Tisza and Danube rivers. Recently Szomjas-Schiffert has completed a three part historical drama, which „is not only a drama, but a postmodern passion play”.

Page 40 The Hajdu Dance Ensemble Debrecen celebrates its 50th anniversary. Article by Krakkó Ákos

Sue Foy

folkMAGazin

2003. Nyár, X. évfolyam, 2. szám

Megjelenik negyedévente

Kiadja a Táncház Alapítvány

Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán

Felelős szerkesztő: K. Tóth László

Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak: Bakonyi Erika, Gósi Anett, Sándor Ildikó, P. Vas János, Tóth Andrea

Budapest, I. ker., Corvin tér 8.

Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153.

Tel./fax: (36.1) 214-3521

folkmagazin@mail.datanet.hu

www.folkmagazin.hu

Tücsi Nyomdaipari és Szolgáltató BT.

Tel./fax: 27/336-809

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla szám: 11701004-20171625

Külföldről: OTP I. ker. fiók,

1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary

Táncház Alapítvány

B.I.C. OTPVHUB 11701004-20171625

Támogatónk a Nemzeti Kulturális

Alapprogram Népművészeti

és Közművelődési Kollégiuma

Vargyas Lajos – A magyarság népzeneje

„Mit jelent a népdal az emberiségnek, a nemzeteknek? Azt a művészetet, amelyet emberek sokasága közösen teremtett meg; tehát a közösségi művészetet... Az a lényeges benne, hogy sok ember együttes alkotása, nem egy magányosé, nem egyé. Ezért vannak szűk határai, de azokon belül nagy mélységei. S ezért van felismerhető hangja, akármelyik nép akármelyik stílusáról van szó... Ezért jelent külön színt, ami akkor is érték lesz, amikor már a múlté lesz az az életforma, amely létrehozta...”

Ezek a mondatok Vargyas Lajos *A magyarság népzeneje* című könyvéből valók, amely Bartók Béla *A magyar népdal* és Kodály Zoltán *A magyar népzene* című könyve után a harmadik nagyszabású, zenei néphagyományunkat összefoglaló munka. A könyv a Planétás Jelenlévő Múlt sorozatában jelent meg, a hozzá kapcsolódó, de önállóan is használható tíz CD-t tartalmazó összeállítás pedig a FONÓ Records kiadásában (Paksa Katalin szerkesztésében), amelyből az érdeklődő képet alkothat „a magyar nép zenei hagyományának sokféle stílusáról, típusgazdagságáról, rendkívüli összetettségéről”.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

1. Ambrus Sándorné Márton Kata (1901) *Körösfő (Kolozs)*. F.: Kresz Mária, 1965. Néprajzi Múzeum • 2. Péter Sándor (1900) *Csikrákos (Csík)*. F.: Sárosi Bálint, 1967. MTA ZTI • 3. Id. Szabó Varga György (1876) *Szék (Szolnok-Doboka)*. F.: Dincsér Oszkár, 1941. NM • 4. Pünkösdi királyné. *Maconka (Heves)*. F.: Ébner Sándor, 1931. NM • 5. Gergely András (1926) *Türe (Kolozs)*. F.: Kása Béla, 1991. Magángyűjtemény • 6. Mosonyi József (1888) *Perkáta (Fejér)*. F.: Sárosi Bálint, 1961. MTA ZTI • 7. Kiszehajtás. *Boldog (Pest-Pilis-Solt-Kiskun)*. F.: Ébner Sándor, 1933. NM • 8. Miklós Györgyné Szályka Rózsa (1894) *Klészse (Moldva)*. F.: Kallós Zoltán, 1969. Magángyűjtemény • 9. Szabó Ferencné Páncér Rózsa (1893) családjával. *Trunk (Moldva)*. F.: Domokos Pál Péter, 1929. NM • 10. Temetés alkalmával a magyarszovátai kántus. F.: Hofer Tamás, 1962. NM • 11. Péter Sándor (1900) *Csikrákos (Csík)*. F.: Sárosi Bálint, 1958. MTA ZTI

